

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1876.   Andra Kammaren.   N:o 34.

Tisdagen den 4 April 1876.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Föredrogos men blefvo ånyo bordlagda:

Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 3; samt

Andra Kammarens Enskilda Utskotts utlåtande N:o 33.

§ 2.

Fortsattes föredragningen af Stats-Utskottets utlåtande N:o 22, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel; hvarvid nu i ordningen förekom

Punkten 19.

I *mom. a* hade Utskottet hemställt:

att, enligt Kongl. Maj:ts derom afgifna förslag, det för innevarande år å riksstatens sjetta hufvudtitel uppförda anslag till teknologiska institutet 86,000 kronor måtte till åttonde hufvudtiteln öfverföras.

*Angående
Teknologiska
institutets
anslag.*

Herr von Schoultz anförde: Jag vill blott framställa en förfrågan, som jag antager, att Herr vice Ordföranden i Stats-Utskottet med lätthet kan besvara. Det anslag af 86,000 kronor till teknologiska institutet, som utgör en anpart af hela det ifrågavarande anslaget af 186,000 kronor, hvilket är uppfördt under anslagstiteln "undervisningsanstalter för bergsbruk och slöjder", har hittills haft karakteren af reservationsanslag. Som jag af det föreliggande förslaget finner, har denna anslagens karakter icke blifvit omnämnd, då det nu blifvit fråga om att öfverflytta anslaget från sjetta till åttonde hufvudtiteln; och jag skulle fördenskull önska veta, huruvida säkerheten för anslagens användande, *uteslutande för afsedt ändamål*, derigenom på något sätt blifvit mindre. Jag anhåller att Herr vice Ord-

Angående
Teknologiska
institutets
anslag.
(Forts.)

föranden i Stats-Utskottet måtte lemna ett svar på denna min förfrågan.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Mom. b.

Angående
ny stat för
Teknologiska
institutet.

Utskottet hade i detta moment gjort följande hemställan:

att, med godkännande af det utaf Kongl. Maj:t framlagda förslag till ny stat för teknologiska institutet äfvensom af lönebeloppens fördelning i lön och tienstgöringspenningar, de senare afsedda att vid förefallande behof användas till bestridande af vikariatstjenstgöring under de vilkor, Kongl. Maj:t kunde komma att närmare bestämma, Riksdagen måtte för beredande af medel till lönestatens tillämpning, på sätt af Kongl. Maj:t blifvit föreslaget, bevilja i teknologiska institutets anslag en förhöjning af 38,100 kronor.

Mot hvad sålunda blifvit hemställt voro, enligt anteckning å utlåtandet, reservationer inom Utskottet anmälda dels af Herr *C. Petre*, dels af Herrar *E. Key*, *P. O. Hörsfeldt*, *J. E. Johansson* och *J. E. Billström*, dels af Herr *Liss Olof Larsson*, dels ock slutligen af Herrar *Carl Ivarsson*, *O. B. Olsson*, *Sven Nilsson* i Efveröd, *Jonas Andersson* och *C. J. Svensén*.

Rörande denna fråga anförde nu

Herr von Schoultz: Då Stats-Utskottet med den välvilja, som det visat i fråga om flera andra af Kongl. Maj:t gjorda framställningar, och hvilken välvilja jag, likasom åtskilliga föregående talare, med tacksamhet måste erkänna, icke heller nu funnit sig föränlåtet att med någon anmärkning bemöta föreliggande förslag, vill det af den korta motivering, som Utskottet lemnat för sitt tillstyrkande af detsamma, synas, som skulle Utskottet icke hafva funnit skäl att fästa någon som helst uppmärksamhet vid det förslag till ordnande af teknologiska institutet, som framlagts af de komiterade, hvilka fått i uppdrag att utreda denna viktiga fråga. Att Riksdagen skulle helt och hållet förbigå detta förslag med, som man säger, tystnadens väl-talighet, deraf synas hvarken dessa komiterade eller frågans vikt vara förtjenta. Vid jemförelsen mellan det af komiterade utarbetade förslaget och det, som af Kongl. Maj:t blifvit framlagdt, ställer sig nemligen saken för mig såsom *antingen* — *eller*, på sätt jag redan en gång förut haft äran att nämna för denna Kammare, i det att det gäller att lemna företräde åt antingen det ena eller det andra förslaget. Jag medgifver att jag för närvarande är ganska tveksam i detta val och jag har meddelat denna min tveksamhet till åtskilliga af Kam-marens ledamöter. Jag skall emellertid bedja att få framställa några anmärkingar och tvifvelsmål under den förhoppning att, genom deras bemötande, den tveksamhet, i hvilken jag för närvarande är försatt

och som äfven delas af en och annan här i Kammaren, måtte försvinna, och jag således med godt samvete måtte kunna instämma uti hvad Utskottet tillstyrkt.

Ofvannämnda komité har, såsom jag redan vid ett föregående tillfälle yttrat, i kraftiga ordalag framhållit nödvändigheten af att få undervisningen vid teknologiska institutet ordnad på det mest lämpliga sätt. Komitén, hvilken med djupt allvar fattat vigten af det uppdrag, som lemnats densamma, utgår således från den förutsättning, att, under försöket att åt teknologiska institutet bereda den största möjliga verksamhetsförmåga, hänsyn äfven skall tagas till den största sparsamhet i fråga om beviljande af de medel, som för ändamålet kunna blifva orforderliga. Den slutsumma, till hvilken komitén kommit i sitt kostnadsförslag, uppgår till 122,700 kronor, uti hvilket belopp då äfven äro inbegripna kostnaderna för fackskolan för skogseleverna.

En naturlig förklaring på ringheten af denna summa, jemförd med hvad Kongl. Maj:t föreslagit, finnes deri, att tekniska komiterade upptagit lönerna till de belopp, som för tillfället varit gällande, churu de på samma gång skynda sig att tillägga, att dessa löner äro för små. Om man då, för att kunna rättvist bedöma tekniska komiterades förslag, jemfördt med det af Kongl. Maj:t framlagda, med uteslutande, på det förstnämnda, af de beräknade kostnaderna för fackskolan för skogseleverna, tillägger de tjenstgöringspenningar, som af Kongl. Maj:t föreslagits, så slutar summan på 135,450 kronor. Man finner då en differens af 3,750 kronor, med hvilket belopp tekniska komiterades förslag visar sig *billigare* än Kongl. Maj:ts. Vill man nu undersöka hvad det är som betingar denna skilnad, så finnes den ligga deruti, att medan Kongl. Maj:t uti den högsta kategorien af lärare upptagit 12 professorer, åtnöja sig tekniska komiterade med 10 professorer. Frågan är nu helt naturligt den, huruvida icke tekniska komiterade, oaktadt sin varmt uttalade förpligtelse att noggrant omvårda den tekniska undervisningen, tilläfventyrs — naturligtvis i sådant fall *emot* bättre vetande — försummat att fullgöra detta åliggande. Nu tillhör det visserligen icke mig att taga tekniska komiterade i försvar, ett försvar, som de helt säkert skulle afsäga sig, och hvilket är så mycket mindre behöfligt, som berörda komité haft den synnerliga förmånen att till sin nitiske och för saken varmt intresserade ordförande uti dess förhandlingar hafva egt den nuvarande chefen för Ecklesiastikdepartementet. Då jag sålunda icke behöfver uppträda såsom försvarare af tekniska komiténs åtgärder, vill jag likväl, då jag i vissa fall och för egen del är något tvehogsen, framlägga mina egna tvifvelsmål, under uttalande af min önskan att erhålla sådana upplysningar, att jag måtte få saken klar för mig.

Jag nämnde, att tekniska komitén åtnöjt sig med tio professorer, medan Kongl. Maj:t deremot upptagit tolf. Denna olikhet ligger deruti, att vid anordningen af undervisningen uti de mekaniska disciplinerna har Kongl. Maj:t i sitt förslag, beträffande den afdelning, som man benämmer "tillämpad mekanik" eller maskinlära, upptagit två professorer: en, hvars åliggande blefve att upprätthålla undervisningen uti hvad som i korthet kan benämnas vattenkraftsmaskinlära, och en annan professor, åt

Angående
ny stat för
Teknologiska
institutet.
(Forts.)

hvilken åter uppdragits att upprätthålla undervisningen uti ångkraftsmaskinlära, sålunda tvenne professorer uti ifrågavarande fall. Den tekniska komitén åter anser *en* professor vara för ändamålet fullt tillräcklig, jemte en honom biträdande lektor, samt att fördelning dem emellan af allt hvad som tillhör den stora kategorien "maskinlära" kan på fullt tillfyllestgörande sätt ske. Skilnaden ligger sålunda egentligen deri, att i Kongl. Maj:ts förslag ett lektorat är upphöjdt till professur inom den tillämpade maskinläran.

Det vill således synas som om det vore tvifvelaktigt att de lärarekrafter, hvilka den tekniska komitén tillstyrkt, skulle vara för ändamålet fullt tillräckliga, men skulle jag våga åberopa den erfarenhet, som jag har från det läroverk, som jag har den äran att förestå, så får jag nämna att, med hänsyn till de resultat som i ofta nämnda lärodisciplin vid sagda läroverk vinnas medelst verksamheten af endast en lektor; så synes mig — så att säga per analogiam — som om tekniska komiténs förslag i sagda fall vore helt och hållet tillfyllestgörande. Skilnaden blir då, om jag icke misstager mig uti den förutsättning, att den undervisning, som komitén föreslagit skola vid institutet i nämnda ämne meddelas, blir genom komiterades förslag tillgodosedd — hvarom den representant på stockholmsbänken, hvilken deltagit i komiténs arbeten, torde kunna lemna närmare upplysningar — att denna undervisning blir tillgodosedd med mindre kostnad och att anslaget här kan minskas med 2,000 kronor.

Beträffande vidare undervisningen i mekanisk teknologi, så förhåller det sig dermed så, att icke blott tekniska komitén, utan äfven teknologiska institutets styrelse och dess öfverdirektör föreslagit två lektorat i detta ämne, i anseende till svårigheten att sammanhålla detsamma, som är så vidlyftigt, under en enda professors ledning, på sätt Kongl. Maj:t föreslagit. Undervisningen i detta ämne bestreds visserligen under en längre tid af numera aflidne professorn Eneberg ensam, men efter hans död har man varit tvungen att dela ämnet i två delar mellan två särskilda lärare. Denna vetenskap sönderfaller ock i två hufvudafdelningar, nemligen bearbetning af metaller och trä, å ena, samt spinneri- och väfnadsindustrien å andra sidan. Tekniska komitén franlade goda skäl för den af densamma föreslagna anordning att göra en fördelning af detta ämne mellan tvenne lärare, och hvarigenom äfven vinnes en besparing i den af Kongl. Maj:t föreslagna kostnaden för upprätthållande af ifrågavarande läroämne.

Det är sant, att vid flera utländska institut detta ämne uppehålls af en lärare, såsom till exempel fallet varit vid polytekniska institutet i Hannover, der undervisningen i den mekaniska teknologien under många år meddelats af den man, som brukar benämnas denna vetenskaps fader, nemligen Direktör Karmarsch, men derföre är det icke sagdt, att icke stora svårigheter kunna uppstå för en lärare att ensam uppehålla undervisningen i detta ämne. Man finner således, att då Kongl. Maj:t i sitt förslag å ena sidan tudelat läroämnet maskinlära, har Kongl. Maj:t å andra sidan sammanlagit under den mekaniska teknologien två så skilda hufvudgrupper, som läran om bearbetning af metaller och trä å ena sidan samt om spinneri- och väfnads-

*Angående
ny stat för
Teknologiska
institutet.
(Forts.)*

industrien å andra sidan, hvilka dock icke hafva något med hvarandra gemensamt. Det synes tvifvelaktigt, om detta åtskiljande i ena fallet och sammansläende i det andra fallet är fördelaktigt, och i alla händelser synes det mig vara en stor inkonsequens. Hellre skulle jag vilja instämma med tekniska komitén i dess åsigt, att undervisningen i den tillämpade mekaniken måste stå under en predominerande lärare, hvilken tillser att nödigt sammanhang mellan undervisningens olika arter eger rum, och jag måste göra det så mycket hellre som man har erfarenhet att åberopa i detta fall från andra länder, såsom t. ex. polytekniska institutet i Carlsruhe, der en mycket framstående lärare, Professor Redteubacher, under lång tid var alldeles ensam predominerande i afseende på undervisningen, och det var först efter en sådan delning, som af Kongl. Maj:t föreslagits, som en ganska betänkelig söndring uppstod emellan lärarne, hvilken söndring jemväl spridde sig bland lärjungarne. Genom dessa här nämnda omständigheter, samt derjemte någon höjning i tvenne lektoratslöner, är det som kostnaden i Kongl. Maj:ts förslag med sagda 3,750 kronor öfverstiger slutsumman i det förslag som tekniska komitén uppställt.

Man finner dessutom i afseende på den matematiska disciplinen, att såväl den tekniska komitén som teknologiska institutet och öfverdirektören för detsamma velat öfverlemna ledningen och undervisningen i detta ämne till en professor med biträde af två lektorer samt extra lärare, då deremot enligt Kongl. Maj:ts förslag det åligger professoren i teoretisk mekanik att tillika meddela undervisning i vissa grenar af matematiken.

Jag ber i detta fall att få fästa herrar fackmäns i Kammaren uppmärksamhet derpå att, om man vill hafva en kraftig och praktisk undervisning i teoretisk mekanik, hvilket, för ett teknologiskt institut är af största vikt, bör man icke, enligt min mening, belasta läraren deruti med att undervisa uti något annat ämne, samt att genom antagande af Kongl. Maj:ts förslag skulle kunna uppkomma ganska stora obehag och söndringar, emedan det ju kunde hända, att professorn i matematik och teoretisk mekanik beträffande metodiken vid den matematiska undervisningen icke vore fullt ense med den andre professorn i den rena matematiken, hvilket man deremot icke behöfde frukta om, på sätt så väl den tekniska komitén som teknologiska institutets direktion och öfverdirektör föreslagit, man endast hade en profession i matematik och en uti teoretisk mekanik, såsom förhållandet är vid universiteten.

Om man befarar, att denne professor, om han ensam skulle vara skyldig att uppehålla hela den matematiska disciplinen, skulle få för mycket att göra, så bör man dock besinna att han alltid eger tillgång till extra lärare, som kunna lemna honom biträde, och man bör dessutom taga i betraktande, att den kurs i matematik, som man vid teknologiska institutet behöfver inhemta, endast utgöres af analytisk geometri samt differential- och integralkalkylen, så tillvida endast som matematiken utgör det nödiga underlaget för att kunna göra vissa läroämnen mera fruktbara. Jag tror således, att det icke är något

*Angående
ny stat för
Teknologiska
institutet.
(Forts.)*

tvifvel underkastadt, att ju icke en professor i matematik kan medhinnna undervisningen i hela ämnet.

Vidare hafva dessa nyssnämnda tre myndigheter också föreslagit, att läraren i kemisk teknologi äfven skulle undervisa uti analytisk kemi, hvilket jag för min del också anser vara det rätta.

Jag hade i går uti Första Kammaren tillfälle att höra åtskilliga anmärkningar göras emot den enligt Kongl. Maj:ts förslag tillämnade anordningen af en professur uti arkitektur och hörde äfven en del af de vederläggningar häremot, som gjordes af chefen för Ecklesiastikdepartementet och jag har äfven förnummit att inom denna Kammare i vissa fall anmärkningar häremot blifvit gjorda, men, ehuru jag ser, att den ledamot af Kammaren, som bäst varit i tillfälle att i afseende härå lemna upplysningar, för tillfället icke är tillstädes, skall jag dock med några ord bedja att få angifva skälen för den tveksamhet, som hos mig i denna fråga äfven uppstått.

I bilagan 7 till Kongl. Maj:ts nådiga proposition om statsverkets tillstånd och behof såges det, att föremålen för denne professors verksamhet skulle vara att meddela undervisning i arkitektonisk formlära, läran om enskilda och offentliga byggnaders anordnande äfvensom byggnadskonstens historia och arkitektonisk ritning hvarjemte i det Kongl. förslaget dessutom finnes upptagen en särskild professor i väg- och vattenbyggnadskonst.

Då nu det Kongl. förslaget dessutom upptager ett lektorat i allmän byggnadslära, husbyggnadskonst samt byggnadsstatik och det endast är meningen med inrättandet af denna profession i arkitektur att bereda eleverna tillfälle till att vid teknologiska institutet inhemta de första grunderna i arkitekturen för att sedermera efter 2 eller 3 år öfvergå till de fria konsternas akademi, för att derstädes fortsätta sina studier i den högre arkitekturen, är jag verkligt villrådig om, hvad denne professor skall hafva att göra, såvida han icke skall föreläsa byggnadskonstens historia, ty går han in på den arkitektoniska formläran, så tillhör detta ämne den konstnärliga arkitekturen, och skall han undervisa uti den offentliga eller enskilda byggnadskonsten, är han inne på den allmänna byggnadsläran, och i detta ämne finnes ju en särskild lektor.

Skulle man åter tycka, att denne lektor icke vore fullt tillräcklig för att meddela all den teoretiska och praktiska underbyggnad, som kunde erfordras vid teknologiska institutet, så kunde man ju der anställa ytterligare en lektor med samma lön som den andre, eller 4,000 kronor för året, hvilken då skulle undervisa uti den arkitektoniska formläran och byggnadskonstens historia i stället för denne professor, som Kongl. Maj:t föreslagit; och jag tror verkligen, att denne lektor jemte öfrige lärare i byggnadskonsten skulle kunna meddela eleverna vid teknologiska institutet fullt tillräcklig bildning för att de sedan skulle kunna med nytta ytterligare fortsätta vid fria konsternas akademi. På sådant sätt uppkomme en ytterligare besparing i kostnaden af 2,000 kronor, som tillagd föregående besparingar bringade de sistnämnda i allo till 5,700 kronor.

Med dessa mina anmärkningar och tvifvelsmål har jag, som sagdt, icke velat inverka på Kamnarens mening, för att söka förneka institutionen det bidrag, den bör hafva, denna anstalt, som för vår industriella utveckling har så stor betydelse, utan endast för att få mina egna tvifvelsmål, om möjligt, häfda. Det beror nu på hvad afseende man väster vid ofvannämnda besparingar; att undervisningen i hvilketdera fallet som helst kommer att blifva lika god, derom är jag öfvertygad. Men man kan icke förneka, att en fördel uppstår derigenom att det inrättas 12 professurer i stället för 10, nemligen den, att derigenom bättre utsigt till befördran förefinnes inom teknologiska institutet, hvilket naturligen icke oväsentligt kommer att bidraga till att ditföra goda lärarekrafter.

Skulle nu de anmärkningar, som jag här tagit mig friheten framställa, vid den närmare pröfning, som de kunna komma att underkastas, befinnas vara betydelselösa, så att jag, för att nyttja ett vanligt ordspråk, blir slagen på fingrarne, får jag förklara, att detta icke af mig skall erfaras med någon obehaglig känsla, ty i så fall delar jag ödet med dem, på hvilka jag stödt mig, nemligen den tekniska komitén. Lider jag nederlag, faller jag således i ett af Kongl. Maj:ts utvaldt och för mig mycket hedrande sällskap; ity att detta sällskap utgöres af den tekniska komiténs likasom äfven i vissa fall af Kongl. Teknologiska institutets styrelse.

Herr Carl Ifvarsson: Jag har icke uppträdt för att besvara den siste talarens anmärkningar, enär jag icke tilltror mig att ingå i sådana detaljer och för öfrigt är öfvertygad, att han från annat håll skall erhålla svar, i hvilket fall man ju får höra, hvilka skäl som äro öfvervägande för den ena eller andra åsigten, utan jag har begärt ordet för att återupptaga den principfråga, som i går diskuterades och hvilken jag anser nu böra särskildt beaktas, dels derföre att principen är riktig, dels ock emedan i detta fall ej förefinnes det skäl för principens frångående, som i går anfördes. Jag menar frågan om fördelning af löneförmånerna i lön och tjänstgöringspenningar och ämnar i detta afseende föreslå en förändring i Utskottets förslag, stödjande sig på den grund, som angifves i min med fleres reservation mot Utskottets betänkande. I denna hafva vi förordat att lönen skulle bestämmas till två tredjedelar och tjänstgöringspenningarne till en tredjedel af hela löneförmånerna, och detta emedan vi trott att tjänstgöringen skulle bäst tillgodoses på det sätt, att större belopp finnes att tillgå för möjligen erforderlig vikarie, hvilken väl ej bör hafva mindre än en tredjedel af den ordinaries löneförmåner. Om nemligen tjänstgöringspenningarne sättas för lågt, kunna blott dessa två fall inträffa: antingen ligger tjeusten nere eller får staten träda emellan för dess upprätthållande; men intetdera torde vara lämpligt.

I afseende på den ändring, jag ämnar föreslå, har jag uppgjort en tariff, efter hvilken jag anser lönerna böra bestämmas. Innan jag uppläser den, vill jag nämna, att i de fall, der fri bostad ingår bland löneförmånerna, jag inräknat den derför belöpande ersättning i den fasta lönen, enär jag ansett att den ordinarie tjänstemannens bostad

Angående
ny stat för
Teknologiska
institutet.
(Forts.)

aldrig afstås åt vikarien. I öfrigt har jag konsekvent följt nämnda princip, blott med det undantag, att tjänstgöringspenningarne i några få fall blifvit, för erhållande af jemna belopp, bestämda något under tredjedelen af löneförmånerna. Jag vill dessutom nämna, att bostaden af mig beräknats motsvara 600 kronor, hvilket belopp visserligen kan anses lågt tilltaget, men den beräkningsgrunden är den af Utskottet antagna. Enligt mitt förslag skulle fördelningen af löneförmånerna för lärarne vid teknologiska institutet blifva följande:

	Lön.	Tjänst- görings- penningar.
Föreståndaren, utom fri bostad	4,100	2,500
1 professor i ren matematik	4,000	2,000
1 d:o i matematik och teoretisk mekanik	4,000	2,000
1 d:o i maskinlära, med undervisningsskyldighet i bergsmekanik, läran om vattenkraftsmaskiner och uppfordringsverk m. m.	4,000	2,000
1 d:o i maskinlära, med undervisningsskyldighet i läran om ångmaskiner och lokomotiv, arbetsmaskiner m. m.	4,000	2,000
1 d:o i mekanisk teknologi	4,000	2,000
1 d:o i allmän och tillämpad fysik	4,000	2,000
1 d:o i allmän kemi, mineralogi och geognosi	4,000	2,000
1 d:o i kemisk teknologi, utom fri bostad	3,400	2,000
1 d:o i väg- och vattenbyggnadskonst	4,000	2,000
1 d:o i arkitektur	4,000	2,000
1 d:o i metallurgi och hyttkonst, utom fri bostad	3,400	2,000
1 d:o i grufvetenskap	3,200	1,500
1 lektor i beskrifvande geometri och ritkonst ..	2,350	1,000
1 d:o i geodesi och topografi	1,400	600
1 d:o i konstruktion af enkla maskiner	1,800	900
1 d:o i elementarmekanik och beskrifvande maskinlära	1,400	600
1 d:o i allmän byggnadslära, husbyggnadskonst samt byggnadsstatik	2,700	1,300
1 d:o i metallurgi och hyttkonst	2,700	1,300

Afföningsbeloppen blifva således lika stora som dem Kongl. Maj:t föreslagit och Utskottet tillstyrkt; endast deras fördelning i lön och tjänstgöringspenningar är olika. Skulle Kammaren finna en eller annan af de föreslagna professurerna öfverflödigt, faller af sig sjelf att aflö-

ningen för denna eller dessa helt och hållet bortfaller. Detta hindrar således icke att mitt förslag i öfrigt nu kan antagas.

Jag yrkar således bifall till Utskottets förslag med den ändring deri, som af mig föreslagits, och anhåller om proposition på detta mitt yrkande.

Friherre A. H. Fock: Det var egentligen med anledning af den förste talarens yttrande, som jag begärde ordet, och hvilket yttrande jag nu skall bemöta i några punkter. Jag får dervid till en början förklara, att den så kallade tekniska komitén, så väl som Stats-Utskottet och, jag tillåter mig säga det, äfven Kongl. Maj:t måste känna sig synnerligen lyckliga, om icke några mera graverande anmärkningar kunna göras, än de, som af nämnde talare blifvit framställda. Dessa anmärkningars mildhet, hvad komitén beträffar, tillskrifver jag i väsentlig grad det varma intresse, som jag vet, att den ifrågavarande talaren hysar för den tekniska undervisningen och till följd hvaraf han väl låtit de betänkligheter falla, som han i öfrigt skulle hysa och vid hvilka han fäster mindre vikt. Vid besvarandet af hans anmärkningar hoppas jag, att Kammaren håller mig räkning för att jag icke inlåter mig i vetenskapligt pedagogiska detaljer, hvilka jag föreställer mig, att Kammaren helst vill undvara.

Hans första anmärkning rörde egentligen den omständigheten, att den kostnad, som enligt Stats-Utskottets förslag skulle komma att drabba statsverket i och för undervisningens ordnande vid teknologiska institutet, skulle blifva något större än efter tekniska komitéus förslag. Jag ber dervid få fästa herrarnes uppmärksamhet derpå, att tekniska komitéus förslag omfattar något helt annat, än hvad som nu är i fråga, nemligen att undervisningen vid teknologiska institutet i sin helhet skulle omfatta flera och andra undervisningsgrenar än de nu derstädes förekommande.

Den ärade talaren frändrog visserligen de kostnader, som derigenom skulle uppkomma, men det är klart, att undervisningens ordnande, om dertill finnas medel, kommer att gestalta sig på helt annat sätt, då den kommer att omfatta så många grupper mot hvad nu är förhållandet. Skilnaden i kostnad är för öfrigt så liten, att den ganska väl kan försvaras af det betydligt ökade tilloppet af undervisnings-sökande, som sedan tekniska komitén afgaf sitt betänkande förekommit. Han har vidare förklarat den uppkomna skilnaden derigenom att det nu skulle blifva ökad antal professurer, så att, då tekniska komitén föreslagit inrättandet af en professur och ett lektorat i maskinlära, har Kongl. Maj:t och Stats-Utskottet i stället föreslagit bildandet af två professurer. Ja, det är klart, att en professur med den högre aflöning, som dermed följer, icke kan blifva annat än till fördel för läroverket, och tekniska komitén kan naturligen icke hafva något emot utan tvärtom med särdeles stor tillfredsställelse se, att en så vigtig undervisningsgren, som den här ifrågavarande, får den förstärkning, som kan uppkomma genom inrättandet af en professur i stället för ett lektorat.

*Angående
ny stat för
Teknologiska
institutet.
(Forts.)*

Angående
ny stat för
Teknologiska
institutet.
(Forts.)

Vidare omnämnde talaren den föreslagne professorn i mekanisk teknologi. I detta fall föreställer sig den ärade talaren, att det vore lämpligare att, såsom för det närvarande är fallet, låta undervisningen i detta ämne upprätthållas af två lektorer. Då teknologiska institutet började sin verksamhet fans bland dess lärare en professor i mekanisk teknologi. Han tjeustgjorde i 20 år och bestridde derunder undervisningen i hela ämnet. Då han sedermera först sjuknade och derefter afled, visade det sig vara svårt att i hans ställe få *en* person, som kunde sammanhålla hela ämnet. Med Kongl. Maj:ts tillstånd fördelades derföre ämnet på tvenne lärare. Jag kan ej annat än medgifva lämpligheten af en sådan fördelning. Men då den kunnat ske genom Kongl. Maj:ts medgifvande vid ofvan omnämda tillfälle, ser jag ej något hinder för att, om behofvet så skulle fordra, en dylik fördelning ännu en gång kan beslutas. Jag känner visserligen icke det egentliga skälet till, att en profession blifvit gjord af dessa två lektorat. Dock torde ej, efter hvad jag ofvan antydt, någon nämnvärd olägenhet deraf uppkomma.

Sedan den ärade talaren i förbigående påpekat, hurusom den forna adjunkten i ren matematik blifvit förvandlad till profession, anmärkte han vidare, att professorn i teoretisk mekanik jemväl hade sig ålagd, såsom ett litet bihang, en del af undervisningen i matematik. Och uttryckte han dervid den åsigten, att derigenom skulle uppkomma en förveckling emellan de två lärarne, som således båda hade undervisningsskyldighet i matematik. I detta afseende får jag först och främst nämna, att under loppet af ett fjerdedels århundrade har vid institutet funnits en adjunkt i matematik och mekanik, med själfständig undervisningsskyldighet, samt äfven en professor i dessa ämnen. Och, så vidt jag vet, har under hela denna tid någon förveckling professorn och adjunkten emellan ej uppstått, hvarföre jag ej heller kan finna, att någon egentlig olägenhet kan uppkomma genom förändringen. Orsaken, hvarför till professionen i teoretisk mekanik kommit detta lilla tillägg af matematik, ligger sannolikt deruti att teoretiska mekaniken är ett ämne, som fordrar den allra största underbyggnad uti matematik. Och man har derföre föreställt sig att fortfarande skulle inträffa, hvad som förut har inträffat, att nemligen professorn i mekanik fått bestrida någon del af den allra högsta undervisningen i matematik, till följd deraf att professorn i det senare ämnet ej haft tid att fullständigt bestrida den dit hörande undervisningen. Derjemte har professorn i mekanik biträdt sin kollega vid de ganska tröttande och omfattande inträdesexamina till läroverket. För öfrigt är detta förslag grundadt på teknologiska institutets styrelses underdåniga skrifvelse till Kongl. Maj:t, hvilken skrifvelse jemväl är under-tecknad af professorn i matematik och mekanik, såsom varande ledamot af samma styrelse.

Den ärade talaren gjorde äfven anmärkning mot de *två* professionerna i maskinlära. Han ansåg nemligen, att det vore bättre med *en* predominerande professor, hvilken hade, om jag så får uttrycka mig, befälet i detta ämne och biträddes af en lektor. I detta fall kan jag ej dela hans åsigt. Jag tror nemligen att erfarenheten visat,

huruledes detta stora undervisningsämne allt mer och mer måste fördelas i sina särskilda discipliner. Och vi hafva ju från våra högskolor erfarenhet hurusom de särskilda vetenskaperna, allteftersom de utveckla sig, måste delas i fristående underafdelningar, med hvar sin lärare, och hurusom det under dylika förhållanden är af vigt, att lärarne blifva fullt sjelfständiga. Att hålla befålet, det tillhör styrelsen, som öfver läroverket har uppsigt. Samme ärade talare yttrade jemväl något om professionen i arkitektur. Jag hade i sanning väntat mig en mycket skarpare anmärkning i denna del. En sådan torde måhända under diskussionens lopp göras, och i sådant fall skall den ej heller lemnas obemött. Nu vill jag inskränka mig till att endast påminna om att detta förslag blifvit tillstyrkt af teknologiska institutets styrelse, af tekniska komitén, af fria konsternas akademi, af Kongl. Maj:t och slutligen af Stats-Utskottet, och herrarne måste medgifva, att man skall hafva mycket klara och kraftiga skäl för att *emot* alla dessa tillstyrkanden, hvilka ej tillkommit utan sakkunskap, begära afslag å framställningen i denna del.

Slutligen, hvad Herr Carl Ifvarssons anmärkning emot lönnens förhållande till tjenstgöringspenningarne beträffar, så vill jag ej gå djupt in i denna sak. Men jag kan dock ej underlåta att fästa herrarnes uppmärksamhet på det oegentliga uti att, då, i fråga om universitetens och Karolinska institutets lönestater, den af Kongl. Maj:t uppställda fördelningsgrunden blifvit af Riksdagen godkänd, för teknologiska institutet föreslå en annan fördelningsgrund. Jag åtminstone kan icke inse huru man skulle kunna motivera ett sådant tillvägagående mot teknologiska institutet. Detta instituts lärare synas mig nemligen vara berättigade till likställighet med nyssberörda undervisningsanstalters lärare.

Jag inskränker mig till att yrka bifall till Utskottet hemställan.

Herr Anders August Andersson: Hvad förevarande punkt beträffar, har jag begärt ordet endast i ändamål att ånyo yttra den åsigt, som jag i går uttalade angående de lönebelopp som då förekommo och deras fördelning i lön och tjenstgöringspenningar. Jag tror att det är nödvändigt att tjenstgöringspenningarna blifva så bestämda och så mycket tilltagna, att de, som under den ordinarie tjensteinhafvarens tjenstledighet bestrida tjenstgöringen, kunna vara belättna med det belopp, som såsom tjenstgöringspenningar anslagits för tjenstens upprätthållande; hvadan jag anser de med ifrågavarande tjänster förenade löneförmåner böra så fördelas, att ungefärligen två tredjedelar utgöra lön och en tredjedel tjenstgöringspenningar. Rigtigheten af en dylik fördelning har blifvit så grundligt och så tydligt utredd i den framställning, som Herr Carl Ifvarsson nyss gjorde, att jag för min del är fullt belåten med densamma, hvarföre jag anhåller att få instämma i hans yttraude äfvensom i den proposition, han i anledning deraf hos Herr Talmannen begärde.

Herr von Schoultz: Den särdeles stora mildhet, som den ärade talaren, hvilken nyss bemötte mig, hade funnit i min framställning,

*Angående
ny stat för
Teknologiska
institutet.
(Forts.)*

har jag, å min sida, äfven funnit återgifven i hans svar derå. Det är under sådana förhållanden särdeles angenämt att debattera ett ämne, och ett dylikt vänligt utbyte af åsigtter mellan olika tänkande skulle man kunna närmast likna vid endast ett kärleksgnabb.

Den ärade talaren har bemött mina anmärkningar så synnerligt lindrigt, att jag icke ens finner dem bestridda. Det enda fall, der hans bemötande är mera karakteristiskt, är det, då han vill till en profession i tillämpad mekanik upphöja det lektorat, hvarom här är tal. Den ärade talaren påminde oss, huruledes de läroämnen, hvilka vid i frågavarande läroanstalt utgöra föremål för undervisning, mer och mer vuxit ut, och att på detta sätt småningom det ena läroämnet efter det andra påkallat sin egen särskilda profession, der man förut åtnöjt sig med lektorat.

Den ärade talaren betonade detta mycket kraftigt, och jag för min del medger gerna fallet verkligen vara, att de särskilda lärodisciplinerna mer och mer utveckla sig samt blifva mer och mer både djupgående och omfattande, men jag hade icke föreställt mig, att, under den korta tid, som förflutit sedan den ärade talaren var en särdeles intresserad ledamot af komitén och den dag som nu är, dessa läroämnen, hvarom här är fråga, skulle hafva så utvecklat sig, att den ärade talaren nu finner det vara angeläget, att undervisningen i desamma skall upprätthållas genom professorer, då han förut funnit lektorer vara för ändamålet fullt tillräcklige.

Jag vill för ingen del motarbeta förenämnda åtgärd, derest man icke äfven bör taga hänsyn på möjligheten af att göra besparingar, men jag vidhåller att ofta omberörda undervisning skall blifva lika kraftig medelst begagnande af lektorat i stället för professioner, dock vill jag, om sparsamhetsskälet, såsom jag nämnt, ej är att beakta, låta min anmärkning falla.

Beträffande anslaget till en professor i arkitektur förekommer hos den ärade talaren en mera prononcerad mening; der påminde han om de många myndigheter, som förenat sig om en och samma åsigt, nemligen den tekniska komitén, direktionen vid teknologiska institutet, Kongl. Maj:t och slutligen Stats-Utskottet. Vidkommande Stats-Utskottet, så synes mig detta icke haft tid att ingå i pröfning af detta ärende, så att man må förlåta mig, om jag, med all aktning för samma Utskott, icke kan tillerkänna dess utlåtande någon auktoritet. För Kongl. Maj:ts förslag lyser jag deremot all möjlig vördnad, i synnerhet då det stöder sig på respektiva myndigheters utlåtande; men jag vill fästa uppmärksamheten på att den ärade talaren, med sin hänvisning till myndigheternas uttalanden, dock icke bemött den anmärkning jag gjorde rörande föreslaget anslag till en lektor i allmän byggnadslära, husbyggnadskonst samt byggnadsstatik. Man hade kunnat tänka sig att lektoratet i dessa ämnen hade bort kunna erhålla ett tillskott af en lektor, som borde erhålla arkitektonisk formlära och byggnadskonstens historia till undervisningsämne.

Jag tillåter mig slutligen fästa uppmärksamheten å en ganska egendomlig omständighet. Den ärade talaren omnämnde, hurusom styrelsen för teknologiska institutet framkommit med förslaget om dessa

två professurer i tillämpad mekanik, och funnit dem mera af behovet påkallade än hvad tekniska komitén gjort. Härvid förekommer emellertid den märkliga omständigheten, att samma tekniska komité uppträdt mot styrelsen för teknologiska institutet och förklarar densamma, sådan den nu är sammansatt, icke vara lämplig, det vill, i korthet sagdt, säga, att tekniska komitén kasserat denna styrelse. Styrelsen har emellertid med resignation funnit sig i denna afsättning, ty af dess medlemmar har endast överdirektören på det ifrigaste deremot protesterat. Denna tekniska komité, som — bildligt taladt — afsatt styrelsen för teknologiska institutet, framlägger som sagdt ett förslag om inrättandet af *en* professur i tillämpad mekanik, men Kongl. Maj:t finner hvad tekniska komitén föreslagit icke så tillfredsställande, som den af komitén afsatta styrelsens förslag. Komitén har sålunda härigenom blifvit gjord uppmärksam derå, att uti en teoretisk pedagogisk fråga Kongl. Maj:t hyser större förtroende till styrelsen än till tekniska komitén.

Men härtill kommer en annan omständighet, som synes mig ännu egendomligare, nemligen att den ärade talaren, hvilken sjelf var ledamot i tekniska komitén och deltagit i afsättningsdomen öfver teknologiska institutets styrelse, nu stöder sig på denna afsatta styrelse, då han talar om den ofta nämnda tudelningen af professionen i mekanik.

Jag har icke framställt och ämnar, som sagdt, icke heller framställa något yrkande; men detta icke därför att jag funnit mina anmärkningar fullt vederlagda, ty så är enligt min uppfattning icke förhållandet, om nu detta ock må bero derpå, att den ärade talaren varit allt för mild. Å andra sidan får jag dock bekänna, att, om, sedan jag nu fått tillfälle uttala mina betänkligheter, Kammaren icke finner dem vara af någon egentlig betydelse och följaktligen finner sig oförhindrad att, i likhet med hvad Första Kammaren gjort, bifalla Kongl. Maj:ts förslag, ett sådant beslut icke skall synas mig oangenämt, utan snarare tvärtom, helst som jag hoppas, att den liberalitet, Riksdagen genom bifall till Kongl. Maj:ts förslag skulle visa det teknologiska institutet, måtte vara ett prejudikat på att Riksdagen vill visa en liknande liberalitet mot den Chalmerska slöjdskolan, så att denna skola må från de styfmoderliga förhållanden, hvori den nu befinner sig, blifva försatt i en lyckligare ställning.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, gaf Herr Talmannen propositioner såväl på bifall till Utskottets hemställan i oförändradt skick som ock på bifall till samma hemställan med den förändring, Herr Carl Ifvarsson föreslagit; och fann Herr Talmannen den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering äskades, i anledning hvaraf en så lydande omröstningsproposition nu uppsattes justerades, och anslogs.

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i 19 punkten mom. b af utlåtandet N:o 22 med den förändring i afseende å löne-

*Angående
ny stat för
Teknologiska
institutet.*
(Forts.)

Angående
ny stat för
Teknologiska
institutet.
(Forts.)

beloppens fördelning i lön och tjänstgöringspenningar, hvilken blifvit föreslagen af Herr Carl Ifvarsson,

röstar Ja;

Den, det ej vill,

röstar Nej;

Vinner Nej, har Kammaren bifallit Utskottets hemställan oförändrad.

Voteringen försiggick och utföll med 84 ja mot 43 nej; hvadan Kammaren bifallit Utskottets hemställan med förändring i afseende på lönebeloppens fördelning i lön och tjänstgöringspenningar enligt följande tabell:

	Lön	Tjänstgöringspenningar.
Föreståndaren, utom fri bostad	4,100	2,500
En professor i ren matematik	4,000	2,000
” ” i matematik och teoretisk mekanik	4,000	2,000
” ” i maskinlära, med undervisningsskyldighet i bergsmekanik, läran om vattenkraftsmaskiner och uppföringsverk m. m.	4,000	2,000
” ” i maskinlära, med undervisningsskyldighet i läran om ångmaskiner och lokomotiv, arbetsmaskiner m. m.	4,000	2,000
” ” i mekanisk teknologi	4,000	2,000
” ” i allmän och tillämpad fysik	4,000	2,000
” ” i allmän kemi, mineralogi och geognosi	4,000	2,000
” ” i kemisk teknologi, utom fri bostad	3,400	2,000
” ” i väg- och vattenbyggnadskonst	4,000	2,000
” ” i arkitektur	4,000	2,000
” ” i metallurgi och hyttkonst, utom fri bostad	3,400	2,000
” ” i grufve-vetenskap	3,200	1,500
En lektor i beskrifvande geometri och ritkonst	2,350	1,000
” ” i geodesi och topografi	1,400	600
” ” i konstruktion af enkla maskindelar	1,800	900
” ” i elementarmekanik och beskrifvande maskinlära	1,400	600
” ” i allmän byggnadslära, husbyggnadskonst samt byggnadsstatik	2,700	1,300
” ” i metallurgi och hyttkonst	2,700	1,300

Punkten 20.

Bifölles.

*Punkten 21.**Mom. a och b.*

Biföllos.

I *mom. c* hade Utskottet, i enlighet med derom af Kongl. Maj:t gjord framställning, tillstyrkt:

att de vid tekniska elementarskolorna anställde lektorer måtte efter fem års väl vitsordad tjänstgöring undfå ett ålderstillägg med 500 kronor och efter ytterligare fem års väl vitsordad tjänstgöring ännu ett ålderstillägg af 500 kronor årligen.

*Angående
ålderstillägg åt
lektorerne
vid tekniska
elementar-
skolorna.*

Herr von Schoultz yttrade: Jag har vid denna punkt icke annat att anföra än att på det varmaste tillstyrka bifall till Utskottets förslag; men jag ber att få begagna tillfället att bedja Stats-Utskottets ärade ledamöter behjerta, att, då, såsom jag hoppas, de föreslagna ålderstilläggen nu blifva bifallna, den tekniska läroanstalt, hvars föreståndare jag är, kommer i ett jembörelsevis ofördelaktigt förhållande, emedan dess lärare sakna förmåner af ålderstillägg. Om nu vid inträffande ledigheter lärareplatser skola tillsättas vid en sådan läroanstalt som den Chalmerska slöjdskolan, hvars lärare icke få åtnjuta ålderstillägg, så förmodar jag att det skall blifva svårt att fylla dessa vakanser, och detta förhållande torde fortfara ända till dess man kan försäkra denna anstalts lärare samma fördelar, som komma lärare vid de andra tekniska läroverken till godo. Jag har blott velat i sammanhang med nu föredragna punkt fästa det ärade Stats-Utskottets uppmärksamhet på ofvan nämnda missförhållande, i förhoppning att Utskottet, när fråga blir om pensionsrätt för Chalmerska skolans lärare, måtte om möjligt tillse, huruvida de bekymmersamma förhållanden, under hvilka dessa lärare nu arbeta, må kunna, åtminstone i sistnämnda fall, undanrödjas.

Jag tillstyrker för öfrigt bifall till Utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, biföll Kammarern Utskottets hemställan.

Mom. d.

Bifölles.

Punkten 22.

Blef jembväl bifallen.

Om anslag till
en teknisk
undervisnings-
anstalt i
Landskrona.

Efter föredragning dernäst af *punkten 23*, deruti Utskottet afstyrkt bifall till Herr *J. E. Åkeson Lundegårds* motion, N:o 67, innehållande det förslag, att Riksdagen ville till upprätthållande af en teknisk undervisningsanstalt i Landskrona bevilja ett årligt anslag af 12,000 kronor, mot vilkor att staden på egen bekostnad anskaffade lämplig lokal och behöflig undervisningsmateriel, anförde motionären

Herr Lundegård: Då Utskottet tillstyrkt afslag å min motion, rörande inrättande af en teknisk skola i Landskrona, så vill jag i denna sak icke vara mångordig, och detta så mycket mindre, som jag vet, att hvad Utskottet tillstyrkt nästan alltid vinner Kammarrens bifall. Jag kan likväl icke underlåta att nämna, att de skäl, som Utskottet angifvit för sin hemställan om afslag å min motion, icke varit för mig tillfredsställande.

Hvad det första skälet angår, eller att Utskottet redan har tillstyrkt ett anslag till utvidgning af tekniska elementarskolan i Malmö, så, äfven om man måste tacksamt erkänna, att den tekniska undervisningen dymedelst blifvit till en del tillgodosedd inom den provins jag tillhör, så vill jag dock icke medgifva, att detta är tillräckligt, ty man kan verkligen med skäl sätta i fråga, huruvida utvidgningen af tekniska skolan i Malmö ens uppfyller detta folkrika samhälles kraf i berörda hänseende, långt mindre det behof af tekniska läroanstalter som förefinnes för hela landskapet Skåne med en befolkning, som utgör nära en åttondedel af hela Sveriges folkstock. Då man har ansett nödvändigt att inrätta icke mindre än fyra folkhögskolor i denna provins, så tror jag ock att man kan våga påstå, att den tekniska undervisningen icke blifvit i samma mån tillgodosedd, då för närvarande icke mer än en teknisk skola der finnes. Det är så mycket mer nödvändigt att inrätta flera tekniska undervisningsanstalter i vårt land som det är oss alla väl bekant, hvilken stor utveckling vår industri under senare tiden tagit, samt huru behofvet af skickliga arbetare med teknisk underbyggnad allt mer gör sig gällande.

Då nu Landskrona samhälle erbjudit sig att lemna lämplig lokal för en sådan undervisningsanstalt och derjemte gjort det vackra anslaget af 26,000 kronor i och för läroanstaltens fullständiga uppsättande med undervisningsmateriel med mera, samt således velat i någon mån afhjelpa den för handen varande bristen på teknisk undervisning, så tycker jag, att detta vackra erbjudande skulle hafva kunnat i någon mån vinna Utskottets erkännande mera än som beklagligtvis nu skett.

Hvad det sista skälet angår, eller att Utskottet ansett sig icke kunna tillstyrka bifall till motionen, derföre att den utgått från enskild motionär, så kan jag icke alls anse detta vara något skäl, då det icke hvilat på någon grund. Jag kan endast fatta det såsom en fingervisning, att sådana ämnen böra gå genom Regeringen och af den för Riksdagen framläggas; men då Utskottet *kunnat* tillstyrka och Riksdagen bifalla min motion, har jag icke velat gå den antydda vägen, utan vändt mig direkte till Riksdagen.

Emellertid kan jag icke förena mig om Utskottets hemställan;

och då jag naturligtvis icke kan vilja yrka afslag på min egen motion, så får jag yrka bifall till densamma till den kraft och verkan det kan hafva.

*Om anslag till
en teknisk
undervisnings-
anstalt i
Landskrona.
(Forts.)*

Vidare yttrades ej. Propositioner gäfvos så väl på bifall till Utskottets hemställan som jemväl på Herr Lundegårds yrkande; och som den förra propositionen besvarades med öfvervägande ja, hade alltså Utskottets hemställan bifallits.

Punkten 24.

Uti en inom Första Kamnaren väckt motion (N:o 4) hade Grefve *Claes M. Lewenhaupt* föreslagit, att den nuvarande tekniska söndags- och aftonskolan i Eskilstuna, som för närvarande åtnjöte ett årligt anslag af fem tusen kronor, måtte utvidgas till en teknisk elementarskola, i likhet med skolorna i Norrköping, Malmö, Örebro eller Borås, och hade, beträffande denna motion, Utskottet i förevarande punkt hemställt:

*Angående
inrättande af
en teknisk
elementarskola
i Eskilstuna.*

att motionen ej måtte af Riksdagen bifallas.

Herr Strömberg yttrade: Då jag är öfvertygad om, att denna motions öde redan kan anses vara afgjort, och jag sjelf måste respektera de skäl, som förmått Stats-Utskottet att afstyrka densamma, så vill jag icke försöka att åstadkomma någon förändring häri. Jag anhåller endast att få antecknad till protokollet, att jag så till vida instämmer i motionärens syfte, att jag anser Eskilstuna samhälle, som, med en ständigt stigande folkmängd, är stad i stark utveckling, vara i särdeles stort behof af ökad tillfälle till undervisning för sin uppväxande särdeles talrika ungdom. Huruvida nu ett sådant tillfälle bör beredas genom en skeende utvidgning af stadens femklassiga elementarläroverk till fullständigt läroverk på reallinjen eller, såsom motionären föreslagit, genom inrättande af en teknisk skola, är en sak, som, om jag icke misstager mig, för närvarande är beroende på Kongl. Maj:ts pröfning, och man bör således afvakta resultatet deraf. Jag tillåter mig endast tillägga, såsom ett uttryck af den förhoppning jag hyser och som troligen delas af det industriidkande samhälle, jag har äran representera, att den nuvarande söndags- och aftonskolan icke måtte en gång, såsom motionären föreslagit, förändras till och uppgå uti en teknisk läroanstalt, utan att den alltid må få kvarstå såsom en sjelfständig institution till förmån för den talrika handtverksundomen, som endast genom den är i tillfälle att vinna någon teoretisk grund för sina praktiska arbeten. Denna anstalt bör, efter min uppfattning, alltid finnas kvar antingen såsom en fortsättning, med specialrigtning, af folkskolan, eller också, i fall en teknisk skola någon gång komme att i Eskilstuna inrättas, såsom en sjelfständig länk mellan folkskolan och det nya tekniska läroverket.

Jag har icke något yrkande att i saken framställa.

Öfverläggningen förklarades slutad; hvarefter Kamraren biföll Utskottets hemställan.

Punkten 25.

Angående
förändrad
öfverstyrelse
för hospitalen
m. m.

Uti mom. a, hade Utskottet, med anledning af i ämnet aflämnad nådlig proposition (N:o 4), hemställt:

att, med bifall till hvad Kongl. Maj:t föreslagit, så väl angående indragning till statsverket, under angifna vilkor, af de hospitalen tillhöriga fastigheter, frälseräntor och andra afgälder af fast egendom äfvensom öfriga tillgångar, som ock om upphörande af de hittills af statsmedel utgående anslag till hospitalen samt om afskaffande af hospitalens rätt till qvarlätenskap efter hospitalshjon, Riksdagen måtte *dels* i anslaget till Sundhetskolegium med medicinalstaten bevilja förhöjning med 2,200 kronor, att utgå med 1,000 kronor till arfvode åt en revisor och med 1,200 kronor till amanuensbiträde i bemälda kollegium, *dels* ock, med uteslutande af de under förevarande hufvudtitel nu uppförda anslag till "Serafimerlasarettets underhåll" samt till "hospital och lasarets underhåll", i stället å ordinarie stat uppföra till "lasarets underhåll" ett anslag af 49,689 kronor 97 öre samt till "hospital underhåll" ett förslagsanslag af 450,000 kronor.

Efter uppläsning af denna hemställan yttrade

Herr Dickson: Såsom mångårig ledamot af en hospitalstyrelse kan jag icke annat än glädja mig öfver den nu föreslagna öfverflyttningen af dess göromål till andra embetsverk. Ty jag har alltid funnit, att hospitalstyrelsens mest maktpåliggande och ansträngande arbete varit förvaltningen af hospitalshemmanen. Min öfvertygelse är ock att genom denna förvaltnings öfverflyttande till Kammarkollegium en ganska väsentlig pekuniär fördel skall vinnas. Som bekant, bestå dessa hemman till stor del af en mängd små åkerlappar, om fem till sex tunnlands storlek, inkilade här och der bland andra jordlotter, och äro i följd häraf utaf helt ringa värde, åtminstone mot hvad de kunde vara, om de försåldes till egarne af de egendomar, som gränsa till dem. Emellertid hyser jag vissa betänkligheter, att förslaget, sådant det nu föreligger, skall kunna leda till det mål, som man dermed vill vinna. Visserligen skulle Sundhetskolegium icke hafva något att göra med sjelfva förvaltningen af hospitalshemmanen, utan vore, såsom jag redan antydt, meningen att öfverlemna bestyret härmed åt Kammarkollegium. Dock skulle göromålen med både underhållet och nybyggnad af hospital tillkomma Sundhetskolegium, hvilket dock måhända vore mindre lämpligt. Dessa göromål handhafvas för närvarande af Serafimerordensgillet, genom hvars försorg äfven vederbörliga ritningar uppgöras, ehuru de granskas af Öfverintendentsembetet. Men jag tror, att saken skulle vinna derpå, om ritningarne till hospitalbyggnader — hvaraf som vi veta tvenne nu äro under uppförande — uppgjordes under Sundhetskolegii inseende. men att deremot bestyret

med sjelfva uppförandet och underhållet af dem finge öfvertagas af Öfverintendentsambetet.

Jag har en annan och som jag tror grundad anmärkning mot förslaget, och den är, att jag icke kan fatta, huru Sundhetskollegium med denna obetydliga tillökning af 2,200 kronor i anslaget till detsamma, som är ifrågasatt, skall kunna få alla de göromål bestridda, som måste blifva en följd af öfverflyttningen. För detta ändamål är här föreslaget ett anslag till aflöning åt en revisor och en amanuens. Men med den kännedom jag har om den betydliga skriftvexling, som Serafimerordensgillet har att ombesörja, betviflar jag högeligen, att dessa båda befattningar skola befinnas till fyllest för ändamålet.

Vidare tillåter jag mig anföra en annan betänklighet. Under de senare åren hafva öfverstyrelsens åtgöranden och särskildt generaldirektörens ärligen återkommande tjänsteresor och besök på hospitalen utöfvat ett särdeles godt inflytande på hospitalsvärden i allmänhet. Huru detta skall ordnas sedan öfverinseendet å sinnessjukvården i riket öfvertagits af Sundhetskollegium, om någon särskild tjänsteman mom kollegium skall öfvertaga hit hörande göromål och verkställa dessa tjänsteresor, det synes mig vara alldeles outredt.

Jag har icke något egentligt yrkande att framställa, men har icke kunnat underlåta att uttala dessa mina betänkligheter mot den ifrågasatta öfverflyttningen, sådan den här är föreslagen. Men min öfvertygelse är, att sedan öfverflyttningen väl en gång blifvit verkställd, Sundhetskollegium nog snart kommer till insigt om att något mer måste åtgöras än som innehålles i regeringens af Stats-Utskottet tillstyrkta förslag för att vinna det mål, man eftersträfvat.

Under nästa punkt i utlåtandet förekommer en sak, som jag möjligen skulle kunna vidröra nu, nemligen att jag tror det blifva nödvändigt att i sammanhang med den föreslagna öfverflyttningen företaga en revision af hospitalsstadgan. Jag kan emellertid vänta att tala derom tills denna punkt blifvit föredragen; anhållande jag nu endast om tillgift derför, att jag upptagit Kammarens tid, fastän jag icke har något yrkande att framställa. Men jag har, såsom sagdt, icke kunnat underlåta att framställa de betänkligheter, som jag hyser mot det förevarande förslaget.

Herr Holmqvist: Liksom föregående talare, har äfven jag stora betänkligheter mot att flytta öfverinseendet öfver hospitalsväsendet från Serafimerordensgillet till Sundhetskollegium. Enligt den erfarenhet, jag eger uti hithörande angelägenheter, anser jag det nemligen omöjligt för Sundhetskollegium att med de krafter, hvaröfver det för närvarande disponerar, uppfylla de nya pligter, värden om hospitalsväsendet skulle medföra. I andra länder, der man egnar större uppmärksamhet åt hospitalsväsendet än hos oss, är detsamma öfverlemnadt åt en särskild styrelse. I England gjordes visserligen försök att lägga hospitalsärendena under collegium medicum, men tre år derefter skildes de åter från detta kollegium och öfverlemnades åt en särskild byrå. Då vi emellertid snart hafva att förvänta förslag till omorganisation af Sundhetskollegium, så förmodar jag, att man i sam-

*Angående
förändrad
öfverstyrelse
för hospitalen
m. m.
(Forts.)*

Angående
förändrad
öfverstyrelse
för hospitalen
m. m.
(Forts.)

manhang dermed äfven tager i betraktande hospitalsväsendets ordnande, och jag anser under sådant förhållande icke lämpligt att nu framställa något särskildt yrkande. Sundhetskolegium blifver nemligen i tillfälle att sjelf afgöra, om det med bibehållande af nuvarande antal tjänstemän är i stånd att uppfylla de pligter, som åligga en öfverstyrelse för hospitalsärenden, eller om dess arbetskrafter dertill äro otillräckliga.

Egentliga anledningen hvarföre jag begärde ordna va den, att jag har en anmärkning att göra med anledning af den present af en revisor, som är tillämnad åt Sundhetskolegium. Jag är fullkomligt öfvertygad att kollegiet icke är särdeles tacksamt för denna present och förmodar att anledningen till förslaget derom för den, att Serafimerordensgillet, som nu utgör öfverstyrelsen för hospitalen, på sin stat eger en revisor.

Här är således fråga om en öfverflyttning af en revisor från Serafimerordensgillet till Sundhetskolegii stat. Men då vid det förestående ombytet af öfverstyrelse för hospitalen i riket hospitalsfondens samtliga tillgångar öfverlemnas till staten och sedermera skola förvaltas af andra arbetsverk än Sundhetskolegium, hvilket endast får bestyret med hospitalens underhåll, jemte uppörden af patientavgifter, så är det gifvet att revisorens göromål skulle blifva betydligt reducerade mot hvad de hittills varit. Han behöfver ej längre granska hospitalsfondens inkomster af arrendemedel, räntor, kronotionde och dylikt eller fondens utgifter i och för förvaltningen af alla hospitalshemman och jordar. Dessutom — om Sundhetskolegium skall mottaga denne revisor, måste kollegiet pröfva de anmärkningar, denne möjligen kommer att vid hospitalsräkenskaperna framställa. Kollegiet skulle således blifva *administrativ domstol*, en uppgift, som jag förmodar att kollegiet får svårt att fylla, enär det enligt sin instruktion icke eger någon jurist. Enligt gällande instruktion skola de redogörelser, Sundhetskolegium nu afgifver, granskas i *Kammarrätten*, och jag ser ingen anledning, hvarföre den nya — till omfattningen betydligt reducerade — räkenskapen öfver inkomster och utgifter för rikets hospital, som kollegiet i egenskap af öfverstyrelse för hospitalsväsendet årligen kommer att till *Kammarrätten* insända, skall undergå särskild granskning utöfver den, som verkställas med de öfriga räkenskaperna. Jag hemställer derföre, att anslaget för en revisor åt Sundhetskolegium måtte från staten utgå, såsom obehöfvt. Kollegiet skall utaf instruktionens ordalydelse anse sig förhindradt att låta verkställa det granskningsarbete, som för revisorn är afsedt. Innan denne börjar sin tjensteutöfning bör åtminstone den paragraf i instruktionen, jag nyss citerade, förändras till innehållet, så till vida att der inflyter en bestämmelse, att särskildt hospitalens räkenskaper skola inom kollegiet granskas och de möjligen uppkomna anmärkningarne utaf kollegiemedamöter afdömas, samt att anmärkningsmål, i händelse någon vill besvara sig öfver den åtgärd, hvartill en dylik anmärkning föranledt, på det eller det sättet skall fullföljas.

På grund af hvad jag yttrat yrkar jag för min del, att det af Kongl. Maj:t föreslagna och af Stats-Utskottet tillstyrkta arfvodet till en revisor i Sundhetskollégium, stort 1,000 kronor, icke måtte af Kammaren beviljas.

*Angående
förändrad
öfverstyrelse
för hospitalen
m. m.
(Forts.)*

Herr Leijer: Då äfven jag har någon erfarenhet med afseende å hospitalens angelägenheter, har jag ansett mig icke berättigad att med tystnad förbigå denna fråga. Två föregående talare hafva uttalat betänkligheter mot den föreslagna öfverflyttningen af ärenden rörande hospitalsväsendet till Sundhetskollégium. För min del hyser jag icke egentligen betänkligheter dervid, så mycket mindre som jag icke finner något origtigt uti, att samma myndighet, som är öfverstyrelse för medicinalväsendet i landet, äfven är öfverstyrelse för hospitalsväsendet, då förflyttningen till Sundhetskollégium endast afser den egentliga hospitalsvården, men icke förvaltningen af hospitalsfondens hemman och lägenheter, hvilka — såsom till statsverket indragna — hädanefter skulle förvaltas genom Kammarkollégium. Deremot vill jag med de föregående talarne instämma deri, att äfven jag hyser tvekan, huruvida Sundhetskollégii nuvarande arbetskrafter äro tillräckliga för att uppfylla de nya pligter, förändringen skall medföra. För min del tager jag för alldeles gifvet, att den tid icke är långt borta, då kollegiet måste begära förstärkning. Så vidt jag vet, äro Sundhetskollégii ledamöter redan nu så pass öfverhopade med arbete, att de icke gerna förmå mottaga någon ytterligare tillökning i lotterna. Enligt min uppfattning skall föredragningen af ärenden rörande hospitalen — äfven om jag frånräknar dem som angå förvaltningen af hospitalsjordarne — nära nog gifva sysselsättning åt *en* ledamot, och jag är därför öfvertygad att kollegiet snart måste begära anslag för en ny ledamot. Jag finner detta helt naturligt och har icke vidrört förhållandet i afsigt att klandra, utan därför att jag ansett mig pligtig uttala mina betänkligheter om sättet för öfverflyttningens verkställande, såsom ett slags reservation för framtiden.

Hvad beträffar revisorn, hvarom den siste talaren yttrat sig, så instämmer jag helt och hållet med honom. Det är påtagligt att, då denne tjensteman förut varit stäld vid sidan af hospitalsöfverstyrelsen för att biträda vid granskning af sysslomännens förvaltning af hospitalsjordarne, han icke i Sundhetskollégium kommer att behövas för samma befattning, då kollégium ej får någon befattning med sådant. Men denna sak kommer väl att reglera sig och påfordrar intet yrkande. Kan hans lön inbesparas, blir den nog nyttig att minska kostnaden för ett nytt medicinalråd.

Herr Key: Såsom herrarne hafva sig bekant, har hospitalsväsendet förut lydt under Serafimerordensgillet och så länge detta egt rum, har man åtminstone icke hört *yttras* någon synnerlig farhåga, att detsamma icke skulle kunna gå i land dermed; men oaktadt Serafimerordensgillet, såsom man vet, är sammansatt af de utmärktaste män, har det likväl, sysselsatte, såsom desse män äro med andra

Angående
förändrad
öfverstyrelse
för hospitalen
m. m.
(Forts.)

göromål, endast i förbigående kunnat egua sin uppmärksamhet åt vården af hospitalsväsendet. Nu kommer man och vill öfverlemnastyret åt Sundhetskolegium, som i detta fall väl måste vara den mest sakkunniga och i allo kompetenta auktoriteten, och då invändes det: vi undra om kollegium skall förmå bära en sådan börda? Ja, mine herrar, kollegium har sjelft sagt att det kan göra det, och kunna vi då icke vänta till dess det visar sig om kollegium tagit sig vatten öfver hufvudet, om det öfverskattat sina krafter och behöfver hjälp? Till dess tror jag vi kunna lugna oss och bifalla hvad Kongl. Maj:ts föreslagit och Utskottet tillstyrkt, och detta så mycket hellre, som den ekonomiska förvaltningen är borttagen och öfverflyttad på annat håll.

Hvad beträffar den ärade representantens från Gotland yttrande om nödvändigheten deraf, att denna öfverstyrelse uppdrages åt en särskild ledamot, så tror jag mig kunna säga, att det är meningen att inom Sundhetskolegium en särskild ledamot skall taga befattning med dessa ärenden.

På grund af hvad jag nu yttrat anhåller jag om bifall till Utskottets förslag.

Chefen för Kongl. Ecklesiastik-departementet, Herr Statsrådet Carlson: De anmärkningar, som blifvit gjorda mot den i sjelfva verket ganska viktiga åtgärd, som här är föreslagen, hafva till stor del redan blifvit bemötta. Jag kan således endast behöfva helt kort yttra mig i frågan.

Hvad sjelfva hufvudsaken beträffar, kan det väl icke vara annat än ändamålsenligt att, såsom ock under loppet af mer än ett årtionde varit af Riksdagen yrkadt, en så beskaffad öfverflyttning, som här föreslagits, eger rum. Serafimerordensgillet är sammansatt af de mest utmärkta män och var otvifvelaktigt en lämplig myndighet att handhafva öfverinseendet öfver hospitalen på en tid, då dessa anstalter för de olyckliga, hvarom fråga är, voro att anse såsom hufvudsakligen välgörenhetsinrättningar. Men sedan genom läkarevetenskapens utveckling de numera äro att betrakta i främsta rummet såsom sjukvårdsanstalter, kan det icke vara annat än i principen riktigt och säkert till sina följder välgörande, att inseendet öfver desamma öfverflyttas till den myndighet, som har sig anförtrodd vården om sjukvårdsanstalterna i allmänhet.

Man har nu sagt, att detta väl vore rätt i och för sig sjelft, men att frågan om de för hospitalsvården nödiga byggnaders uppförande och underhåll icke borde öfverlemnas till Sundhetskolegium. För min del kan jag icke fatta huru denna omsorg skulle kunna *skiljas* från vården af hela hospitalsväsendet, emedan så synnerlig stor vikt ligger derpå, att dessa byggnader äro ändamålsenligt anordnade och väl underhållna samt detta så oskiljaktigt sammanhänger med sjelfva tillsynen öfver hospitalsväsendet, att det svärligen lär kunna annat än böra hänvisas till kollegii omsorg.

Den invändningen att Sundhetskolegium skulle få för mycket att göra, om denna angelägenhet dit öfverlemnades, är redan besvarad. Efter min uppfattning har man icke något skäl att, då kollegium sjelft

förklarar, att det kan åtaga sig denna omsorg, på nämnda grund mot-sätta sig öfverflyttningen, och det plägar ju icke möta motstånd från Riksdagens sida, då en myndighet förklarar sig vilja utan tillökning i anslag åtaga sig mera arbete. Att Sundhetskollégium redan nu är starkt upptaget, hvarken vill eller kan jag förneka, men då kollégium, med klar insigt om huru nära denna vård sammanhänger med den öfriga sjukvården, velat åtaga sig densamma, så ser jag icke något skäl att därför lägga hinder i vägen.

Den hittills varande generaldirektörens fruktbringande verksamhet är jag långt ifrån att underskatta; han har gagnat hospitalsväsendet ganska mycket. Men han har kunnat det företrädesvis derigenom, att han varit den ende läkaren i styrelsen. Nu finnas der flere läkare, som deltaga i denna styrelse. Dessutom har särskildt under långliga tider det förhållande egt rum, att generaldirektörsbefattningen för hospitalsväsendet varit förenad med ordförandeskapet i Sundhetskollégium. Vid sådant förhållande kan jag icke inse, hvarför man skall hysa farhåga för möjligheten att genomföra den ifrågasatta förändringen.

Hvad slutligen beträffar frågan om det lilla anslaget till en revisor i Sundhetskollégium, synes det mig att en vägran af detta anslag skulle icke stå väl tillsamman med den här uttalade åsigten, att samma kollégium skulle hafva alltför litet arbetskrafter för att sköta sina nu ifrågasatta nya åligganden. Om kollégiet sjelft begärt detta biträde, är det väl det minsta man kan göra, att låta kollégiet få denna ringa hjälp. Det förhåller sig nemligen icke så, som en aktad talare trott, att denna befattning, liksom oförvarandes, skulle följt med från den gamla styrelsen öfver hospitalen, utan det är Sundhetskollégium sjelft, som icke blott i sitt öfver komitébetänkandet afgifna utlåtande, som jag här håller i min hand, utan äfven i ett sedermera ingifvet memorial föreslagit det arfvode, som för ifrågavarande ändamål vore erforderligt. Om någon förändring i sjelfva kollégii instruktion skulle blifva nödvändig, så är detta icke mera än hvad man lätteligen kunnat förutse skall blifva en följd af genomförandet af en så stor förändring i en vigtig institution. Men det är utom allt tvifvel att då kollégiet, som i öfrigt visat den största sparsamhet, yrkat på erhållandet af denna hjälp, densamma ock är af behovet påkallad; och vågar jag därför hemställa, att Kammaren måtte bifalla i dess helhet hvad Utskottet i förevarande punkt föreslagit.

Efter det öfverläggningen härmed förklarats slutad, biföll Kam-maren Utskottets förslag i oförändradt skick.

Mom. b.

Blef äfvenledes bifallet.

Herr Talmannen aflägsnade sig nu, och intog Herr vice Talman-nen i hans ställe talmansstolen; hvarefter föredragning skedde af

*Angående
förändrad
öfverstyrelse
för hospitalen.
m. m.
(Forts.)*

Angående
sinnessjuk-
väsendet.
(Forts.)

Punkten 26.

Utskottet hade i denna punkt utlätit sig öfver Herr *E. Leijers* motion, N:o 112, i hvilken var föreslaget, att Riksdagen, ehvad den än beslöte med anledning af den Kongl. propositionen angående förändrad organisation af öfverstyrelsen för hospitalen m. m., måtte hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta företaga nödig revision af gällande stadga angående sinnessjukes behandling och vård, samt genom en komité af med sinnessjukvårdsangelägenheten förtrogne personer tillika låta utröna effektiva antalet af sinnessjuka personer inom riket och verkställa undersökning af deras verkliga belägenhet och beskaffenheten af den vård de åtnjuta; hvilken komité derjemte borde utarbета förslag till sinnessjukväsendets ordnande i sin helhet och angifva den administrativa form för styrelse och uppsigtsmyndighet, som ansåges tjenligast till vinnande af en fullt tidsenlig och betryggande vård för de sinnessjuka inom riket; och att Riksdagen ville till Kongl. Maj:ts disposition ställa en för ändamålet lämplig summa.

Och hade Utskottet på anförda skäl hemställt:

att ifrågavarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

I anledning af denna hemställan yttrade

Herr Leijer: Herr Talman! Den fråga, som min motion rör, är en humanitetsfråga af så betydande vikt, att jag verkligen hade hoppats att densamma skolat röna en något annan behandling af Utskottet, än som nu kommit den till del. Utskottet har temligen ledigt sökt komma ifrån den och derföre helt enkelt afslagit densamma. Den har äfven fallit i Första Kammaren, och jag för min del vågar sålunda icke göra något bestämdt yrkande, men jag auser mig likväl hafva en viss skyldighet att hålla det s. k. liktalet, och detta så mycket mer, som jag är öfvertygad att frågan endast är *skendöd* och icke alldeles aflifvad. Det kan derföre måhända icke skada, om jag försöker ställa frågan på en litet klarare ståndpunkt, än den man kan gissa sig till af Utskottets utlåtande. Frågan skulle visserligen lämpa sig för ett sensationstal, men jag vill icke gå den vägen; och icke heller skall jag blifva vidlyftig i den utredning jag i stället vill göra, utan söka vara så kort som möjligt.

Utskottet har försö och främst antagit såsom något så när gifvet, att vid utgången af år 1870 i riket funnos omkring 9,000 sinnessjuka, och att för dessas vårdande ett antal af 2,262 sjukplatser å hospital funnos att tillgå eller skulle blifva det, när de byggnader blifvit färdiga, som voro afsedda att uppföras. Deraf följer emellertid, att utom dessa 2,262 det finnes ett antal af 6,738 eller omkring 7,000, som icke hafva någon plats på de s. k. stängda anstalterna. Den öfverstyrelse,

som förut funnits för hospitalsväsendet, har, såvidt jag kunnat fatta, icke haft att göra med andra sinnessjuka än de å hospitalen intagna; och den nya lären ej få mera befogenhet. Den senaste nu gällande sjukvårdsstadgan af år 1858 — ehuru den har den omfattande titeln af "Kongl. Maj:ts nådiga stadga angående sinnessjukes behandling och vård" — innehåller likväl egentligen icke någonting annat än hvad som hör till en hospitalstadga. Jag tror derföre att den nuvarande styrelsen icke ens haft eller har rättighet att befatta sig med sådana sinnessjuka, som icke äro intagna på hospitalen, eller för hvilka plats der icke kunnat beredas, med undantag dock för sådana, som äro emottagne i enskildes sinnessjukvårdsanstalter, öfver hvilka Serafimer-gillet haft rättighet att hålla uppsigt; en rättighet, af hvilken jag ej känner i hvad mån gillet sig begagnat.

Jag anser mig böra i förbigående nämna, att ju ingen har klandrat det sätt, på hvilket hospitalsvården hittills skötts, ty detta har under senare tider och i synnerhet efter det generaldirektören fått plats i styrelsen, utvecklats till sin fördel. Icke heller vill jag påstå, att författningen i ämnet varit dålig, utan tvärtom; den kan efter mitt förmenande anses vara väl affattad för sin tid, hvilket också i motionen framhållits. Men hvad jag lägger vikt vid är, att denna författning icke gäller för de 7,000 sjuke, hvilka icke finna plats på hospitalen, och detta synes mig vara en mycket stor brist i vår lagstiftning. I 25 § eller den sista i gällande hospitalstadga heter det: "då någon med tecken till sinnessjukhet insjuknar, bör af läkare hans tillstånd undersökas. Om läkare ej blifvit tillkallad genom deras försorg, som den sjuke omgifva och vårda, åligger det vederbörande presterskap, sockennämnd eller polismyndighet att derom besörja, hvilka myndigheter ock ega att tillse, det den sjuke utan våldsamt medfart sättes ur tillfälle att skada sig eller andra, och att han, så länge han är under enskild omvårdnad i sitt hem eller hos anhöriga eller hos andra, åtnjuter nödig och ändamålsenlig kur och vård". Detta är allt hvad som i berörda hänseende finnes i vår lag. Redan i motionen anföres, hurusom Norges Sindspsykelov af år 1848, som är 10 år äldre än vår, redan hade sitt särskilda kapitel angående de sjuke, som vårdas i hemmen. Ingen lär väl kunna bestrida, att trots den ofvannämnda 25 § äro de stackars sjuke, som i Sverige vårdas i hemmen, i det allra närmaste fullkomligt rättslösa och man kan ju icke heller af dem begära, att de sjelfve skola söka stå på sin rätt. Man skulle visserligen kunna påstå, att deras ställning kunde blifva i någon mån bättre om presterskapet, sockennämnderna samt polismyndigheterna fullgjorde de dem ålagda skyldigheter; men jag vådjar till herrarne -- huru kan man begära, och huru skulle det ens kunna vara möjligt för dessa myndigheter att utöfva sådan tillsyn? de äro ju dertill icke kompetenta. För ett hospital, som skötes af en ansvarig styresman, hvilken såsom läkare är en sakkunnig person, och vidare af en styrelse samt slutligen af en öfverstyrelse, föreskrifves inspektion; och detta är naturligtvis fullt riktigt. Men det finnes icke ens en skynt af någon föreskrift om inspektion rörande vården af de på hospitalen icke intagne sinnessjuka; det finnes ingen, som har skyldighet att tillse, huru presterskapet,

Angående
sinnessjuk-
väsendet.
(Forts.)

Angående
sinnessjuk-
väsendet.
(Forts.)

nämnden eller polismyndigheten i själfva verket fullgör tillsynen i berörda hänseende. Jag förmodar, att hvar och en har sig bekant det i motionen antydda högst bedröfliga tillstånd, hvori desse sjuke stundom anträffas. Hospitalsläkaren får slutligen, sedan den sjuke icke längre kan vårdas i hemmet, erfara, huruledes denne mången gång blifvit behandlad — sämre än ett djur. Det är för dessa eländige, som jag begärt en fullständigare lagstiftning.

Jag har önskat en revision af stadgan angående vården af sinnessjuka. Redan af min motion torde synas och än mera af mitt nu gjorda anförande torde framgå, att jag icke åsyftat någon egentlig revision i afseende å hvad som rörer själfva hospitalsväsendet; ty detta må tillkomma respektive hospitalstyrelser och hospitalsläkare. Men jag har tagit mig friheten önska en revision af stadgan i sin helhet, på det att den måtte blifva i ofvanberörda hänseende kompletterad och således en gång bli hel. Vidare har jag begärt en utredning af det effektiva antalet sinnessjuka i vårt land och vidhåller det, ty den af Utskottet anförda siffran anser jag verkligen knappt nog approximativ.

Detta är emellertid icke det viktigaste af hvad jag med min motion åsyftat. Ty det gäller att få en utredning, i hvad tillstånd de 7,000 sjuke befinna sig, hvilka vårdas i hemmen, samt hurudan vård dessa erhålla och slutligen och såsom hufvudsak har jag önskat att på grund af hvad dervid utrönes få uppgjort ett förslag till en bättre lagstiftning i ämnet samt begärt att en skrifvelse i denna riktning måtte till Kongl. Maj:t af Riksdagen aflätas till förändrad anordning af styrelsen. Jag föreställer mig nemligen det vara temligen påtagligt, att, om än på Sundhetskollégium öfverflyttas öfverstyrelsen öfver hospitalen, detta dock blir någonting helt annat än att detta embetsverk jemväl skulle emottaga uppsigten öfver alla dessa 7,000 sjuke, hvilka icke vistas på hospitalen och för hvilka ingen lag finnes. Jag tager vidare för gifvet, att Sundhetskollégium icke gerna skulle kunna utan särskildt biträde fullgöra sådan uppsigt. Det är mycket möjligt, att man kan komma derhän, att redan befintliga auktoriteter, t. ex. provincialläkarne, kunna fullt tillfredsställande handhafva berörda uppsigt, som nu ej åligger dem; men det torde likväl vara svårt att med bestämdhet ännu yttra sig härutinnan eller att få klart och redigt för sig, huru med nu befintliga myndigheter denna uppsigt skulle kunna ordnas.

Jag vill icke upptaga Kammarens tid med att, sedan frågan kan anses fallen, utförligare tala om, huru jag tänkt mig att saken skulle kunna ordnas, men jag kan icke underlåta att i förbigående fästa uppmärksamheten derpå, att, för den händelse en utredning sådan som den ifrågasatta gifve vid handen, att det antal af 2,262 sjukplatser, som för närvarande inrymmas på hospitalen, icke vore tillräckligt, så skulle man möjligen kunna föreslå hvad som i många andra länder är brukligt, nemligen inrättande af små kolonier i närheten af hospitalen, öfver hvilka kolonier hospitalsläkaren skulle hafva tillsynen och dit man kunde föra dels konvalescenter och dels sådana, som nyligen insjuknat, hvilka senare i likhet med konvalescenterne ofta befinna sig

bättre af större frihet och lugn, än stängda anstalterna kunna erbjuda.

Dylika kolonier skulle anordnas såsom vanliga landtgårdar samt komma att kosta i anläggning och underhåll ofantligt mycket mindre än hospitalen, till fromma för statskassan.

Jag vill vidare påpeka, huru som det torde vara skäl för lands-ting, kommuner eller enskilde att inrätta asyler för sådane sinnessjuka, hvilkas intagande på hospitalen icke kan komma ifråga. Om en utredning härutinnan gjordes, är jag förvissad, att den skulle för-
anleda, åtminstone på flera ställen, kommuner att mycket gerna åtaga sig att antingen ensamma eller i förening med andra kommuner bestrida kostnaderna för sådana asyler, enär det är temligen påtagligt, att vården af dessa olyckliga derstädes, utom att den blefve bättre, icke komme att blifva på långt när så kostsam, som den vård, hvilken lem-
nas i hemmen och som der fördyras genom att för hvarje enskild sjuk upptaga en eller flere personers tid för bevakning och tillsyn. Vården om dessa 7,000 skulle då naturligtvis fortfarande helt och hållet bestridas af kommunerna och enskilde, och hvad kostnaderna derför vidkommer, tror jag icke att de komma att blifva afskräckande. Dessa kostnader skulle således, såsom sagdt, falla på kommunerna och enskilde och icke på staten. En ren besparing vunnnes likväl också derigenom för staten, då dessa inrättningar gjorde i sin mån uppförandet af flera nya hospital obehöfligt, och hvad tillsynen öfver de sjuka, som der vårdas, beträffar, blefve den, om än den icke kunde bestridas af provincialläkaren och stadsläkaren ensamt, utan tvifvel högst inskränkt. Utskottet har tagit för god siffran 9,000, såsom betecknande antalet sinnessjuka i vårt land. Jag lem-
nar denna siffra åt sitt värde. Men, à la bonheur, antag, att den är riktig, då måste äfven siffran 6,738 vara rätta antalet af de sinnessjuka, för hvilkas vårdande på hospitalen ej finnas några platser och som, så att säga, stå utom lagen.

Utskottet har emellertid icke vågat sig på att äfven bestämma antalet af dem, hos hvilka ännu under askan af förstörda själsförmögenheter finnes någon liten gnista af menskligt sundt förnuft, som genom en ändamålsenlig vård skulle kunna väckas till mera lif och utvecklas. Men ännu svårare torde det blifva för Utskottet — och det lär väl icke heller stå i någon dödligs förmåga — att förutsäga, *huru många af dessa slumrande gnistor hinna för alltid utsläckas, medan vi undanskjuta frågans afgörande.* Detta är ett varningsord, som jag velat särskildt lägga Kammaren, om icke för denna, så åtminstone för nästa riksdag, på hjertat, och jag skulle önska, att det kunnat höras och behjertas af alla dem, som med frågan hafva något att skaffa.

Herr Dickson: Vid den utgång, som frågan fått i Första Kam-maren, lär det icke löna sig att för densamma upptaga Kammarens tid, som ändå torde vara nog strängt anlitad. Herr Leijers motion är dock onekligen af ganska stor betydelse och omfattning, ehuru Utskottet tagit den mera inskränkt, såsom åsyftande blott och bart en revision af hospitalsstadgan. En sådan anser jag ock vara af be-

*Angående
sinnessjuk-
vårdens
öfversigt.
(Forts.)*

hofvet påkallad. Men i likhet med Utskottet tror jag, att Sundhetskollegium framkommer med begäran om en sådan revision, om det finner den vara nödvändig. Hvad som åter ligger till grund för Herr Leijers motion är önskvärheten af att staten måtte se till, hvilken omvårdnad lemnas alla dessa tusental sinnessjuka i vårt land, hvilka icke åtnjuta vård på hospitalen, äfvensom på hvad sätt vården om desse på lämpligaste sätt må kunna ske. Denna fråga är af största vikt, men den berör äfven en annan fråga, som är fullt ut lika viktig, nemligen den om huru stor del af denna vård bör anses tillhöra kommunerna och huru stor del bör anses tillhöra staten att ombesörja. Det finnes för närvarande i hospitalsstadgan en föreskrift, hvilken jag ej kan annat än gilla, att de, hvilka egentligen och i främsta rummet äro berättigade till sjukvård å hospitalen — och i det fallet tror jag der befintliga sjukplatser äro tillräckliga — skola vara sådane sinnessjuka, som nyligen insjuknat och för hvilka finnes utsigt att blifva återställda till helsan. Erfarenheten har nemligen visat, att sinnessjuka bättre botas, om de vårdas på särskilda sjukvårdsanstalter, än om de erhålla enskild vård. I andra rummet berättigade till erhållande af vård å de allmänna hospitalen torde böra vara sådane sinnessjuka, som äro farliga för den allmänna säkerheten. Ty jag anser att de fleste sinnessjuka äro fullkomligt oskadliga personer, som kommunerna sjelfva kunna hysa inom sig. Jag anser emellertid, i likhet med Herr Leijer, att det vore särdeles önskligt, att särskilda, hvad jag ville kalla, hospitalskolonier eller asylor inrättades, der de sjuka kunde vårdas i stället för på de instängda hospitalen, emedan, om alla skulle vårdas på dessa senare och man tager i betraktande att hvarje sjukplats å dem betingar en kostnad af mellan fyra- och femtusen kronor, detta skulle medföra otroliga kostnader.

Min tanke är, att Herr Leijers motion varit förtjent att närmare beaktas, men för närvarande anser jag att det enda, man dervid kan göra, är att söka hålla frågan vid lif och väcka intresse för densamma till en kommande Riksdag, ty vid denna riksdag lärer väl ändock ingenting för densamma kunna uträttas; och därför måste jag, ehuru jag för min del gerna skulle hafva sett om något annat beslut redan vid denna riksdag kunnat fattas, likväl för närvarande inskränka mig till att yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Torpadie: Då man ser de stora anslag, som redan äro på denna hufvudtitel beviljade och de som derunder ytterligare äro ifrågasatta och sannolikt komma att beviljas, så kan man verkligen icke skylla Stats-Utskottet för att af sparsamhetsskäl hafva afstyrkt detta anslag, men då den ärade talare, som först hade ordet, påpekade den ofullständighet i lagstiftningen, som i detta fall är rådande, så vill jag, emedan jag kan det, till den kraft och verkan det hafva kan, vitsorda sanningen af hans ord. Dels såsom polischef och dels såsom ordförande i helsovårdsnämnden har jag haft med ifrågavarande angelägenheter att göra och jag har ofta varit i en pinsam förlägenhet, då allmänheten vändt sig till mig med anhållan om råd och upplysning huru förfaras skulle med sådana olyckliga sinnessjuka som ej

kunnat få plats på hospitalet. Hafva familjerna varit så fattiga, att fattigunderstöd kunnat komma i fråga, då har man kunnat göra något; men i detta fall är dock icke allt hjälpt med penningar. Men det kan inträffa fall, då en sinnessjuk kan tillhöra en familj, som icke är så utblottad, att myndigheterna kunna åläggas att gifva den fattigunderstöd, och då blir ställningen pinsam. Man hänvisar då den råd-sökande från den ena myndigheter till den andra, och detta förfarings-sätt uppväcker synnerligen hos folk af den lägre samhällsklassen den åsigt, att myndigheterna icke vilja göra något för den sinnessjuka, och detta är det svåra i saken. Om jag säger detta, så är det icke för att göra något yrkande, men för att förena mig med motionären i hans yttrande att frågan blott är skendöd, ty, mine herrar, den kommer nog att lefva upp igen.

Herr Holmqvist: Äfven jag har i många år varit ledamot i en hospitalstyrelse och kan i alla delar vitsorda hvad föregående ta-
 lare yttrat. Jag vill endast tillägga några upplysningar. Det är med afseende på Stats-Utskottets motivering, som jag her att få fästa upp-märksamheten på, att enligt statistiska centralbyråns uppgift utgjorde vid folkräkningen år 1860 de sinnessjukes antal inom riket 7,452 personer, men vid folkräkningen år 1870 hade antalet af de sinnessjuka ökats till 8,990 personer; således är det med mycken säkerhet antag-
 ligt, att detta antal för närvarande uppgår till 10,000 personer. Med de tillgångar på platser för hospitalsvård, som, med de auslag Riksdagen tid efter annan beviljat, kunna inrättas, skulle det blifva rum i hospitalen för omkring 2,200 personer, således icke fullt 25 procent af hela behofvet, men man kan hafva den förhoppning, att den nya öfverstyrelsen för hospitalen skall vidtaga åtgärder för att alla billiga anspråk skola kunna uppfyllas, men jag tror icke att Riksdagen kan gå på samma väg som förut för att tillfredsställa det allt mer och mer växande behofvet i detta afseende. Det sätt, hvarpå man hittill-gått till väga för att anordna platser vid hospitalen har varit alldes för dyrbart. Om vi tänka på t. ex. det nya hospitalet i Lund, så finner man att detsamma färdigt kommer att kosta omkring 1,600,000 kronor, och beräknar man räntan på denna summa, så kommer man upp till en rätt vacker hyra för hvart och ett af de 160 hospitalshjon, som der kunna förvaras, nemligen till omkring 400 kronor om året, men dertill komma derjemte underhålls- och administrations-kostnader, hvaraf synes att kostnaden för hospitalshjonens vård blir för stor på det sättet. Det enda, som enligt min åsigt kan göras för att tillfredsställa behofvet i detta hänseende, är de åtgärder, som Herr Leijer i sin motion föreslagit. Enligt min åsigt höra de nu befintliga hospitalen bibehållas och begagnas såsom sjukhus, der tillfälle finnes att intaga de nyss insjuknade, men dessutom asylor inrättas, i när-maste öfverensstämmelse med en vanlig fattiggård på landet, dit man kunde öfverflytta de obotliga efter hand som utrymme på hospitalen erfordras för de nyss insjuknade. Jag vet bestämdt att af de på hospitalen för närvarande intagna hospitalshjon 80 à 90 procent äro obotliga, och dessa tynga så på hospitalsvården, att man icke kan få

Angående
 sinnessjuk-
 väsendet.
 (Forts.)

*Angående
sinnessjuk-
väsendet.
(Forts.)*

plats för de nyss insjuknade. Redan i början af denna månad hafva hos Serafimerordensgillet blifvit afslagna ej mindre än 75 ansökningar om hospitalsvård för personer, hvilka äro nyss insjuknade, och hos den direktion, hvilken jag tillhört, vet jag, att ansökningar ligga, hvilka icke kunna bifallas, förrän platser blifva lediga på hospitalet. Nu är det verkligen olyckligt, att, om man icke kan på hospitalet intaga en sinnessjuk i första ögonblicket, då han insjuknar, utan han måste i årtal vistas i hemmet utan lämplig vård, så öfvergår sinnessjukdomen till kronisk, under det den i annat fall med lämplig vård kunnat botas; åtminstone har man gjort den erfarenheten i Malmö, att om, såsom någon gång varit möjligt på qvinnosidan, der ledighet inträffat, den sinnessjuka genast kunnat på hospitalet intagas, så har hon efter några månader kunnat utskrifvas såsom frisk, om icke sjukdomen varit för- anledd af något bestämdt naturfel. Deremot ser man, att, när de sjuke fått vänta på att komma in på hospitalen ett halft år eller mera, innan ledighet uppstått, så har sjukdomen blifvit kronisk.

Enligt mitt förmenande vore det således önskvärdt att, om icke nu, då frågan redan synes så godt som afgjord, någonting kan göras vid densamma, en utredning af hit hörande frågor likväl måtte i en snar framtid verkställas af personer, hvilka hafva sakkunskap i detta hän- seende, och att dessa måtte uppgöra förslag till frågans lösning på ett sätt, som öfverensstämmer med Herr Leijers förslag, nemligen att an- vända hospitalen till särskilda sjukhus för de nyss insjuknade, men deremot inrätta hospitalskolonier eller särskilda asylor för de obotliga. Då emellertid frågan redan är afgjord i Första Kammaren, så vill jag icke nu framställa något yrkande.

Herr Strömberg: Då jag undertecknat Doktor Leijers motion i denna fråga och således instämt med honom i hans deri uttalade åsichter, är det också ett behof för mig att här tillkännagifva, att jag afven instämmer i hans nyss afgifna yttrande. Endast i ett hänseende har jag dervid varit något tveksam, nemligen i afseende på hans för- slag att anlägga särskilda kolonier och asylor i orterna för vård af der befintliga sinnessjuka, emedan jag anser, att stora svårigheter nöd- vändigt måste uppstå i den praktiska tillämpningen af detta förslag.

Jag vill visst icke bestrida, att det ju skulle vara en stor fördel för sjukvården och högst önskvärdt, om sådana asylor kunde komma till stånd, men då fall af sinnessjukdom lyckligtvis endast förekomma sporadiskt, och län torde finnas, der inom skilda orter endast ett eller annat så- dant fall förefinnes, för hvilket vård på hospitalet ej kan beredas, så har jag varit tveksam om huru in praxi saken skulle ordnas, eller om skäl finnes att endast för dylika spridda fall af sinnessjukdom så om- fattande anstalter, som här ifrågasatts, borde anordnas. För de orter deremot, der krafvet är större och sådana anstalter mera af behovet påkallade, delar jag motionärens förhoppning om att kommunerna skola förena sig för att tillmötesgå detta behof och söka möjliggöra frågans lösning.

För min del instämmer jag helt och hållet uti den siste talarens yttrande om önskvärdheten af en bättre utredning af hela denna ganska

vigtiga och angelägna fråga, och inskränker mig till att i likhet med tvenne andra talare uttala en förhoppning härom.

Herr Hörnfeldt: Jag begärde ordet endast i akt och mening att få till protokollet antecknadt, att jag protesterar mot ett sådant förfarande, som här egt rum, nemligen att diskussion fortgått under en hel timmes tid öfver ett ämne, deri likväl ingen af de talare, som haft ordet, sjelfva motionären i frågan icke ens undantagen, haft något yrkande att framställa, utan alla öfverensstämt deri, att Utskottet ej kunnat förfara på annat sätt än som skett. Jag har velat anmärka detta, emedan jag ansett att Kammarens tid kan bättre användas än genom att nödgas åhöra att man här, för att begagna ett gängse uttryck, "talar om påfvens skägg."

Öfverläggningen var slutad. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 27.

I *mom. a* hade Utskottet, rörande Herr *L. J. Fahlanders* motion, N:o 128, i hvilken det förslag blifvit framlagdt, att Riksdagen skulle bevilja och ställa till Kongl. Maj:ts disposition ett årligt belopp af 1,500 kronor till aflöning för en distriktläkare med station i Gammelbyu inom Burträsk församling af Vesterbottens län, på anfördt skäl hemstält:

att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Herr *Hjelm* anförde: Då jag bor denna ort mycket nära, till och med närmare än motionären sjelf, så känner jag ganska väl förhållandena derstädes beträffande läkarevården och har derföre icke ansett mig kunna underlåta att yttra några ord i frågan.

Beträffande de öfre länen af Sverige kan man med allt skäl säga att, om der också finnes läkarevård, så är densamma i allmänhet åtminstone ännu långt ifrån ordnad så, som brukligt och behöfligt är och som den borde vara, till följd af det i förhållande till deras vidsträckta areal alldeles otillräckliga antal läkare som der finnes att tillgå. I Vesterbottens län t. ex., som är ett län med en ganska betydlig areal, finnes icke flere än 6 provincialläkare, och huru stora afstånden i det länet i allmänhet äro, derom kunna herrarne sjelfva bilda sig en föreställning, då jag omtalar att den representant från Vesterbotten, som sitter vid min sida här i Kammaren, Herr *Hellgrér* bor mer än 40 mil från mitt hem, ehuru våra kommittentskap stöta tillsammans i lappmarken. Uti norra Vesterbotten finnas provincialläkaredistrikt, som sträcka sig från hafvet ända till Kölen, cirka 30 mil.

Hvad Burträsk församling, vidkommer, som Herr *Fahlanders* motion afser, har jag i min hand ett kommunalstämmoprotokoll derifrån, som uppgifver att församlingen har stor areal och en folkmängd af mellan 6,000 och 7,000 invånare, hvilka hafva 3 à 4 mil och många ända till 6, 8 à 12 mil till närmaste läkare. Om man nu tänker

*Angående
sinnessjuk-
väsendet.
(Forts.)*

*Angående
anslag till
nya provincial-
och distrikt-
läkaretjenst er.*

*Angående
anslag till
nya provincial-
och distrikt-
läkaretjenster.
(Forts.)*

sig hastigt påkommande sjukdomar, olycksfall och dylikt samt de tillfällena, då qvinnan är i största behof af läkarebiträde och berättigad dertill, huru förfärligt svårt är det icke att i sådana fall hafva läkaren på så långt afstånd, att han icke kan komma i rätt tid. Huru många dödsfall, med sorg och förtvilan, kunna icke orsakas deraf. Burträsk församling har också velat göra i förhållande till dess tillgångar, hvilka jag och känner till och icke äro stora, ganska känbara uppoffringar för att bereda sig tillgång på läkarehjelp inom församlingen. Jag har här ett kommunalstämmoprotokoll, som visar, att församlingen beslutit i lön till läkare, utöfver hvad han af staten skulle erhålla, anslå 1,500 kronor samt åtagit sig att uppföra laglig bostad samt betala hvarje recept med en krona och derjemte utgifva reseersättning, hvilket allt visar, huru stort dess behof är att få en egen läkare, och hvilket behof jag kan vitsorda. Nu har emellertid Stats-Utskottet afslagit motionärens framställning, dervid antydande, att dylika frågor böra först prövas af Kongl. Maj:t. Förhållandet är emellertid, att denna fråga varit föremål för Kongl. Maj:ts pröfning, men afslagits, emedan Sundhetskollegium afstyrkt bifall dertill på den grund, att det icke fans någon läkare, som skulle vilja flytta till Burträsk. Jag föreställer mig deremot, att på en plats, som för sin naturskönhet besökes af många resande och kan kallas en perla bland naturskönheter — besjungen af turister och omtalad i statens läsebok för skolorna såsom särdeles behaglig — och hvarest många familjer äro bosatta just i närheten af den plats, der läkaren skulle hafva sin station, jag föreställer mig, säger jag, att med de inkomster som der erbjudas, brist på sökande till en sådan plats, blott 5 mil från hafvet, icke skulle ifrågakomma. Då emellertid frågan varit föremål för Kongl. Maj:ts pröfning, och Första Kammaren lärt hafva bifallit Utskottets hemställan, kan jag nu icke göra något yrkande, men har icke kunnat underlåta något litet fästa uppmärksamheten på den olyckliga belägenheten, hvari församlingen är, hvad läkarevård vidkommer, och de förmåner som der erbjudas åt läkare, om staten lemnar sitt bidrag. Den naturliga följderna här af är, att der som på andra ställen med likartade förhållanden måste befolkningen anförtra sig åt quacksalvare, hvilket åter för befolkningen är både ledsamt och menligt.

Vidare yttrades icke. Kammaren biföll Utskottets hemställan.

Mom. b.

I motion (N:o 33) hade Herr *Pehr Nilsson* i Wittjerf föreslagit, att Riksdagen ville anslå medel till aflöning för en ny provincialläkare med station i Neder Luleå gamla stad, hvarigenom Neder Luleå i Norrbottens län skulle komma att utgöra ett särskildt provincialläkaredistrikt.

Och hade Utskottet, beträffande denna motion, i förevarande moment tillstyrkt:

att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Motionären Herr Per Nilsson, som yttrade: Denna gång har jag icke begärt ordet utan all förhoppning om framgång för min motion i förevarande ämne. Motionen har af Stats-Utskottet blifvit afstyrkt på den grund, att vederbörande myndigheter icke varit i tillfälle att afgifva yttrande i frågan, hvadan den icke heller varit föremål för Kongl. Maj:ts nådiga pröfning; men detta af Utskottet förebruna skäl är icke med verkliga förhållandet öfverensstämmande, ity att Neder Luleå socknemän i början af sistlidet år ingingo till Kongl. Maj:ts med underdånig ansökning om delning af ifrågavarande provincial-läkaredistrikt, som för närvarande utgöres af Neder- och Öfver-Luleå socknar samt Jockmocks lappmark, med station för läkaren i Öfver-Luleå, samt tillåtelse för Neder-Luleå socken att bilda särskildt provincialläkaredistrikt med station för läkaren i Neder-Luleå gamla stad. Vid min ankomst till Riksdagen efterhörde jag i Kongl. Maj:ts Justitierevision huru det förhöll sig med denna ansökan, men erhöi der det svar, att handlingarne i saken voro remitterade till Sundhetskollégium för inhemtande af dess utlåtande. I följd häraf begaf jag mig till berörda kollégium i ändamål att der vinna den åskade upplysningen, hvilket dock icke lyckades. På grund häraf ansåg jag mig skyldig att inkomma till Riksdagen med vördsam motion i ämnet, emedan frågan är af yttersta vikt för Neder-Luleå kommun, som med en befolkning af mellan 9 och 10,000 menniskor nu är i saknad af all läkarevård. Det är visserligen sant att de ega rättighet att anlita den läkare, som är stationerad i Öfver-Luleå, men detta är så godt som ingen hjälp, emedan en person med den allra bästa förmåga icke kan sköta mer än ett distrikt, som innehåller minst 30 mil i längd och 4 till 8 mil i bredd. Detta har till följd, att då de, som bo i Neder-Luleå, besöka läkaren, denne oftast icke står att anträffa hemma, utan vistas i och för sjukbesök på sina vidsträckta resor, hvadan de besökande måste vänta flera dagar på honom. Hjelpen blir således då den kommer, ringa och ofta ingen.

Vid betraktande af dessa sorgliga förhållanden, hoppas jag, att Kammaren behjertar det rättmätiga i min motion, till hvilken jag härmedelst vågar yrka bifall.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, framstälde Herr Talmannen först proposition på bifall till Utskottets hemställan och derefter på Herr Pehr Nilssons yrkande, samt fann den förra af dessa propositioner vara med öfvervägande ja besvarad. Som Herr Pehr Nilsson emellertid begärde votering, blef sådan nu anställd, enligt en af Kammaren godkänd, så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i 27 punkten mom. b af utlåtandet N:o 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Angående
anslag till
nya provincial-
och distrikt-
läkaretjenster.
(Forts.)

Vinner Nej, har Kammaren med å afslag Utskottets hemställda bifallit Herr P. Nilssons motion i ämnet.

Omröstningen visade 79 ja mot 34 nej; och hade alltså Utskottets hemställda bifallits.

Mom. c.

Herr *Fredr. Andersson* hade i sin motion N:o 29 gjort följande framställningar:

1:o) att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t göra underdånig framställning derom, att Sundhetskollegium finge sig anbefaldt att utarbete och till nästa Riksdag inkomma med detaljeradt förslag till läkaredistrikts indelning å landet antingen häradsvis eller socknevis, med 12 å 16,000 invånare i hvarje distrikt för en examinerad läkare, samt bestämma deras motsvarande löneförmåner sålunda, att all extra ersättning till läkare, utom skjuts, måtte kunna undvikas;

2:o) att, i händelse nyssnämnda förslag ej skulle vinna bifall, Riksdagen måtte ställa till Kongl. Maj:ts förfogande ett årligt anslag af 2,000 kronor till aflönande af en extra läkare i närheten af post- och jernvägsstationen Tidaholm, hvarest en betydlig fabriksanläggning finnes och i följd deraf mycket folk vore bosatt, och hvilken ort tillika hade 3 å 4 mils väg till närmaste stad, hvarest läkare kunde fås. Då säkerligen flera dylika fall förekomme, kunde ifrågakomma anslag minst behöfva ökas till 20,000 kronor;

3:o) att en bestämd billig arfvodestaxa måtte upprättas för herrar läkare i likhet med hvad som skett för andra tjenstemän.

Utskottet, som i förevarande mom. yttrat sig öfver berörda motion, hade hemställt:

att densamma icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föränleda.

Herr *Fredr. Andersson* anförde: Då Stats-Utskottet förklarar mom. 1 och 3 af min motion icke vara af beskaffenhet att böra af Utskottet handläggas och i följd häraf icke tagit någon befattning med de under sagda moment framställda förslag, föränlåtes jag påyrka att motionen i dessa tvenne delar måtte varda till ett tillfälligt Utskott hänvisad. Och får jag hos Herr Grefven och Talmannen värdsamt anhålla om proposition å detta mitt yrkande.

Herr *Ehrenborg*: Jag kan ej föreställa mig att Herr F. Anderssons nu väckta förslag, att mom. 1 och 3 af hans motion skulle nu midt under Åttonde hufvudtitelns behandling hänvisas till ett tillfälligt Utskotts behandling, är grundlagsenligt. Men deremot ser jag ej något hinder för Herr F. Andersson att väcka en ny motion i ämnet, af samma innehåll som momenten 1 och 3 af den nu förevarande mo-

tionen, hvilka moment Stats-Utskottet förklarar ej tillhöra dess behandling och om hvilka det derföre ej vidare yttrat sig. Det är nemligen alldeles omöjligt att Kammaren, om den lemnar sitt bifall till Utskottets hemställan och således afslår mom. 2 af motionen, angående anslag till aflönande af en extra läkare i närheten af post- och jernvägsstationen Tidaholm, det är omöjligt, säger jag, att Kammaren dermed skulle anses hafva afslagit äfven mom. 1 och 3 af motionen hvilka, enligt Utskottets förklaring, ej tillhöra dess behandling, utan endast innehålla förslag till underdånig framställning hos Kongl. Maj:t dels om ny indelning af läkaredistriktet i allmänhet på landet och dels om upprättande af en billig arfvodestaxa för läkarne. Jag har derföre ansett lämpligt att få i protokollet uttryckt, såsom min öfvertygelse, att, om motionären vill upptaga innehållet af dessa moment i en särskild motion, att hänvisas till ett tillfälligt Utskott, detta står honom öppet. Detta rörande det formela af frågan.

Hvad sjelfva saken beträffar, ber jag för min ringa del få förklara, det jag är fullt förvissad om befogenheten af det af Herr F. Andersson framhållna behovet af en läkare vid Tidaholm. Men då det är naturligt att, eftersom nästan alla andra anslagsfrågor, hvilka icke förut varit föremål för Kongl. Maj:ts nådiga pröfning, blifvit af Riksdagen ogillade, jemväl denna skall dela samma öde, vill jag ej framställa något yrkande om bifall till denna del af motionen.

Hvad beträffar mom. 1 och 3 af motionen, har jag deremot, som sagdt, velat till protokollet uttala den åsigt, att det grundlagsenligt står motionären öppet att genom en ny motion i frågan få densamma behandlad af ett tillfälligt Utskott, hvarigenom Kongl. Maj:t möjligen skulle sättas i tillfälle att till nästa Riksdag inkomma med nådig proposition i ämnet.

Herr Fr. Andersson: Med anledning af den utaf föregående talaren meddelade upplysningen att det står mig fritt att framdeles upptaga de i mom. 1 och 3 af min motion omhandlade frågor, återtager jag mitt förra yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets förslag bifölls.

Punkterna 28 och 29.

Blefvo jemväl bifallna.

Punkten 30.

I skrifvelse den 10 November 1875 hade Vetenskapsakademien hos Kongl. Maj:t hemställt, att Kongl. Maj:t täcktes genom proposition till Riksdagen utverka erforderliga anslag för den meteorologiska centralanstalten; varande följande tillökningar i sådant hänseende af akademien föreslagna:

*Angående
anslag till
meteorologiska
central-
anstalten.*

*Angående
anslag till
nya provincial-
och distrikt-
läkaretjenster.
(Forts.)*

Angående anslag till meteorologiska central- anstalten. (Forts.)	till höjande af föreståndarens för centralanstalten lön	kr. 3,000,	
	” d:o af amanuensens	” 1,500,	4,500,
	” d:o af arfvodena åt observatörerne vid de gamla stationerna	” 1,500,	
	” observörsarfvoden vid fem nya stationer	” 1,000,	
	” ytterligare erforderliga räknebiträden	” 1,300,	
	” aflöning åt en vaktmästare	” 700,	4,500,
			tillsammans kr. 9,000.

Kongl. Maj:t hade i anledning häraf för Riksdagen framlagt ett förslag till ny stat för nämnda anstalt, hvilken stat slutade på en summa af 19,500 kronor, sålunda fördelad:

lön åt föreståndaren 4,000 kr. jemte tjenstgöringspenningar 1,000 kr., eller tillhopa	kr. 5,000,
med rättighet derjemte för honom att efter fem års väl vitsordad tjenstgöring, räknadt från och med kalender- året näst efter det, då han till tjensten utnämndes, åt- njuta ett ålderstillägg af 500 kr. och efter ytterligare fem års dylik tjenstgöring ett lika tillägg af 500 kr. ; arfvode åt amanuensen	” 2,500,
	kr. 7,500,

till arfvoden åt observatörerne vid rikets meteorologiska
stationer, samt för räknebiträden, en vaktmästare, an-
skaffande och underhåll af instrumenter, underhåll af
anstaltens telegraf och materiel äfvensom för andra
behof vid anstalten, såsom reservationsanslag .....
 kr. 12,000, |

Summa kr. 19,500.

I sammanhang med pröfningen af förevarande nådiga framställning hade Utskottet till behandling förbehått en af Herr *C. F. Wærn* uti inom Första Kammaren väckt motion (N:o 35) gjord hemställt, att Riksdagen ville bevilja ofvannämnda af Vetenskapsakademien för föreståndaren för den meteorologiska centralanstalten och för amanuensen vid samma anstalt begärda löneförhöjningar:

Och hade Utskottet, i anledning af hvad sålunda förekommit, i föreliggande punkt hemställt:

a) att Riksdagen måtte, med bifall till Kongl. Maj:ts berörda nådiga framställning, bevilja en tillökning i anslaget för anställande af meteorologiska observationer med 7,500 kronor; och

b) att Herr *C. F. Wærns* omförmälda förslag icke måtte af Riksdagen bifallas.

Mot Utskottets ifrågavarande förslag voro, enligt anteckning å utlåtandet, reservationer anmälda dels af Herrar *L. Nordenfelt* och Grefve *L. af Ugglas*, dels af Friherre *C. Skoqman*, dels af Herr

Liss Olof Larsson, dels af Herrar E. Key, P. O. Hörnfeldt, J. E. Johansson och J. E. Billström, dels ock slutligen af Herrar Carl Ifvarsson, O. B. Olsson, Sven Nilsson i Efveröd, Jonas Andersson och C. J. Svensén.

Angående
anslag till
meteorologiska
central-
anstalten.
(Forts.)

Efter det uppläsning skett af Utskottets hemställan under *litt. a*, yttrade

Herr Clairfelt: Jag anhåller att jemväl andra momentet i denna punkt måtte föredragas i sammanhang med det nu upplästa, så att de båda momenten till följd af det nära samband, hvori de stå till hvarandra, måtte på en gång företagas till afgörande, och ber att, sedan Kammaren yttrat sig öfver denna min framställning, sedermera återfå ordet.

Kammaren biföll Herr Clairfelts sålunda gjorda framställning, i följd hvaraf det förslag, Utskottet framlagt under *litt. b*, nu jemväl upplästes.

Derefter erhöi Herr Clairfelt ånyo ordet och fortfor: Beträffande denna punkt har Vetenskapsakademien uti skrifvelse den 10 November sistlidet år hos Kongl. Maj:t i underdånighet hemställt, att lönen för amanuensen vid ifrågavarande anstalt måtte höjas med 1,500 kronor, hvadan denne tjänstemans löneförmåner sammanlagdt skulle komma att utgöra 3,000 kronor. Herr Statsrådet och Chefen för Ecklesiastikdepartementet har emellertid vid föredragning af ärendet inför Kongl. Maj:t ansett tillräckligt att ett belopp af 2,500 kronor bestämdes såsom arfvode åt denne amanuens, eller, på sätt Vetenskapsakademien kallar honom, adjunkt, och har såsom motiv derfor anført, att amanuensen vid bestridandet af föreståndarens för anstalten tjänst finge uppbära dennes tjänstgöringspenningar, hvarigenom honom bereddtes tillräcklig ersättning för det ökade arbetet. Nu veta herrarne tillika att Herr Wærn uti en inom Första Kammaren väckt motion gjort hemställan, att förenämnda amanuens skulle erhålla 3,000 kronors lön, samt att motionären tillika visat, att den inkomst amanuensen kan hemta af de tjänstgöringspenningar, hvilka föreståndaren vid resor eller frånvaro afstår, är till beloppet mycket oviss.

Jag kan icke heller annat än dela denna Herr Wærns uppfattning. Ty då platsen måste besättas med vetenskapligt bildade män, då befattningen upptager hela dess innehafvares tid, så vill det synas, som om en lön af 2,500 kronor vore en nog ringa ersättning, synnerligast som man under nästa punkt af Stats-Utskottets föreliggande utlåtande finner att Kongl. Maj:t föreslagit och Stats-Utskottet tillstyrkt, att löneförmåner för konservatorn vid naturhistoriska riksmuseum finge höjas till 3,500 kronor, hvarjemte öfrige tjänstemäns vid samma museum löner äro föreslagna högre än den, hvarom här är fråga.

För min del tror jag att, om man önskar att vid denna viktiga anstalt fästa sådana unge män, af hvilka staten i framtiden kan hafva nytta och fördel, man icke bör ställa deras arfvode så lågt, som till

Angående
anslag till
meteorologiska
central-
anstalten.
(Forts.)

2,500 kronor. Jag hyser äfven den förhoppningen, att Riksdagen, som annars med så frikostig hand slösar bort millioner, icke skall i detta fall visa sig mindre beredvillig än annars, då det gäller vida större belopp. Jag känner ej den person, som för närvarande sköter i frågarande befattning, jag vet ej ens hans namn; men jag talar för *sakens* egen skull och ej för personens.

Jag vet att i Första Kammaren Utskottets förslag antagits; men detta skedde i början af sammanträdet och innan ens motionären hunnit komma tillstädes för att försvara sin motion, och jag är öfvertygad derom, att i fall denna Kammare nu bifaller Herr Wærns motion, densamma skall vid en blifvande gemensam votering segra med stor pluralitet.

Jag yrkar således den ändring i Stats-Utskottets förslag, att amanuenslönen höjes till 3,000 kronor.

Herr Carl Ifvarsson: Äfven jag kommer att yrka en förändring af Utskottets förslag dock icke i samma syftning, som den siste talaren. Mitt yrkande går hvarken ut på att höja eller minska anslaget, utan helt enkelt derpå, att äfven på detta anslag må tillämpas samma princip i afseende å lönebeloppets fördelning i lön och tjänstgöringspenningar, som jag i fråga om åtskilliga andra löneanslag tagit mig friheten påyrka. Föreståndarens för meteorologiska centralanstalten löneförmåner äro af Stats-Utskottet föreslagna till 4,000 kronor i lön och 1,000 kronor i tjänstgöringspenningar, eller tillhoppa 5,000 kronor, men derjemte tillkomma tvänne ålderstillägg, hvartdera å 500 kronor, hvarigenom hans inkomster efter tio års förlopp skulle komma att höjas med 1,000 kronor. Hvarken i den Kongl. propositionen eller i Stats-Utskottets förslag finnes dock med ett ord omnämndt, huruvida ålderstillägget skall utgå såsom lön eller tjänstgöringspenningar.

Jag för min del föreslår, att de skola tilläggas tjänstgöringspenningarne, lönen skulle i sådant fall blifva 4,000 kronor och tjänstgöringspenningarne, då ålderstillägget till sitt fulla belopp utgår, 2,000 kronor; följaktligen lönen dubbelt så stor som tjänstgöringspenningarne. Under de fem första åren af föreståndarens tjänstetid skulle tjänstgöringspenningarne således visserligen icke uppgå till mer än 1,000 kronor; men det inträffar väl också blott sällan, att en tjänsteman så få år efter tillträdet af sin tjänst, likasom äfven, om ock mindre sällsynt, under de fem derpå följande åren begär tjänstledighet. Om man således antager, att tjänstledighet i allmänhet blott förekommer, då ålderstillägget till fulla beloppet utgår, skulle ifrågarande föreståndares lön och tjänstgöringspenningar komma att till hvarandra stå i det förhållande, som jag tillföre vid andra tjänster tagit mig friheten föreslå.

Jag hemställer alltså, att Stats-Utskottets förslag måtte bifallas med den förklaring, att ålderstillägg, i den mån det utgår, skall anses utgöra ett tillägg till tjänstgöringspenningarne, och anhåller hos Herr Talmannen om proposition på detta mitt förslag.

Herr Bruhn: För den händelse jag i denna fråga skulle komma till ett annat resultat än Stats-Utskottet, anhåller jag att få förutskicka den anmärkningen, att jag tror mig vara lika stor vän af sparsamhet som Stats-Utskottets Herrar ledamöter, Herr Liss Olof Larsson icke ens undantagen; men det är den här konsekvensen, hvarom jag i denna Kammare, så ofta hör talas, som i denna fråga förefaller mig litet föreglig.

Vi hafva bestämt lönerna för professorerne vid universiteten och deras vederlikar; vi hafva bestämt lönerna för professorerne vid det Karolinska institutet likasom äfven för professorerne vid Teknologiska institutet. Det yttrades i går under diskussionen om universitetsprofessorernes löner, att ålderstillägg icke skulle vara lämpligt för sådana tjänstemän. Ett sådant tillägg skulle deremot vara fullt ändamålsenligt vid tjänster af den art, att tillägget kunde utgöra liksom en godtgörelse för ett noggrant iakttagande af mera mekaniska åligganden och tjänstens oförvitliga skötande; men för professorer och vetenskapsmän i allmänhet borde ålderstillägg, såsom olämpligt, ej kunna komma i fråga. Förlidet års Riksdags Stats-Utskott säger dock i sitt utlåtande N:o 10: "Oaktadt Utskottet icke kunnat motiönärens förslag i allo understödja, har Utskottet likväl, då intendenterna och föreståndaren för meteorologiska anstalten onekligen böra vara *likstälde* med professorerne vid universiteten och Karolinska mediko-kirurgiska institutet, ansett billigheten fordra o. s. v." Nu har man således sagt, att det icke vore lämpligt bestämma ålderstillägg åt professorerne. Men man har äfven sagt, att föreståndaren för meteorologiska anstalten bör vara likställd med professorerne. Här af skulle man nu kunna draga en viss konsekvens; men det torde kanske vara bäst att för denna gång gömma undan densamma och söka efter andra skäl för hvad i denna punkt föreslagits.

Stats-Utskottet säger i sitt utlåtande, att de skäl, som i statsrådsprotokollet finnas anförda till stöd för Kongl. Maj:ts ifrågavarande framställning, hafva syntes Utskottet tillfredsställande. Vi hafva således att söka skälen i bilagan till Kongl. Maj:ts proposition, hvarest det, i fråga om föreståndaren för meteorologiska anstalten, heter: "Då den meteorologiska anstalten intager ett allt mer betydande rum bland landets vetenskapliga inrättningar och äfven i praktiskt hänseende börjar blifva af vigt, anser jag tiden vara inne att nu gifva densamma en mera betryggad ställning. Att föreståndaren erhåller enahanda lönevilkor som intendenterna vid riksmuseum finner jag, lika med akademien, skäligt." Det är således vid den punkt, som handlar om intendenterna vid naturhistoriska riksmuseum som vi skola söka det slutliga skälet. Der yttrar departementschefen: "Då en på stat uppförd löneförhöjning för intendenterna vid riksmuseum, hvilkas löner städse varit något lägre än professorernes vid universiteten, utan tvifvel på den grund, att deras tjänstgöring ansetts mindre tung, synes mig af behovet påkallad" o. s. v. Detta skulle således vara det egentliga skälet. Intendenternas vid riksmuseum tjänstgöring har ansetts mindre tung än professorernes vid universiteten. Föreståndaren för meteorologiska anstalten anses böra vara likställd med intendenterna

*Angående
anslag till
meteorologiska
central-
anstalten.
(Forts.)*

Angående
anslag till
meteorologiska
central-
anstalten.
(Forts.)

vid riksmuseum, således hafva samma lön som de och följaktligen mindre lön än professorerne vid universiteten. Detta är en fullkomligt riktig och logisk slutledning; och allt är bra så länge ingen granskar premisserna, som ligga till grund derför. Men skulle så ske, så vet jag icke huruvida de alla kunna anses fullt goda. Det heter nemligen om intendenterna, att deras tjänstgöring *ansetts* mindre tung än professorernes. Slutledningens rättighet beror emellertid derpå, att tjänstgöringen verkligen *är* mindre tung. Men då här är fråga om att reglera en tjänstemans lön icke på grund af hvad den honom åliggande tjänstgöring anses vara, utan efter hvad den är, och då denna vetenskap, såsom helt ung, är mäktigt mycken utveckling och således i framtiden kan blifva mycket fruktbarande, synes mig någon hållbar premis med detta "anses" icke kunna bildas.

Andra skäl härför måste naturligtvis sökas. Men hvilka dessa äro, har jag för min del icke kunnat inse; ty icke kan det t. ex. vara det, att intendenterna vid riksmuseum hafva sin bostad i hufvudstaden eller att de icke få åtnjuta regelbundna ferier likasom universitetsprofessorerna etc. Den nu ifrågavarande vetenskapen är emellertid helt ny, och dess idkare hafva icke att såsom andra vetenskapsmän vid sina studier fördjupa sig i volymer och folianter, utan deras studier bestå på vetenskapens närvarande ståndpunkt af iakttagelser af fakta, hvaraf de sedermera söka draga slutsatser. En annan omständighet är, att denna vetenskap icke kan ega bestånd, då den utöfvas å ett enstaka ställe, t. ex. här i Stockholm, utan för att föra densamma framåt erfordras gemenskap mellan flera dylika anstalter, hvarföre det för nu ifrågavarande anstalt är af nöden att sätta sig i förbindelse med samtliga öfriga meteorologiska anstalter i Europa, för att icke gå läugre. Denna anstalt är således en af våra saumanbindningspunkter med den öfriga världen. Det synes alltså vara af ej ringa vikt, att vi på detta område veta häfda vårt anseende, och sådant sker endast genom att för vetenskapen anskaffa personer, som äro i stånd att häfda detta anseende. Detta är icke allenast en skyldighet mot oss sjelfva, utan mot hela den civiliserade världen. Hvad resultatet af denna vetenskap — en gång fulländad — må kunna blifva, derom vill jag visserligen icke yttra mig — ty jag saknar härtill förmåga — men visst är, att äfven inom detta område finnas lagar, som kunna utforskas, ty i naturen råder ingen laglöshet. Dessa lagar skola utforskas och, en gång kända och tillämpade, skola de blifva af en långt större vikt, än jag kan uttala eller ens förutse.

På dessa grunder vill jag således yrka bifall icke allenast till Herr Wærns motion om förhöjning i lönen till föreståndaren för den meteorologiska centralanstalten, utan äfven, på de af Herr Clairfelt anförda skäl, till hans yrkande om förhöjning uti den åt amanuensen vid nämnda anstalt anslagna lön, på samma gång jag förenar mig i Herr Carl Ifvarssons yrkande, att fördelningen af föreståndarens lön och tjänstgöringspenningar måtte blifva sådan, att två tredjedelar af hela lönebeloppet, eller 4,000 kronor, blefve fast lön och en tredjedel, eller 2,000 kronor, tjänstgöringspenningar.

Herr Statsrådet Lagerstråle: Jag har endast, i anledning af den siste ärade talarens yttrande, ansett mig böra påpeka, att en skillnad verkligen förefinnes mellan ifrågavarande föreståndare för meteorologiska centralanstalten och professorerne vid universiteten. Den förre har nemligen icke någon föreläsnings- eller examensskyldighet sig uppdragen, hvilket deremot är förhållandet med de senare.

Herr Key: Jag skall bedja att få börja mitt anförande med den förklaringen att jag, för min del, instämmer i Herr Carl Ifvarssons yrkande, och detta så mycket hellre som detsamma, efter numera vidtagen förändring och efter hvad jag förut nämnt, sammanfaller med den reservation, hvilken åtskilliga bland Stats-Utskottets ledamöter — och bland dem äfven jag — mot ifrågavarande punkt afgifvit.

Hvad åter beträffar den siste ärade talaren å hallandsbänken, åhörde jag med största uppmärksamhet hans, såsom vanligt, särdeles klara och sakrika anförande; men jag skulle dock hafva fäst större vikt vid hans uttalanden, än jag nu kan göra, om i desamma icke förefunnits åtskilliga svaga punkter, dem jag ber att få med några ord vidröra.

Den ärade talarens slutledning från det ena till det andra, från professorerne till intendenterna och från dessa till föreståndaren för meteorologiska anstalten, var fullkomligt riktig. Men vid bedömandet af Utskottets och Kongl. Maj:ts förslag torde man måhända äfven böra taga hänsyn till åtskilliga andra af honom förbisedda faktorer. Kongl. Maj:t säger nemligen uti bilagan N:o 7 till statsverkspropositionen (pag. 65) följande: "Då den meteorologiska anstalten intager ett allt mera betydande rum bland landets vetenskapliga inrättningar och äfven i praktiskt hänseende *börjar* att blifva af vikt" o. s. v.; institutionen är således ännu i sin *början*, men har hvarken ännu hunnit den utveckling eller ådagalagt så beskaffade resultat, som dessa större anstalter, med hvilka den ärade talaren jämförde henne.

Samme talare yttrade vidare, att den meteorologiska anstalten vore en sammanbindningspunkt mellan oss och den "öfriga civiliserade världen," äfvensom att vi i detta afseende borde häfda vår plats genom att bifalla hvad motionären Herr Wærn, yrkat. Men jag tror verkligen, att vi redan tillräckligt häfda vår plats i de civiliserade nationernas krets genom att bifalla Kongl. Maj:ts af Utskottet tillstyrkta förslag, hvilket skulle medföra en kostnad af 19,500 kronor.

Eftersom vi nu tala om sammanbindningspunkter mellan oss och "den öfriga civiliserade världen," ber jag få upplysa den ärade talaren om, att den meteorologiska anstalten i Danmark årligen kostar 15,000; och i Norge belöpa sig utgifterna för enahanda anstalt till 18,000 kronor om året. Då vi således årligen gifva något mer än både Danmark och Norge till denna anstalt, så tror jag att vi dermed värdigt häfda vår plats — om än icke i hela den öfriga civiliserade världen — åtminstone i Skandinavien.

Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Herr Talmannen, nu återkommen, lemnade derpå ordet till

*Angående
anslag till
meteorologiska
central-
anstalten.
(Forts.)*

Herr von Schoultz, hvilken anförde: Jag är hufvudsakligen förekommen af Herr Bruhn och behöfver således icke länge upptaga Kammarens tid, utan instämmer såväl med honom som med Herr Clairfelt och således äfven med motionären.

Med anledning af Herr Statsrådet Lagerstråles anmärkning, att universitetsprofessorerna, på grund af den examensskyldighet, som dem åligger, borde vara berättigade till något högre aflöning än föreståndaren för den meteorologiska anstalten, hvilken, enligt min åsigt, bör vara fullt likställd med bemälda professorer, ber jag att vördsamt få erinra derom att, om än desse sistnämnde tjänstemäns göromål må anses ytterligare ökas genom berörda examensskyldighet, så torde dock böra medgifvas, att föreståndaren för meteorologiska anstalten, hvilken har sig ålagd en ständig tjänstgöring hela året om, icke är mindre sysselsatt i och för skötandet af sin tjänst än professorerna vid universiteten. De senare kunna åtminstone under vissa delar af året taga sig någon ledighet, hvilket deremot icke är fallet med bemälda föreståndare, som måste hela året om arbeta i sin tjänst.

Det har äfven blifvit sagdt, att meteorologien är en vetenskap i sin begynnelse. Detta är visserligen sant, men utomordentligt kraftig har denna begynnelse varit, ty den har, så att säga, helt och hållet omkastat de förut gällande meteorologiska åsigtarna, och detta på ett sådant sätt, att vi redan nu skönja oss vara sanningen bra mycket närmare än förut. Den praktiska nyttan af denna vetenskap framträder allt mer och mer. Alla möjliga skäl i vetenskapligt hänseende tala således för att understödja nu ifrågavarande anstalt. Att föreståndaren för en sådan anstalt bör vara en framstående vetenskapsman är väl också alldeles tydligt.

Vi skulle, sade Stats-Utskottets ärade vice ordförande, genom ett bifall till Utskottets förslag komma att betala något mer för vår meteorologiska anstalt, än man gör i Norge och Danmark. Men denna omständighet synes mig icke utgöra något skäl, som bör hindra oss att gifva det anslag, vi anse för ändamålet lämpligt och nödigt.

Jag skall icke upptaga Kammarens tid med något vidlyftigare ordande i saken, utan vill blott uttala den åsigten, att Vetenskapsakademiens härutinnan framställda förslag synes vara välberättigadt, och att motionärens förslag, hvilket sluter sig till Vetenskapsakademiens, således äfven borde hafva vunnit Stats-Utskottets bifall.

Herr Clairfelt: Då Kammarerna, på min framställning derom, beslutit föredragning på en gång af punktens båda moment, samt mitt under öfverläggningen afgifna yrkande möjligen kan vålla villrådighet vid framställande af proposition, så anhåller jag att få formulera mitt yrkande sålunda, att Herr C. F. Wærns motion måtte på det sätt bifallas, att föreståndarens för meteorologiska anstalten lön höjes till 6,000 kronor.

Härmed var öfverläggningen slutad. Under densamma hade intet yrkande på bifall till Utskottets hemställanden i oförändradt skick blifvit gjordt. Herr Talmannen gaf emellertid först proposition derpå

och sedan på bifall till hvart och ett af de särskilda förslag, Herrar Clairfelt, Carl Ifvarsson och Bruhn framstält; och som svaren utföllo med öfvervägande ja för bifall till Herr Carl Ifvarssons förslag, hade Kammaren alltså bifallit Utskottets hemställanden i så väl *mom. a* som *mom. b*, den förra likväl med förklarande att ålderstilläggen åt föreståndaren skulle, i den mån de utginge, hänföras till tjenstgöringspenningarne.

Punkten 31.

Bifölls.

Punkten 32.

Mom a.

Utskottet hade hemstält:

att Riksdagen måtte, med godkännande af hvad Kongl. Maj:ts föreslagit i afseende å tillökning i naturhistoriska riksmusei aflönings- och utgiftsstat, bevilja i nämnda musei ordinarie anslag en förhöjning af 11,300 kronor.

*Angående
förhöjning i
Natur-
historiska
riksmusei
anslag.*

Herr Carl Ifvarsson, hvilken jemte åtskilliga andra ledamöter af Utskottet reserverat sig jemväl rörande detta moment, anförde: Vid denna punkt har jag att framställa enahanda förslag, som nyss af mig gjordes beträffande 30:de punkten. Här är nemligen fråga om lön för sex intendentur vid naturhistoriska riksmuseum äfvensom ålderstillägg för dem på samma sätt, som föreslagits för den tjensteman, hvarom i den nyss diskuterade punkten var fråga. Jag får således föreslå, att Kammaren, i konsekvens med sitt beslut i fråga om 30:de punkten, måtte besluta, att det för de nu ifrågavarande sex intendenterna föreslagna ålderstillägg, i den mån det utgår, skall hänföras till tjenstgöringspenningar. I öfrigt yrkar jag bifall till Utskottets förslag.

Herr Liss Olof Larsson: Då jag reserverat mig mot Utskottets hemställan i såväl denna som i den punkt i betänkandet, hvilken sist diskuterats, men vid den senares behandling uppträdt till försvar för min reservation, så vill jag nu tillkännagifva skälen både till reservationen och till min tystnad i afseende på densamma. Jag har nemligen reserverat mig vid dessa punkter derföre att jag ansett, att i afseende på deri omförmälde embets- och tjenstemäns löneförmåner borde tillämpas samma princip, som för universitetet och Karolinska institutet. Då Kammaren angående sistnämnda båda slags verk fattat olika beslut, och då jag, som trott, att man borde handla konsekvent, sålunda icke vetat, hvilket yrkande jag skulle göra, så mycket mindre som jag ej visste hvilketdera af Kammarens båda omförmälde beslut borde mest respekteras, så har jag afhållit mig från att framställa något yrkande och vill icke heller nu göra det.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, biföll Kammaren, enligt Herr Carl Ifvarssons yrkande, Utskottets hemställan med förklarande, att de för sex intendenters föreslagna ålderstilläggen skulle i den mån de utginge hänföras till tjänstgöringspenningarne.

Mom. b och c.

Biföllos.

Punkten 33.

*Angående
förhöjning i
Vitterhets-,
Historie- och
Antiqvitetss-
akademiens
anslag.*

Kongl. Maj:t hade föreslagit, att Riksdagen, med godkännande af en i statsrådsprotokollet intagen stat för Vitterhets-, historie- och antiqvitets-akademien äfvensom af deri upptagna lönebelopps fördelning i lön och tjänstgöringspenningar, de senare afsedda att vid förefallande behof användas till bestridande af vikariatstjänstgöring under de vilkor Kongl. Maj:t kunde komma att närmare bestämma, måtte för beredande af medel till statens tillämpning bevilja en förhöjning i akademiens ordinarie anslag med 10,250 kronor.

Berörda af Kongl. Maj:t föreslagna stat, som slutade med en summa af 27,300 kronor, upptog följande aflöningsbelopp:

Akademiens sekreterare, som tillika är riksantiquarie och garde des medailles, lön	kr. 4,500: —	
tjänstgöringspenningar	„ 1,500: —	6,000: —
1 förste amanuens, lön	„ 3,000: —	
tjänstgöringspenningar	„ 1,000: —	4,000: —
1 andre amanuens, lön	„ 3,000: —	
tjänstgöringspenningar	„ 1,000: —	4,000: —
2 vaktmästare à 600 kronor hvardera	kr. 1,200: —	15,200: —

I anledning af ifrågavarande nådiga framställning hade Utskottet gjort den hemställan,

att Riksdagen måtte, med bifall till Kongl. Maj:ts förslag, för beredande af medel för tillämpning af den nya staten för Vitterhets-, historie- och antiqvitetsakademien bevilja en förhöjning i akademiens ordinarie anslag med 10,250 kronor.

Jemväl vid denna punkt hade åtskillige ledamöter af Utskottet låtit anteckna sig såsom reservanter, deribland

Herr O. B. Olsson, som nu begärde ordet och anförde: På grund af hvad jag i går vid behandlingen af Utskottets förslag rörande aflöningsstat för Karolinska institutet yttrade, och af det skäl att Kammaren redan i andra fall, nemligen i fråga om lönestaterna för

Teknologiska institutet och Vetenskapsakademien beslutat, att tjänstgöringspenningarne skola utgöra en tredjedel af hela lönebeloppet, yrkar jag, att en förändring i Utskottets här framställda förslag i sådant syfte äfven måtte ske, hvilken förändring således skulle innehålla, att i stället för de af Utskottet åt akademiens sekreterare samt förste och andre amanuens föreslagna löner och tjänstgöringspenningar, afföningarne för de ifrågavarande tjänstemännen måtte bestämmas till följande belopp: för sekreteraren, lön 4,000 kronor, tjänstgöringspenningar 2,000; för förste amanuensen, lön 2,700 kronor, tjänstgöringspenningar 1,300 kronor; samt för andre amanuensen, lön 2,700 kronor, tjänstgöringspenningar 1,300 kronor. Och anhåller jag hos Herr Talmannen om proposition på detta mitt yrkande.

*Angående
förhöjning i
Vitterhets-,
Historie- och
Antiquitets-
akademiens
anslag.
(Forts.)*

Vidare yttrades ej. Herr Talmannen gaf propositioner såväl på bifall till Utskottets hemställan i oförändradt skick, som ock på Herr O. B. Olssons yrkande; och enär den senare af dessa propositioner blef med öfvervägande ja besvarad, hade Kammaren således bifallit Utskottets hemställan med förändring i afseende på lönebeloppens fördelning i lön och tjänstgöringspenningar, enligt följande tabell:

	Lön.	Tjänstgöringspenningar.
Akademiens sekreterare, som tillika är riksantikvarie och garde des medailles	4,000	2,000
1 förste amanuens	2,700	1,300
1 andre amanuens	2,700	1,300

Punkten 34.

Bifölls.

Punkten 35.

Utskottet hade tillstyrkt:

att Riksdagen måtte, på sätt Kongl. Maj:t föreslagit, med 10,000 kronor höja det till *understöd och uppmuntran åt mindre uppfostringsanstalter för medellösa döfstumma barn* å stat uppförda anslaget, 40,000 kronor, samt medgifva, att anslaget finge användas till understöd och uppmuntran åt mindre uppfostringsanstalter så väl för medellösa *döfstumma* som för medellösa *blinda* barn.

*Om understöd
åt uppfostringsanstalten
för medellösa
döfstumma och
blinda barn.*

Herr And. Aug. Andersson yttrade: Väl synes det, som om ingenting vore att invända mot denna punkt, då Stats-Utskottet i den-

Om understöd
åt uppfostringsanstalten
för medellösa
döfstumma och
blinda barn.
Forts.)

samma tillstyrkt bifall till det anslag Kongl. Maj:t begärt till de ifrågasvarande uppfostringsanstalterna. Men sådant förhållandet med dem nu är, tror jag icke att de på långt när uppfylla det ändamål, som med dem afses. Ingen bestrider, att dessa anstalter äro väl ordnade och skötas med utmärkt omsorg. Men med de jemförelsevis ringa medel, hvaröfver de hafva att förfoga, kunna de icke göra det gagn de borde, såsom exempel hvarpå jag vill nämna, att till och med vid den förnämsta af dessa anstalter, den i närheten af Stockholm belägna, döfstummeantalet sällan är så stort som utrymmet medgifver, och detta endast i följd af bristande tillgångar för meddelande af vederbörlig undervisning. Jag tycker likväl, då man i hela landet täflar om att åstadkomma undervisning vid öfriga läroanstalter — ja, till och med, såsom i min hemort, äflas om att kunna bereda undervisning åt hedningarne i långt aflägsna länder — man äfven borde kunna göra något mera än hittills för att lemna undervisning åt hedningarne inom vårt eget land — ty till hedningarne räknar jag dessa arma döfve och blinde, emedan de i afseende på upplysning och kunskaper äro lika vanlottade som verkliga hedningar, hvilka äfven af försynen erhållit förståndets dyrbara gåfva, som de dock lika litet som många af de olyckliga, hvarom här är fråga, kunna begagna sig af, till följd af saknaden af hvarje slags undervisning. Efter den motion i ämnet, som Herr A. Rundbäck väckt och som haft en underdånig skrifvelse från Riksdagen till Kongl. Maj:t till följd, betviflar jag visserligen icke, att ju Kongl. Maj:t skall söka ställa dessa uppfostringsanstalter på den bästa fot; men allt, som behöfves, skall dock icke kunna göras, så länge för ändamålet fullt tillräckliga medel saknas.

Hvad beträffar nyssnämnda anstalt i närheten af Stockholm, så har den rikligen hugnats med enskilda gåfvor, bland annat af vår menniskoölskande enkedrottning. Men detta bör enligt min tanke utgöra en maning för Riksdagen att vara frikostigare i sina anslag till dessa anstalter, så att de i allo kunna uppfylla sitt ändamål.

Mitt hopp är äfven, att så skall en gång blifva händelsen. Då emellertid Stats-Utskottet gått så långt det kunnat i frågan, har jag naturligtvis icke något yrkande att framställa; men då jag i följd af åtskilliga omständigheter kommit att något sätta mig in i detta ämne, har jag icke kunnat underlåta att i korthet tillkännagifva mina tankar derom.

Öfverläggningen förklarades slutad, hvarefter Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 36 och 37.

Lades till handlingarne.

Punkten 38.

Bifölls.

Efter föredragning af *punkten 39*, deruti Utskottet i afseende på de under denna hufvudtitel uppförda *ordinarie anslag*, i hvilka förändring icke blifvit uti det föregående af utlåtandet ifrågasatt, hemställt, att nämnda anslag måtte uppföras till enahanda belopp, som i nu gällande riksstat vore upptagna, anförde

Friherre Nordenfalk: Jag har vid denna punkt icke något yrkande att framställa. Men då bland de under punkten lydande, ej vidare omnämnda anslag, äfven förekommer anslaget "till stipendier för läroböckers och lärda verks utgifvande", så har jag velat begagna detta tillfälle till uttryckande af den önskan, att, då den litterära verksamheten inom vårt land är betydligt större nu, än då det ifrågavarande anslaget bestämdes, vi till nästkommande riksdag måtte få motse en framställning från Kongl. Maj:t om anslagets förhöjning till ett belopp, som bättre än det närvarande motsvarar behovet. Med afseende härpå ber jag få meddela att, enligt upplysningar som jag förskaffat mig, anmälningarne till erhållande af dessa stipendier under de senare åren uppgått till mer än dubbelt det belopp, som kunnat lemnas.

Som nämndt, har jag intet yrkande att nu göra, utan har endast velat begagna tillfället att uttala min önskan i förevarande hänseende.

Vidare yttrades icke. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 40—47.

Blefvo äfven bifallna.

I *punkten 48* hade Utskottet föreslagit,

att Riksdagen måtte, enligt Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning, till restauration af domkyrkan i Linköping bevilja ett belopp af 68,500 kronor och deraf till utgående under år 1877 på extra stat anvisa 8,000 kronor.

*Om anslag till
restauration af
Linköpings
domkyrka.*

Vid denna punkt var reservation inom Utskottet afgifven af Herrar *Liss Olof Larsson*, *Sven Nilsson* i Efveröd och *Jöns Rundbäck*; och begärdes nu, efter punktens föredragning, ordet af

Herr Liss Olof Larsson, som yttrade: Såsom Herrarne torde finna, har jag reserverat mig mot Stats-Utskottets hemställan i förevarande punkt. Jag anser nemligen, att man har så många tillfällen att göra af med statsmedel, att man ej bör lägga ned penningar på företag sådana som detta. Man har visserligen sagt, och detta har äfven blifvit uttryckt i Kongl. Maj:ts proposition, att tornet på den ifrågavarande domkyrkan icke är sådant, som det borde vara, utan att det borde vara vackrare. Detta skäl har dock icke öfvertygat mig om nödvändigheten att just nu företaga denna tornbyggnad, utan anser jag, att man alltför väl kan låta anstå dermed. Dessutom saknas, så vidt jag kunnat finna, hvarje utredning om huru mycket domkyr-

*Om anslag till
restauration af
Linköpings
domkyrka.
(Forts.)*

koförsamlingen, eller Linköpings stad, betalar till kyrkan för dess begagnande. Det är möjligt att det i detta fall förhåller sig på samma sätt med Linköpings församling som med Westerås domkyrkoförsamling. Först då man började pruta på anslaget till reparationer af den sistnämnda kyrkan, kom man underfund med huru litet dessa församlingar bidrogo till kyrkans underhåll; men sedermera visade sig församlingarne villigare att lemna dertill erforderliga bidrag. Då man prutade på det begärda anslaget till Westerås domkyrka, gälde det dock en så viktig sak som återställandet af taket, som, efter hvad man sade, kyrkan saknade; men hvad angår Linköpings domkyrka, kan man icke påstå, att dess tak tagit någon skada. Felet ligger endast deri, att tornet är fult, att det stöter åskådarens öga.

Med ett ord, då här icke föreligger något trängande behof och då statens medel äro så mycket anlitade, att man till och med måste neka anslag till långt viktigare ändamål än detta, ser jag mig nödsakad att för min del afstyrka Utskottets hemställan i den föredragna punkten.

Herr Danielsson: Äfven jag kommer till samma slut som den förre talaren, nemligen att yrka afslag å denna punkt. Det förefaller mig besynnerligt att Kongl. Maj:t kan komma fram med en sådan begäran då man för endast få dagar sedan hörde en statsrådsledamot förklara att det var endast af rädsla att taga medel ur folkets fickor som Kongl. Maj:t icke ansett sig böra begära anslag för ett ändamål, som jag tror skulle hafva ländt till samhällets verkliga förkofran och nytta. Det nu i fråga varande anslaget kan jag deremot icke finna behöfligt eller nödigt på något sätt. Jag kan icke inse att man, för att smeka skönhetssinnet på dem som tycka sig se något fult i det gamla tornet, bör uppoffra så betydliga summor. Dessutom visar det sig af Utskottets motivering att man icke är så fullkomligt på det klara beträffande det blifvande nya tornets stil, och det kan derföre hända att det blir uppfördt i en stil, som lika litet öfverensstämmer med kyrkans byggnad i öfrigt som det nuvarande. Det är häntydtt på att det tillämnade nya tornet skall byggas med en hög spira och åtskilliga så att säga höruskåp, men det kan ju hända att detta blir lika misslyckadt som det nu befintliga, och då är ju hela ändamålet förfeladt. För resten få vi väl se till att vi hejda oss i vårt lopp att bevilja anslag i tid och otid till obehöfliga saker. Är åstundan hos dem, som vid glada tillfällen tecknat sig för bidrag till ett nytt torn, så liflig, så få de väl hålla på härmed och teckna äfven hvad som fattas. Det är visserligen sant att Linköpings domkyrka är en stats- och stifts kyrka, men det är icke ådagalagdt att den är på minsta sätt bristfällig och den kan derföre gerna stå sådan som den är. Det förefaller mig derföre besynnerligt, om vi nu skulle binda oss att för detta ändamål utgifva ett belopp, som icke blir så ringa, ty vi se att det hela går löst på 320,000 kronor, och beviljar man nu de här ifrågavarande 68,500 kronor så kommer nog det öfriga efteråt.

Jag skulle verkligen beklaga om Riksdagen nu beviljade ett så stort anslag till ett så alldeles obehöfligt ändamål, ty kyrkan motsva-

rar och uppfyller ju sin bestämmelse sådan den är. Vi behöfva anslag till vida viktigare ändamål. Här har t. ex. nu för en kort stund sedan varit fråga om anslag till provincialläkare i Norrland, men dertill hade vi icke penningar. Det vore derföre — jag upprepar det — högst besynnerligt om man nu skulle bevilja detta anslag, och jag kan derföre icke annat än yrka afslag å Utskottets hemställan.

*Om anslag till
restoration af
Linköpings
domkyrka.
(Forts.)*

Herr *Pehr Nilsson* i Vittjerf instämde i Herr Danielssons yttrande.

Herr Statsrådet Lagerstråle: Den förste ärade talaren önskade att få upplysning om i hvad mån domkyrkoförsamlingen i Linköping bidroge till kyrkans underhåll och gudstjenstens värdande derstädes. Enligt en af vederbörande meddelad skriftlig uppgift, utgjorde dessa utgifter för år 1875, ordinarie 3,770 kronor 85 öre och extra ordinarie 1,464 kronor 20 öre, eller tillsammans 5,235 kronor 5 öre. Till bestridande af dessa utgifter användas församlingens inkomster för grafplatser och bänkhryror, men för ändamålet hade dock uttaxerats på församlingen 5,620 kronor 97 öre, af hvilken summa likväl omkring 1,000 kronor den 31 December 1875 voro i behåll, för att användas såsom bidrag till det nu löpande årets utgifter. Detta till bemötande af samme talares anmärkning, att här vore samma förhållande som i Westerås, der domkyrkoförsamlingen, enligt hans påstående, skulle hafva undandragit sig att bestrida åtskilliga utgifter för kyrkans underhåll och gudstjenstens upprätthållande, intill dess sådant gjordes till vilkor för beviljandet af statsanslag till kyrkans restaurering.

Af Kongl. Maj:ts proposition inhemtas, att Linköpings domkyrkoförsamling utfäst sig att för ifrågavarande ändamål erlægga 30,000 kronor, äfvensom att domkyrkan, ehuru skuldsatt och med en inkomst af allenast 3,500 kronor om året, vill genom låns upptagande ansvara för ytterligare 30,000 kronor, men att den icke kan åtaga sig någon vidare förpligtelse i detta hänseende. Vid sådant förhållande, och då dessutom i Statsrådsprotokollet finnas utvecklade de grunder, som bestämt departementschefen att förorda och Kongl. Maj:t att hos Riksdagen begära detta anslag, får jag, under åberopande i öfrigt af nämnda grunder, uttala den förhoppning, att Kammaren ville bifalla hvad Kongl. Maj:t sålunda äskat.

Herr Nils Östling: Den förste ärade talaren, som yttrade sig i denna fråga, tycktes hysa den uppfattningen, att Linköpings stadsförsamling skulle hafva någon slags nytta eller fördel af den ifrågasatta restaureringen eller ombyggnaden af tornet å domkyrkan. Jag förutsätter åtminstone en sådan uppfattning hos honom, efter som han framställde en fråga om huru mycket församlingen betalar till kyrkan för dess begagnande. Jag kan dock försäkra att Linköpings stadsförsamling icke har någon nytta eller fördel af denna restaurering; och den framställda frågan kan sålunda anses egentligen icke höra hit. För öfrigt har denna fråga redan blifvit besvarad. Jag vill blott i förbigående erinra derom att Linköpings domkyrkoförsamling endast af

*Om anslag till
restoration af
Linköpings
domkyrka.
(Forts.)*

intresse att i stället för nuvarande fula tornet få ett annat i sådant skick, som öfverensstämmer med den i öfrigt vackra kyrkan, förklarar sig villig att deltaga i de därför erforderliga kostnaderna med ett belopp af 30,000 kronor, hvilket, efter beräkning af 5 procent ränta, gör en årlig utgift för församlingen af 1,500 kronor.

Man har frågat, hvarför det skulle vara så angeläget att just nu företaga denna restaurering, då ju tornet icke är förfallet. Att tornet icke är förfallet måste visserligen medgifvas; tyvärr är det uppfördt så fast, att det ännu skulle kunna trotsa ett eller annat århundrade. Men anledningen är den att genom enskilda personer, som af saken icke hafva den ringaste nytta eller fördel, men hysa intresse för att få bort detta vanskapliga missfoster, som i form af ett torn länge varit häftat vid den vackra kyrkan, nu för ändamålet tecknats ett belopp af mer än 94,000 kronor. Jag anser att det skulle vara oklokt, om Riksdagen nu försummade detta tillfälle att försätta detta dyrbara tempel i ett värdigt skick, då man derigenom kan bespara staten en icke obetydlig del af den kostnad, som för ändamålet annars skulle erfordras. Jag ber också att få fästa uppmärksamheten på en annan omständighet, som icke blifvit berörd vare sig i Kongl. Maj:ts proposition eller i Utskottets utlåtande, nemligen att de personer, hvilka af intresse för saken tecknat dessa bidrag, äfven haft den förlätliga svagheten — om man så vill kalla det — att vilja se arbetet utfördt, och därför vid sin teckning fäst det vilkoret, att det skulle gifvas säker utsigt för att arbetet före utgången af år 1878 kunde sättas i verket. Detta vilkor är anledningen hvarför just nu anslag för ändamålet ifrågasatts. Man har befarat, att, då staten redan förut i ganska stor skala bidragit till restaurering af domkyrkan i öfrigt samt dessutom har så många andra stora utgifter att bestrida, Riksdagen skulle hysa betänkligheter vid att nu ytterligare anslå hela det stora belopp som för ifrågavarande ändamål erfordras; och det är just i insigt om detta förhållande man sökt att på enskild väg anskaffa så mycket som möjligt, på det kostnaden för staten skulle blifva möjligast litet känbar, men ändamålet dock vinnas.

I afseende på den af en talare uttryckta farhågan, att det nya tornet i allt fall möjligen skulle komma att få ett utseende, som icke motsvarade de anspråk man billigtvis kunde hysa på en sådan byggnad, så tror jag att hvar och en som tagit de uppgjorda ritningarne i betraktande — och de hafva ju varit för Stats-Utskottets ledamöter tillgängliga — kan vitsorda, att någon anledning till en dylik farhåga icke föreligger. Hvad för öfrigt vidkommer den betänkligheten att, om Riksdagen nu bifaller detta anslag, man sedan skulle komma och begära ännu ytterligare, så har jag för min del den öfvertygelsen, att, om nu beviljas det anslag, som begärts för tornets istandsättande, Linköpings domkyrka icke vidare skall låta höra af sig.

Jag har hört att frågan utan det ringaste motstånd gått igenom i Första Kammaren, och jag hoppas att äfven denna Kammare har den aktning för våra gamla minnesmärken af forntida byggnadskonst, att Kammaren vill bevara och i dess ursprungliga skick återställa detta tempel, som enligt konstkännarens utsago innehåller i och för sig

en hel konsthistoria. Allt för länge har detta vanskapliga torn fått misspryda den eljest så vackra kyrkan, och jag hyser den tillförsigt, att Kammaren skall veta att på ett värdigt sätt inlösa den moraliska förbindelse, som efter min tanke staten åtog sig, då Gustaf Wasa till staten indrog den betydliga förmögenhet af icke mindre än 578 hemman, Linköpings domkyrka då egde.

Jag yttrar icke detta för att klandra indragningen. Ty jag vet mer än väl, att tidsomständigheterna kunna göra en sådan indragning icke blott berättigad, utan äfven nödvändig. Jag vill blott erinra derom, att, om domkyrkan fått behålla någon nämnvärd del af dessa henne fråntagna egendomar — jag talar nu icke om indragningen af kronotionden och af andra förlänningar, som staten gifvit kyrkan — hade domkyrkan icke, såsom nu, behöft vända sig till innehafvaren af hennes egendom med begäran om ett obetydligt bidrag till återställande af kyrkotornet i ett skick, värdigt det i öfrigt vackra templet och värdigt staten, kyrkans egare.

Häruti instämde Herr *Sääf*.

Herr Key: Här har förut under diskussionen omnämnts, att Linköpings domkyrkoförsamling utfäst sig att till domkyrkotornets restaurerande bidraga med 30,000 kronor, att domkyrkan för samma ändamål skall upptaga ett lån af likaledes 30,000 kronor, äfvensom att enskilda personer tecknat frivilliga bidrag till ett belopp af 94,135 kronor, mot vilkor att arbetet skulle påbörjas före utgången af nästkommande år; härtill skulle nu läggas det begärda statsbidraget. Jag vill icke neka, att äfven jag anser det anslag, som här är begärddt, tillhöra de sorter af anslag, som icke äro nödvändiga, men på samma gång hörer det till dem, som för den skull icke äro mindre nyttiga.

Man har ifrågasatt, huruvida genom det föreslagna ombyggnandet af tornet vunnes det äsyftade målet, att af kyrkan bilda ett helgjutet och harmoniskt helt. Såsom ledamot af Stats-Utskottet har jag varit tillfälle att bese ritningsförslaget till tornet, och då jag nämner, att namnet på den arkitekt, som uppgjort detta förslag, är Helgo Zettervall, ett namn, utan tvifvel, känt för de fleste af Kammarens ledamöter, så torde detta namn också innebära en borgen för ritningens beskaffenhet. Enligt denna ritning blefve tornet icke blott prydligt, utan komme äfven att i afseende å byggnadsstilen stå i fullkonlig harmoni med den gamla kyrkan i öfrigt: hvars fönster och portaler för några år sedan restaurerades och som i sin genre måhända är det vackraste och renaste prof af götisk byggnadskonst, som vårt land eger.

En talare här till venster omnämnde, att Linköpings domkyrka i forna tider haft stora rikedomar, men att största delen af dessa blifvit indragna till kronan. Jag vill i afseende derå tillägga, att Gustaf I, som vid reduktionen med ganska tung hand gjorde sina indragningar, dertill nödgad, för att Sverige skulle kunna bestå i den stora andliga och verdsliga frihetsstrid, hvaruti det då hade inlåtit sig — vid ett enda tillfälle allenast fråntog kyrkan 500 marker silfver förutom betydande jordegendomar, som lågo omkring Linköping, äfvensom icke mindre än 578 hela hemman. Häraf framgår tillräckligt

*Om anslag till
restaurering af
Linköpings
domkyrka.
(Forts.)*

Om anslag till
restoration af
Linköpings
domkyrka.
(Forts.)

att, om Linköpings domkyrka varit lika lycklig som Lunds domkyrka att få behålla sina egendommar, hade den nu icke behöft framkomma till Riksdagen med begäran om det anslag, hvarom är fråga.

Jag vill ännu en gång betona, att, om detta anslag icke är nödvändigt, det därför långt ifrån är onyttigt. Jag tror nemligen, att ett folk går en trygg framtid till mötes endast i samma mån, som det vet att värdera sina stora minnen; och Linköpings domkyrka måste vi räkna till ett af dessa vårt lands stora minnen. Denna fråga är därför icke blott en provinsfråga, icke en stiftsfråga, nej mine herrar! den är en fråga, som gäller hela vårt land. Må vi ådagalägga att vi älska och ära, fatta och förstå våra stora minnen och må detta vara en borgen, och en sådan behöfves i våra dagar, för den framtid, ej blott i materielt utan äfven i andligt afseende, vårt land går till mötes.

Herr *Lyth* förenade sig med Herr *Key*.

Herr *Rundgren*: Om jag icke alltför mycket misstager mig, råder i närvarande tid öfver hela landet ett bemödande att restaurera de äldre kyrkorna och försätta dem i ett prydligare och bättre skick. Under förra århundradet deremot var det en annan strömning, som gick genom landet, nemligen den att uppföra nya kyrkor i stället för den mängd sådana, som, uppförda under reformationstiden och tiden derefter, då hade förfallit. Men det var en högst olycklig tid för dessa arbeten, emedan man, att döma efter de lemningar af dem, som ännu finnas kvar, icke har skäl att prisa byggmästarnes smak. Det är också denna tid, som vi hafva att tacka för såväl de nuvarande tornen å Upsala domkyrka, som äfven tornet å domkyrkan i Linköping. Det är således ingalunda underligt, att, när församlingarne i allmänhet — och vi behöfva ju blott genomgå kyrkorna här i hufvudstaden, för att finna, att under de senaste 10—20 åren hvarenda kyrka undergått högst märkliga reparationer, hvarigenom intrycket vid inträdet i dem blifver synnerligen högtidligt och mera upplyftande — det är, säger jag, under sådana förhållanden icke underligt, att tanken äfven vänder sig åt fortsättande och utvecklande af de arbeten, som vidtagits i afseende å sådana monumentala byggnader, som våra domkyrkor.

I detta afseende har Linköpings domkyrka åtnjutit särskild uppmärksamhet och välvilja från representationens sida. Nu äro arbetena med iståndsättandet af den egentliga stommen af kyrkan fullbordade. Men då har ju också tydligen den tidpunkt inträdt, då man klarare än förut måste finna den omätliga skilnaden emellan Linköpings herrliga tempel och den tornbyggnad, som deruppå är uppförd. Jag finner det sålunda vara alldeles naturligt, att tanken härpå blifvit väckt just i närvarande tid. Och det är jemväl klart, att då enskilda personer, hvilka icke stå i något slags förbindelse med Linköpings samhälle, då medlemmar af konungahuset, samt invånare i Östergötland och äfven andra trakter af landet tecknat ett så betydande belopp, som emellan 90 och 100,000 kronor — då måste det vara en idé, som lifvar alla dessa, och således den tanken att kunna gifva lyftning åt Linköpings tempel, som derigenom söker blifva realiserad. Sjelfva

ornbyggnaden är nemligen icke något oväsentligt moment i fråga om en kyrka. Hvar och en af oss vet, hvilket angenämt intryck man erfar, då man reser genom landsbygden, vare sig i skogstrakter eller på slätten, och dervid får se ett högt och vackert tempeltorn höja sig öfver skogstopparne eller slätten. Ut i en sådan anblick ligger ju något för hjertat och tanken upplyftande, men hurudant blifver väl intrycket, då man finner, att på ett sådant tempel, som Linköpings domkyrka, blifvit uppförd en ornbyggnad, som så illa svarar emot det hela.

*Om anslag till
restauration af
Linköpings
domkyrka.
(Forts.)*

Det finnes dessutom en annan anledning, hvilken enligt mitt förmenande bör framhållas, hvarföre man just i närvarande tid börjat tänka på denna angelägenhet. Under de många år, arbetena med restaurationen af Linköpings domkyrka pågått, har hos en mängd personer, hvilka tillkallats för att deltaga uti arbetena, utbildat sig en alldeles förvånande arbetsskicklighet. Vid kyrkans portaler finnas t. ex. imitationer efter gamla bilder, af hvilka man vid restaureringen påträffat brutna stycken; och dessa imitationer äro utförda af simpla arbetare, hvilka till följd af den långvariga sysselsättningen med detta delikata arbete fått sin arbetsskicklighet synnerligen utvecklad. Det kan nu icke vara skäl att låta denna del af befolkningen skingras och glömma bort hvad de inhemtat, utan det måste vara till fördel för ett fortgående arbete att kunna begagna sig af dessa arbetare.

Härtill kommer ytterligare, att, sedan stambanan nu dragits genom Linköping, och sjelfva pulsådern genom landet framgår genom denna denna stad, man måste se saken äfven från denna synpunkt och betänka att, jemväl till följd häraf, tiden nu kan vara inne att gifva en värdig afslutning åt arbetet vid Linköpings domkyrka. Det måste nemligen falla hvarje främling i ögonen att se ett tempel sådant som det i Linköping — kanske det präktigaste vi ega — med en ornbyggnad, sådan som den nuvarande.

Under sådana förhållanden, och då härtill kommer, att Linköping sjelf vill offra så mycket på saken, samt att hela summan för ögonblicket endast gäller 68,500 kronor, deraf för nästkommande år skulle till utgående anvisas 8,000 kronor, tror jag att denna Kammare, äfven om den, såsom en talare sagt, har tillfälle att på annat håll använda dessa medel, icke skall anse dem vara bortkastade, om de användas till nu ifrågavarande ändamål.

Jag anhåller för min del om bifall till Utskottets hemställan.

Herr Lyttkens: Vi hafva i dag hört af den ärade vice ordföranden i Stats-Utskottet, att denna hufvudtitel hotade att växa oss öfver hufvudet och att, om vi ginge för långt i vår frikostighet, en reaktion vore att befara, som kunde komma att menligt inverka på Riksdagens benägenhet att i en framtid bevilja anslag för högre och ädlare ändamål. För att icke göra dessa Herr vice Ordförandens ord om en reaktion till en verklighet, tror jag derföre att det nu kan vara tid att tillse att vi kunna göra besparingar på sådana utgifter, hvilka icke äro alldeles nödvändiga. Och af sådan beskaffenhet är, enligt min tanke, det nu ifrågavarande anslaget. Detta anslag är nemligen

Om anslag till
restoration af
Linköpings
domkyrka.
(Forts.)

icke alls af behovet påkalladt; det finnes alldeles icke någon tvingande nödvändighet att företaga detta arbete nu, då så många andra och vigtigare utgifter förestå. Jag skulle således ensamt af denna anledning vilja yrka afslag å hvad Stats-Utskottet nu föreslagit.

Men äfven i Utskottets motivering till deuna puukt finnes ett yttrande, som öfvertygat mig att man icke bör bifalla hvad som här är föreslaget. Om vi nemligen läsa sidan 48 af betänkandet, så finna vi der anfördt ett yttrande af Öfverintendentsembetet, som är ganska märkligt.

Yttrandet är af följande lydelse: "Öfverintendentsembetet hade i infordradt utlåtande förmått sig anse i hög grad önskvärdt, att de föreslagna arbetena måtte kunna bringas till verkställighet i enlighet med de upprättade ritningarne, mot hvilka embetet icke funnit något att erinra, men hemställt, att, då med afseende å arbetenas äsyftade fördelande på många år, förslagskostnaden ej kunde med visshet beräknas, hufvudtornet med dess vestra tillbehör, korsgaffarne och taket å kyrkan, måtte först restaureras och de öfriga mindre tornen först sedan sig visat, om *anslagsmedlen dertill lemnade tillgång*." Kostnadsförslaget är således, äfven, enligt Öfverintendentsembetets åsigt, mindre tillförlitligt och fullständigt. Nästan alla byggnadsplaner och kostnadsförslag, som föreläggas Riksdagen till pröfning, äro också så uppgjorda, att det nästan aldrig är exempel på att de föreslagna medlen räcka till, utan större eller mindre brister uppstå, hvilka sedan skola af staten betäckas. Man kan således icke vänta, att, beträffande det nu ifrågavarande byggnadsföretaget, efterräkningar ej skola komma, då det visat sig att sådana uppstått vid många kostnadsförslag, som varit vida mera fullständiga och tillförlitliga än detta. Öfverintendentsembetet har, som sagdt, med de nyss citerade orden ganska tydligt tillkännagifvit, att kostnadsförslaget antagligen är för lågt beräknadt. Jag för min del tror derföre att vi böra betänka oss två gånger innan vi bevilja den nu begärda summan. Ty om, sedan arbetet blifvit påbörjadt, penningarne visa sig icke räcka till för arbetets fullbordande, hvarifrån skall man då taga penningar för att fullborda det samma? Icke lärer väl domkyrkoförsamlingen vilja släppa till mera, och icke lära väl de enskilda gifvarne vilja göra några ytterligare uppoffringar för ändamålet! Har arbetet väl kommit i gång, lärer det således väl blifva staten, som måste släppa till hvad som fattas. Då härtill kommer att dylika restaurationsarbeten mången gång blifva vida dyrare, än som från början beräknats, äfven om kostnadsförslagen varit ordentligt uppgjorda, så tror jag att vi böra väl betänka oss, innan vi gifva något anslag till ifrågavarande tornbyggnad. Jag vet hvad restaureringen af en jmförelsevis med Linköpings domkyrka liten kyrka i Halland, nemligen Halmstads stadskyrka, kostade; den uppgick till icke mindre än 140,000 kronor. Då en sådan mindre restoration kan kosta så mycket, tror jag derföre att man kan hysa en grundad fruktan, att det nu ifrågavarande arbetet skall komma att kosta vida mera än man väntat och sålunda kräfva ytterligare anslag från statens sida. Den ärade ecklesiastikministern sade i går, att framställningar om utgifter på denna hufvudtitel tränga sig på oss

och att det är svårt att neka till dem. Men om detta är sant, så tror jag att vi häri hafva ett ytterligare skäl att se till att de nödvändigaste utgifterna först blifva tillgodosedda, men deremot så mycket som möjligt besinna oss, innan vi bevilja anslag, sådana som detta. Jag klandrar på intet vis Regeringen därför, att hon framlagt detta förslag, ty när det funnits enskilda gifvare, som skänkt så betydliga bidrag till företaget endast med vilkor, att Riksdagen skulle gifva resten, och detta inom 1878 års utgång, så låg härutinnan ett fullt giltigt skäl för Regeringen att höra sig för, om Riksdagen för ändamålet ville gifva något, men derföre är det icke något skäl för Riksdagen att bevilja detta anslag.

*Om anslag till
restauration af
Linköpings
domkyrka.
(Forts.)*

Här har blifvit taladt om konung Gustaf Wasa och huru mycket han tagit från domkyrkorna af deras gods, och samma tal hörde vi äfven härom dagen, när det var fråga om anslaget till Westerås domkyrka. Men huru mycket har samme konung icke tagit från landskyrkorna — men derom talar ingen. Han tog likväl från dessa senare kyrkor deras klockor, deras silfver, en tredjedel af deras tionde, hvilket kanske för dessa mindre församlingar var lika kämbart som för domkyrkoförsamlingarne förlusten af domkyrkornas rikedomar. Men man måste besinna att dessa indragningar kommo hela landet till nytta, att landet i sin helhet vann på att de öfverflödiga kyrkogodsens indrogos. Domkyrkorna hade visserligen då en stor förmögenhet, som togs ifrån dem; men man bör väl äfven betänka hvad kyrkorna på landet fingo lemna ifrån sig. Jag tror således icke, att detta skäl är mycket värdt att tala om.

På nu anförda grunder yrkar jag således afslag å Utskottets förslag, emedan jag icke tror, att den beräknade summan kommer att räcka till, utan att ytterligare bidrag från statens sida komma att för ändamålet erfordras.

Herr Torpadie: Jag hoppas att granssämjan mellan mig och min granne till venster i Kammaren, min mångårige vän, representanten från Öland, icke skall störas, om jag nu med några ord ber att få bemöta hvad han nyss yttrat i denna fråga.

Jag hade verkligen icke väntat, att han skulle vara så sträng emot Linköpings domkyrka; han, som sjelf representerar den sköna ö, som både på och i sin jord hyser så många sköna minnesmärken från forntiden, deribland äfven en och annan kyrka, som i arkitektoniskt afseende ej saknar märkvärdighet. Han sade, att han möjligen skulle kunnat hafva varit böjd för att meddela anslag till restaurationen af Linköpings domkyrka, om han kunnat inse att dermed afsetts något verkligt nödvändigt och man icke endast velat skatta åt skönhetssinnet.

För min del får jag bekänna att, äfven om så varit, skulle jag icke hafva ryggat tillbaka för att bevilja det äskade anslaget, ty vi måste väl erkänna att äfven skönhetssinnet har sitt berättigande, och ve oss, om vi glömma att "menniskan lefver icke allenast af bröd, utan af hvar och ett ord som går af Guds mun", och härtill kan man ju i

Om anslag till restoration af Linköpings domkyrka.
(Forts.)

vidsträcktare mening räkna hvarje ädel, ljus och sann tanke kristendomen frambringar, ty den är ju ett uttryck af Guds anda.

Han sade vidare, att andakten kunde vara lika stor i en enkel och anspråkslös kyrka som i de präktigaste tempel, och detta är visst en sanning i och för sig, men man får dock icke urgera den satsen allt för mycket, ty då befarar jag att vi lätt skulle komma så långt, att vi ansåge alla kyrkor öfverflödiga, och det kan väl icke vara den ärade representantens mening. Menniskan är ju en sinlig varelse och därför är ju helt naturligt, att hennes andakt höjes i den mån det rum, der hon förrättar densamma, är mer eller mindre värdigt den Gud, som der anropas.

Det har blifvit sagdt, och med skäl, att Linköpings domkyrka skulle vara af ett särdeles stort intresse i konsthistoriskt hänseende och att den skulle utgöra medelpunkten för åtskilliga beaktansvärda minnen från gamla tider.

Jag tillhör för ingen del dem, som tala om både i tid och otid, att ett folk bör lefva på sina minnen, men hvad jag tryggt vågar påstå är, att det folk, som icke låter sina stora minnen lefva, det folket dör snart bort. Jag befarar dock ingalunda, att så skall inträffa med oss, ty jag känner icke inom hela världshistorien något folk så litet som det svenska och med så stor lifskraft i afseende på ideela sträfvanen. Vi hafva, sedan vi afstått från att på eröfringens blodiga fält vinna ära och ryktbarhet, i stället gjort eröfringar inom andens värld, och just de anslag, vi under denna hufvudtitel på dessa dagar beviljat, bevisa att vi äro värde och förstå att uppskatta ideela sträfvanen, ty huru många af de ändamål, till hvilka medel här nu blifvit anslagna, äro sådana, att deras nytta kan beräknas uti penningar. Men äro de, mine herrar, mindre värda, därför att de äro — ovärderliga?

På grund af hvad jag nu i korthet haft äran anföra, ber jag att få förena mig med dem, som yrka bifall till Stats-Utskottets förslag uti ifrågavarande punkt.

Herr Danielsson: Det är nu i sanning icke lätt för mig att uppträda, sedan min ärade granne till höger i så fosterländska ordalag ådagalagt de skäl han haft för att man skulle bifalla Utskottets förslag. Emellertid skall jag bedja att med några ord få vederlägga de skäl han framdragit och hoppas att icke grannsämjan oss emellan därför skall störas. Han framhöll att denna domkyrka var ett minne från forntiden och att man därför borde söka att bevara densamma, och det vill jag för min del ingalunda bestrida, men jag kan alldeles icke inse huru det kan blifva ett minnesmärke från forntiden, om man bygger om tornet, ty det blir ju ett minne af vår tids byggnadskonst, men deremot är det ett minne från förra tider, om man låter tornet kvarstå oförändradt, och det anser jag också för min del vara det riktigaste, ty om vi nu bevilja det begärda anslaget, så kan det ju mycket lätt hända att man hundra år härefter åter kommer och begär nytt anslag, för att åter ombygga tornet å Linköpings domkyrka,

emedan man icke anser det torn passande och värdigt kyrkan, som nu är i fråga att byggas, om det blir en verklighet.

Dernäst får jag bekänna att jag icke kan förstå hvad restaurationen af tornet kan hafva att skaffa med andakten, ty gudstjensten hålles ju i kyrkan och icke uti tornet och kyrkan har ju för icke länge sedan blifvit reparerad, så att det skälet tycker jag är litet besynnerligt.

Vidare har en talare der ifrån orten sagt, att vid denna kyrka voro många stora minnen förenade och att i densamma förvarades så många lemmingar från forntiden, att de tillsammans utgjorde en hel konsthistoria och mycket annat dylikt, som man bör bevaka.

Ja, det kan nog vara en sauning att så är, men i det fallet ber jag att få anmärka, att vi hafva flera andra kyrkor, som jag haft tillfälle att se, såsom t. ex. i Skara, i Vexjö, i Lund och domkyrkan i Upsala, hvilka i ännu högre grad måhända än kyrkan i Linköping utgöra minnesmärken från äldre tider, och för min del får jag bekänna att jag alldeles icke kan förstå, hvarför man i konsthistoriskt hänseende lägger så mycken vikt vid domkyrkan i Linköping.

Då ingen af dem, som talat för anslaget beviljande, sagt att kyrkan vore obrukbar, så kan jag alldeles icke inse något skäl hvarföre man skulle kasta bort penningar på densamma. Äfven jag för min del vill att vi skola hålla våra gamla minnesmärken från våra förfäder i helgd och bevara dem, men jag vill icke att vi i äflan att bygga torn och prydnader vid våra kyrkor skola få den föreställningen, som österlänningarne hade då de gingo upp på taken för att förrätta sin andakt, för att Gud bättre skulle se dem, och jag tror att man med lika hjertlig tröst kan tillbedja den högste i kyrkan uti det skick den nu befinner sig och med det torn den nu har, som om den finge nytt tak och torn.

Man har äfven framdragit såsom en ömmande omständighet för att staten borde lemna bidrag till kyrkans underhåll, att staten nu är innehafvare af all den egendom som under förra tider anslagits till kyrkan, i det nemligen en hänsofven konung, hvars minne vi alla högt akta och värda, ansåg landets bästa fordra att man till staten indrog all kyrkans öfverflödiga egendom och alla klostergoods, och jag tror icke att det kan falla någon af oss in att klandra honom derför, ty hvar skulle vi annars hafva stått, om icke denne konung insett nödvändigheten af att göra en förändring uti den då rådande oförnuftiga tidsandan, som ansåg att det var fördelaktigt att kasta sin egendom i händerna på kyrkor och kloster, för att på så sätt förvärfva sig saligheten. Då jag af de skäl, som nu ytterligare blifvit anförda för beviljandet af anslag till restaurationen af Linköpings domkyrka, alldeles icke blifvit öfvertygad om behofvet deraf, så ber jag att få tillkännagifva, att jag fortfarande vidhåller mitt förra yttrande.

Med Herr Danielsson instämde Herr Sjö.

Herr Jonas Andersson i Häckenäs: Det förundrar mig icke alls, att åtskilliga personer i denna Kammare, hvilka sällan om ens någon-

*Om anslag till
restauraton af
Linköpings
domkyrka.
(Forts.)*

*Om anslag till
restauration af
Linköpings
domkyrka.
(Forts.)*

sin rest genom Linköping och således icke sett domkyrkan derstädes, motsätta sig detta anslag, helst som ifrågavarande torn är mycket solidt och starkt. Men jag är såsom statsutskottsledamot skyldig att något närmare utveckla de skäl, hvarföre jag funnit mig böra biträda Utskottets förslag. Det förhåller sig nemligen, såsom flere talare framhållit och hvilket jemväl för mig varit en mycket vigtig bevekelsegrund, sålunda, att den stora kostnad, som staten redan nedlagt på restaurationen af det yttre af detta tempel, är helt och hållet bortkastad och fullkomligt utan ändamål, så länge det nuvarande tornet kvarstår med en spira, så vauprydande och så vanställande kyrkan i sin helhet, att hvar och en, äfven utan att vara konstkännare, måste förundra sig deröfver.

Det är derföre, och då det enskilda intresset för saken visat sig så stort, som jag för min del ansett det vara skäl att nu begagna sig af detta intresse, för att med möjligast minsta kostnad för staten göra restaurationsarbetet så fullständigt som möjligt. Vill man icke helt och hållet utan allt ändamål hafva bortkastat de medel, som förut blifvit på kyrkans restaurering nedlagda, anser jag det dessutom för min del nödvändigt att borttaga denna skamfläck på kyrkan och gifva åt tornet samma stil som sjelfva kyrkan redan eger och alltid egt.

Herr Liss Olof Larsson: Det är ett mycket vanligt sätt att, då man saknar verkliga skäl för ett förslag, som man vill genomdrifva, i stället anslå känslan; så har man äfven gjort i detta fall, men jag tror det vara bättre att låta det praktiska förståndet tala. Vi hörde nyss ett sådant tillvägagående från en talare på kalmarbänken, hvilken till och med gaf en antydning om att hela landets väl och ve hängde på Linköpings domkyrkas torn. Jag tror att man i allmänhet bör akta sig för öfverdrifter och i stället se saken sådan den i verkligheten är.

Jag begärde ordet egentligen med anledning deraf att, då jag förra gången hade ordet, jag sade mig icke veta, huru mycket Linköpings samhälle erlade derför att det begagnade sig af kyrkan. Härpå har nu svarats från statsrådsbänken, och af de siffror, som dervid uppgäfvos, ser jag min förut uttalade mening hafva varit fullt befogad, på samma gång de gifva ett ytterligare skäl för att icke bifalla Utskottets förslag. Om man nemligen vill se till, hvarifrån dessa stora siffror, med hvilka man så briljerade och hvilka skulle visa att församlingen icke obetydligt bidroge till kyrkans underhåll, egentligen äro tagna och hvad de egentligen innebära, så skall man finna, att icke ett enda öre deraf kan anses såsom en ersättning för kyrkans begagnande. Dessa siffror beteckna nemligen utgifter till organister, klockare, kyrkoväktare, orgeltrampare, kyrkostäderska, ringkarlar, tornurets vård, kyrkogårdens städning, sakristians uppvärmning, oblater och vin etc.

Detta är den ordinarie staten, som väl icke rimligen kan sägas vara ett understöd åt sjelfva kyrkan, utan i verkligheten endast kommer församlingen till godo. Hvad åter de extra ordinarie utgifterna beträffar, så äro dessa af samma beskaffenhet, som de ordinarie. Der

förekomma sådana utgifter som för griftgårdens städning, bindning af böcker för kyrkan och pastorsembetet, likvagnars underhåll m. m. Bland dessa finnas visserligen upptaget underhåll af bänkar, men detta är obetydligt, men allt, hvarmed Linköpings stora församling bidrager till sin kyrkas underhåll, finnes något rimligt skäl till att en sådan församling som Linköping icke skall betala ett öre för underhåll af den kyrka de begagna? Jag skulle derföre vilja gifva församlingen det rådet att gå till väga på samma sätt, som tilämpas öfverallt annorstädes i landet, med undantag af de städer som äro nog olyckliga att hafva domkyrkor, det sätt nemligen, att församlingen sjelf underhåller och äfven förändrar — om det t. ex. skulle blifva fråga om någon tornbyggnad — sina kyrkor, utan att dermed besvära Riksdagen. Jag önskar lifligt att Linköpings samhälle ville beträda samma väg. För öfrigt vet jag ej, hvilka skyldigheter staten kan hafva särskildt till dessa domkyrkoförsamlingar, derför att de hafva sådana kyrkor; men jag är öfvertygad att, om Riksdagen en gång väl börjat att lemna bidrag till dessa kyrkors vare sig underhåll eller restauration, alla domkyrkoförsamlingarne snart skola göra sig påmint och säga: vi skola också bygga och restaurera våra kyrkor, ty understöd derför lemnas ju, såsom vi hafva sett, af staten.

Den ärade talare, som erinrade om Upsala domkyrka, utbredde sig ock öfver den högtidliga stämning som inträdet i en vacker kyrka medför; men besynnerligt låter det, att en tornbyggnad skall kunna hafva en sådan inverkan, och hvad Linköpings domkyrka angår, vet jag åtminstone bestämdt att dess torn är bygd så, att det icke kan ses, då man sitter inne i kyrkan. Jag tror således, att man mycket väl kan afslå Utskottets föreliggande förslag. De skäl, som hittills anförts för detsamma och som hufvudsakligen varit egnade att anslå känslan, hafva icke kunnat ändra min åsigt i saken. Dessutom finnes ett annat skäl för att ännu en tid uppskjuta saken, hvilket jag nu vill påpeka. Riksdagen har nemligen förut i dag beviljat anslag för tillsättande af en särskild lärare i den högre arkitekturen vid teknologiska institutet, d. v. s. Riksdagen har icke ansett tillfyllest med de lärare i ämnet, som redan finnas vid de fria konsternas akademi, och deribland professor Scholander, som dock är den skickligaste arkitekt, efter hvad jag hört sägas, utan ansett en ny vara af behovet. Den föreslagna tornbyggnaden torde derföre gerna kunna anstå, till dess den nye professorn i arkitektur blifvit utvald, ty annars kan han komma, sedan tornet är färdigt, och säga: det der tornet duger icke, det måste byggas om. Äfven de, som ifra för denna tornbyggnad, hafva således skäl att önska, det Utskottets förslag nu icke måtte bifallas, på det tornbyggnaden ej må företagas förrän den der märkvärdiga arkitekturen vi nyss tillskapat finnes att tillgå.

Oaktadt de många vackra talen i frågan har jag, som sagdt är, icke kommit till annat resultat, än det jag nyss tillkännagaf och yrkar derföre fortfarande afslag å Utskottets förslag.

Herr Adlersparre: Jag skall icke yttra många ord. För denna punkt finnas så många skäl till bifall, att hvem som helst synes mig

*Om anslag till
restauration af
Linköpings
domkyrka.
(Forts.)*

Om anslag till
restoration af
Linköpings
domkyrka.
(Forts.)

böra kunna med fullkomligt godt samvete bifalla densamma. Här är ju fråga om att återställa till sin historiska prydlighet ett af vårt lands största monumentala byggnader. Bördan af detta restaurationsarbete faller icke helt och hållet på statsverket, utan en stor, till och med den väsendtligaste delen deraf kommer dels på den kommun, inom hvilken domkyrkan är belägen, och dels på den enskilda frikostigheten. Försummar nu staten att begagna sig af dessa, kommunens och enskildes, anbud, så återkomma de kanske icke. Man har sagt, att domkyrkans restaurering icke skulle vara till något gagn, att den endast skulle tillfredsställa skönhetssinnet o. s. v.; men den tillfredsställer äfven något mera, ett, enligt mitt förmenande, högre intresse, nemligen den fosterländska känslan. Ett folk lever icke allenast af bröd. Jag tillåter mig säga, att det är ett sorgligt tecken till aftynande af andligt lif, när ett folk försummar sina historiska minnen; och jag vill icke, att denna Kammare skall blottställa sig för en sådan anklagelse. Och om jag för öfrigt af någon skulle vara missförstådd, icke kan det väl vara af representanten på ölandsbänken, som sjelf varit motionär i ett likartadt syfte som detta.

Jag har icke mera att säga, utan anhåller att få förena mig med dem, som yrkat bifall till den föredragna punkten.

Herr Linder: Jag anhåller att för Kammaren få tillkännagifva, det jag upprigtigt gläder mig öfver den beredvillighet, hvarmed Stats-Utskottet gått Kongl. Maj:ts proposition i denna fråga till mötes, äfven om konsekvensen i afseende å behandlingen af en annan domkyrka ej skulle befinnas vara fullt bevarad. Här gäller icke att sauvera domkyrkans bestånd, lika litet nu, som då staten förut gång efter annan beviljat anslag för Linköpings domkyrka, utan det gäller att återställa denna domkyrka i ett skick, som öfverensstämmer med hennes stil i öfrigt, att, såsom äfven under diskussionen blifvit antydt, återställa denna monumentala byggnad, detta vördnadsvärda minne från en för kyrkobyggnader intresserad och offervillig tid i sådant skick, att den blifver värdig det ändamål, hvartill den tjenar. Att, såsom representanten på ölandsbänken nämnde, det icke är *nödvändigt* att ega prydliga tempelbyggnader, för att derigenom hos kyrkobesökarna åstadkomma en emot gudstjensten svarande högtidlig stämning eller för att i kyrkan kunna hysa dem, som önska der hålla en andäktig gudstjänst, det bör kunna medgifvas. Men drager man ut konsekvenserna häraf, så kommer man slutligen ända derhän, att det kanske vore allra bäst att några byggnader för kyrkliga förrättningar icke funnes, utan att de, som älskade att samlas till gudstjenstlig andakt, finge söka sig plats derför hvar de kunde och bäst de kunde. Det är möjligt, att en sådan tid kan komma; ty en sådan tid hafva vi haft, nemligen då den kristna kyrkan var en missionskyrka och då de, som samlade sig till gudstjensts hållande, måste söka upp sådana ställen, som voro, om ej fridlysta, åtminstone undångömda för den då herrskande råheten och förföljelselusten, för den då dominerande världen. Men jag för min del vill icke bidraga till att återföra denna tid. Jag kan, med anledning af hvad som här under diskussionen förekommit rörande

betydelsen af våra stora och om ideela sträfvanden vittnande minnen, icke lemna tillfället obegagnadt att till Kammarens protokoll nedlägga min protest mot de åsigter, som i detta afseende här blifvit ohöjdt framhållna. Det skulle i min tanke vara en representation ovärdigt att med förakt eller gyckel yttra sig om sådant, som rör våra forntida minnen och icke blott afser den nödvändiga nyttan. Skönhets-sinnets kraf är väl minst lika berättigadt att tillfredsställas som alla andra sinnens, äfven de lägres; och det finnes också något, mot hvilket vi i detta fall icke ostraffadt bryta. Jag tager mig friheten erinra om huru forntidens folk, de gamle romarne och grekerne, hade det i detta hänseende.

De offentliga byggnaderna hos dem buro vittnesbörd om folkens ståndpunkt i samhälleligt hänseende, om deras sträfvande att gifva ett uttryck åt sina fosterländska känslor; och dessa byggnader, som, ehuru till finnandes blott i ruiner, ännu bära tydlig pregel deraf, förvåna derföre än i dag verlden med sina sköna, storartade proportioner.

En romersk författare har framkastat en tanke af ungefärligen följande innehåll: på våra offentliga byggnader offra vi mest, och det är vår käraste uppoffring, ty i dessa byggnader lemna vi en åskådlig pregel af den vördnad, vi hysa för det allmänna, i dessa byggnader söka vi att gifva ett uttryck af tron på våra egna sträfvanden, som gå ut på att i allt sätta det gemensamma fäderneslandet — det eviga stora — framför den enskilda beräkningen eller nyttan. Om samma patriotiska hängifvenhet och storsinhet, ehuru om ännu högre konstsinne, vittna minnena af det fria Athens uppoffringar för dess offentliga byggnader.

Men detta skedde bland hedniska folk, under ett hedniskt tidehvarf. Nu åter, sedan man hunnit långt fram på civilisationens väg, midt in i det kristna tidehvarfvets prisade nittonde århundrade, nu, säger jag, kunna vi sätta oss öfver dylika saker; nu vilja vi ej göra något för att till dess ursprungliga prydighet återställa ett af vårt lands utomordentligaste minnesmärken; nu kan man åberopa som skäl att det till intet tjänar att offra något för sådana ändamål! För min del kan jag ej annat än protestera mot anförandet af sådana skäl i ett ärende sådant som detta. De utgifter, som här äro ifråga, afse icke en omedelbar vinst; men hvarje man, äfven den mest obildade, bör kunna fatta eller åtminstone känna med sig, att det dock ligger någon nytta i att taga vara på och vårda minnena af hugstore, fosterlandsälskande och fromsinte fäders sträfvanden och uppoffringar, synliga för oss i våra offentliga byggnader. Det är samhället värdigt att utan prut offra hvad som i sådant afseende ifrågasättes.

Jag hemställer om bifall till Utskottets förslag.

Herr Magnus Andersson: Jag hade nära nog bestämt mig för att icke offentligen uppträda i denna Kammare, vare sig *för* eller *mot* något anslag. Men jag har nu kommit till den öfvertygelse att det icke är värdt att längre iakttaga tystnad, utan att man fast hellre gerna må uttala sina åsigter.

*Om anslag till
restauration af
Linköpings
domkyrka.
(Forts.)*

Om anslag till
 restauration af
 Linköpings
 domkyrka.
 (Forts.)

Då man nu ser att nästan samtliga hufvudtitlarne, från och med den andra till och med den åttonde, tillväxt i en oroväckande grad, så behöfver man icke vara trollkarl eller spåman för att icke kunna finna hvarvt allt detta skall bära. Vid regleringen af tjenstemännens löner teg jag stilla, emedan jag icke tilltrorde mig att bedöma den frågan. Men i anledning af denna förevarande fråga kan jag icke underlåta att göra den anmärkningen, att jag icke gillar deras åsigt som tro att det är ovillkorligen nödvändigt att öka lönerna för att kunna erhålla utmärkte vetenskapsmän. Vi hafva nemligen förut haft förmånen af att ega utmärkte vetenskapsmän, hvarföre man väl bör hoppas, att detta förhållande fortfarande skall inträffa, äfven om deras löneförmåner icke ökas. Vid sådant förhållande synes mig derföre tiden vara inne att en gång säga "stopp" för alla dylika anspråk.

Hvad beträffar nu äskade anslaget till ombyggnad af Linköpings domkyrkotorn, så kan det möjligen lända till någon nytta att bevilja det samma; det kan åtminstone vara angenämt att få förklara att vi för ändamålet beviljat ett så stort belopp, ty det är alltid roligt att se något utmärkt. Men då man hört en talare från Linköping meddela den upplysning, att den föreslagna tornombyggnaden icke är behöflig, emedan det nuvarande taket kan bestå ännu i 100 år, men att man deremot med anslaget hufvudsakligen afser att tillfredsställa skönhetssinnet; så kan jag icke finna något ondt uti att låta denna byggnad tills vidare förblifva i dess nuvarande skick, helst vi äfven derigenom bäst fullfölja vår sträfvan att bevara våra gamla minnesmärken. Man har visserligen påstått att Linköpings stad skulle lemna så stora bidrag för ifrågavarande ändamål. Detta må vara godt och väl; men jag tror att staden icke eger dertill erforderliga medel och att, äfven om den vill genom lån anskaffa dessa medel, det dock icke skall lyckas staden att få pråla med lånadt godt; ty, så vidt jag kan fatta, lärer nog staten ensam få vidkännas dessa kostnader. Man kan under sådana förhållanden icke neka till att vi beträdt en farlig bana.

Herr Rundgren yttrade, att det vore för sinnet mera upplyftande och att man stämde mera till andakt vid inträdet i ett skönt tempel. Detta må vara fallet med resande, hvilka tillfälligtvis besöka stället, men vi som bo på platsen fästa oss mindre vid dessa grannlåter, än vid de ord, som i templet uttalas af den tienstförrättande presten. Jag tror det här kan gälla samma anmärkning, som den hvilken gjordes, då nämnde talare, vid frågan om biskopsskrudens afskaffande, förklarade, att han kände på sig att han gjorde ett bättre intryck på församlingen om han bar denna skrud, än då han icke var iklädd densamma. Jag tror nemligen att menigheten icke fäster sig vid den yttre dräkt presten bär, utan vid ordet, som af honom förkunnas.

Under dessa förhållanden kan jag icke stillatigande åse att dylika anslag som detta, det ena efter det andra, beviljas. Af detta skäl, och då härtill kommer att ett bifall till Stats-Utskottets föreliggande förslag skulle innefatta ett vådligt prejudikat för framtiden, tillåter

jag mig att, på de skäl, jag nu i korthet anfört, yrka afslag å det nu begärda anslaget.

*Om anslag till
restauration af
Linköpings
domkyrka.
(Forts.)*

Herr Casparsson: Till en början vill jag hembära min tack-samhet till Stats-Utskottet för det Utskottet beaktat det vanprydande skick, hvori Linköpings domkyrkas torn för närvarande sig befinner. Jag vet ej till hvilken byggnadsstil tornet skall hänföras, men derest det inom arkitekturen finnes någon sådan med benämningen den apoplektiska, tror jag denna stil uti ifrågavarande torn skulle funnit sitt rätta uttryck. Tornet är ej heller, såsom en talare påstått, något gammalt minnesmärke, när det, enligt mig meddelade upplysningar, är uppfördt först under förra århundradet.

Under förra sommaren gjorde jag en resa genom vårt södra grannrike, Danmark, hvilket jag ej besökt på öfver 25 år. Danmark hade under tiden genomgått tvenne svåra krig, derunder det förråd af sina allierade, blifvit sönderstyckadt och lemlästadt. Jag trodde derföre, att jag ännu mångenstädes skulle finna spår af krigets förödelse, men hvart jag vände mig fann jag fullkomliga motsatsen. I synnerhet anmärkte jag den pietet och det nit, hvarmed man vårdat sig om sina kyrkliga minnesmärken. Aarhus, Sorö, Viborgs och Roeskildes domkyrkor hade under de sista decennierna undergått fullständig restaurering. Det var just under striden för sitt nationela oberoende som Danmarks folk kommit till insigt om nödvändigheten af att vårda sina nationela minnesmärken. Jag tänkte dervid med saknad på hvad hos oss återstod att göra i den vägen; jag tänkte på Linköpings domkyrka och på flera andra af våra monumentala byggnader.

Jag vill ej ingå i någon vederläggning af de utaf representanten från Öland framhållna skälen för afslag — jag tror nemligen, att de äro af beskaffenhet att vederlägga sig sjelfva — utan vill i stället vända mig emot representanten från Dalarne, Herr Liss Olof Larsson. Jag erinrar mig en tilldragelse från min barndom; — jag tror den inträffade just samma år, som Herr Liss Olof Larsson föddes, och jag sjelf hade icke heller då många år på nacken.

Det var nemligen år 1838. Underrättelsen att en svår hungersnöd hemsökte Dalarnes folk spred sig öfver landet. Då gick en sympatetisk dallring genom nationens hjerta. Sedan dess har visserligen missväxt och deraf uppkommande hungersnöd drabbat många andra landsdelar, såsom t. ex. Upland 1845 och Norrland 1868, och den svenska hjälpsamheten och barmhertigheten har aldrig förnekat sig. Men då budskapet kom att det var *Dalarnes* folk som led, då var det något mer: då anslogs en annan sträng, än blotta barmhertighetens. Jag minnes, huru vi skolgossar slogo sönder våra sparbössor för att använda deras innehåll till nödens lindrande, medan landets döttrar för samma ändamål "sömmade i silke och sömmade i guld". En af svenska scenens prydnader — då en svan med bräckta vingar — samlade hela sin återstående kraft, för att på tonernas språk tolka nödens klagan, under det en annan sångare, i den studerande ungdomens namn, med ungdomlig hänförelse utropade:

Om anslag till
restaurering af
Linköpings
domkyrka.
(Forts.)

“Se folkets adel går med tiggarsstavven,
och söker arbet', brödet eller grafven.”

Och detta folk erhöi både arbete och bröd, ty man kunde ej med likgiltighet se det gå till undergång.

Men, torde möjligen Herr Liss Olof Larsson med sin realistiska uppfattning fråga, och ej utan skäl, hvad har allt detta att göra med frågan om anslaget till Linköpings domkyrka? Jo, det finnes ett *djupt* inre sammanhang emellan ett lands lefvande och dess döda minnesmärken. Dalarnes folk är ett *levvande* minnesmärke af en hugstor stam; och derföre gick ock vid underrättelsen om dess nöd den der sympatetiska dallringen genom hela svenska folket. Linköpings domkyrka deremot är ett *dött* minnesmärke af en förgången hugstor tid. Men äfven sådana minnesmärken förtjena erkännande. Ty det folk, som föraktar eller vanvårdar sina döda minnesmärken, kommer förr eller senare att förakta och vanvårda äfven de lefvande. Ett sådant folk är *lifdömdt*; och det är endast *exekutionen* som återstår. Danmarks folk har visat, att det under striden för sitt oberoende lärt sig att med kärlek omfatta sina kyrkligt nationela minnesmärken. Vi hafva ännu icke stridt denna kamp; vi veta icke om och när den stundar. Men ju bättre vi under tiden lärt oss att rätt uppskatta våra nationela minnen, desto bättre skola vi stå rustade, när den stunden kommer.

Jag yrkar bifall till Stats-Utskottets förslag.

Grefve Björnstjerna: “Det folk, som vill hafva aktning af sig sjelf och andra, har till oeftergiflig pligt att vårda sina minnen, så väl de i historien förvarade, som de yttre vårdar, hvilka vittna om fädernas verk och afsigter. Mycket stort innehåller vår historia, men vårt land är icke lika rikt på monumenter. Många hafva blifvit förstörda eller fått förfalla. Det är så mycket mera en pligt att omhulda de kvarvarande, och mer än annars gäller detta för de landsorter, der de historiska minnesmärkena äro ytterst fåtaliga.” Hvilken är det, mine herrar, som nedskrifvit dessa vackra och tänkvärda ord? Jo, representanten från Öland, Herr Anders Peter Danielsson.

Jag har ingenting att härtill tillägga, jag har endast velat uppläsa dessa Herr Danielssons ord, i en med denna likartad fråga, öfvertygad som jag är, att de äro tillräckligt kraftiga för att motivera mitt yrkande om bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Hæggström: I likhet med flere föregående talare tror jag det vara alldeles nödvändigt att taga vara på våra gamla minnesmärken; och till dessa hör otvifvelaktigt äfven Linköpings domkyrka. Det kan således icke falla mig in att motsätta mig beviljandet af nödigt anslag, för att nämnda kyrka må återställas i ett värdigt och prydligt skick. Men den för kyrkans restaurering utstakade plan har ingifvit mig åtskilliga betänkligheter, som framkallats af den Kongl. propositionen.

Går man till vederbörande departementschefs utredning i ämnet, så finner man, att det af Herr Zettervall uppgjorda kostnadsförslaget slutar på en summa, stor 320,000 kronor, att de medel, som till re-

staurationen äro disponibla, utgöras först och främst af de genom frivilliga bidrag erhållne 94,135 kronor, hvaraf, sedan kostnaden för ritningars anskaffande blifvit afdragen, återstå 92,881 kronor 20 öre, att Linköpings domkyrkoförsamling åtagit sig för ändamålet erlägga 30,000 kronor, äfvensom att domkyrkan "syntes kunna genom upptagande af ytterligare lån ansvara för 30,000 kronor", hvilket åtagande, som herrarne behagade finna, i mycket sväfvande ordalag omvännas i bilagan till den Kongl. propositionen. Tillsammans skulle emellertid dessa tillgångar uppgå till ett belopp af 152,881 kronor 20 öre. Läger man nu dertill de af Kongl. Maj:t begärda 68,500 kronor erhålles en summa af 221,381 kronor 20 öre. Det framlagda förslaget, mot hvilket Öfverintendentsembetet icke funnit något att erinra, upptager, såsom jag nyss påpekat, kostnaden till 320,000 kronor, hvadan således förefinnes en brist af nära 100,000 kronor. Så mycket erfordras dessutom för att få kyrkan i det skick, ritningarne utvisa; och hvarifrån skall då denna betydliga summa tagas? Det synes icke välbetänkt att börja denna restauration förr än man har fullt klart för sig, hvarifrån alla dertill erforderliga medlen skola erhållas; ty man kan väl icke lemna kyrkans restaurering halfärdig, utan torde väl vara nödsakad att följa de uppgjorda, af kompetent myndighet gillade ritningarne. Mina herrar! Vi kunna icke veta hvarthän beviljandet af sådana här anslag kunna leda oss och Riksdagen har haft mer än en sorglig erfarenhet af att sådana beslut kunna blifva ganska dyrbara. Hvad särskildt angår denna domkyrka, har, efter det densamma före år 1859 undergått reparationer, hufvudsakligen på statens bekostnad, för tillhoppa 90,630 riksdaler, ytterligare vid 1859 års riksdag beviljats för reparationsarbetenas fullföljande 100,586 riksdaler, hvaraf vid 1859—60, 1862—63, 1865—66 och 1867 årens riksdagar blifvit dertill anvisade tillhoppa 87,000 riksdaler. År 1869 anvisades ytterligare 13,500 riksdaler, hvartill då kostnaden blifvit beräknad för att försätta den monumentala byggnaden i ett skick, som kunde gifva säker förhoppning om dess framtida varaktiga bestånd. Sedan dess hafva knappt 7 år förflutit; men det oaktadt äskas nu nya anslag för ett restaurationsarbete som då förklarades fullfärdigt. Man säger nu att denna restauration af domkyrkan icke kan anses fullt afslutad, förr än det vid kyrkan uppförda vanprydanse tornet, äfvensom kyrkans tak, blifvit förändrade till öfverensstämmelse med kyrkans byggnadsstil. Domkapitlet och Konungens Befallningshafvande hafva äfven enstämmigt för detta ändamål begärt bristande 170,000 kronor, men, egendomligt nog, har departementschefen icke af Riksdagen äskat mer än 68,500 kronor, hvadan, som nämndt, måste uppstå en brist af ungefär 100,000 kronor. Enligt den uppgjorda planen, skulle arbetet bedrivas under loppet af 10 år. Efter dessa årens förlopp skulle följaktligen ytterligare erfordras omkring 100,000 kronor för att få domkyrkan restaurerad i enlighet med de uppgjorda och *nu* godkända ritningarne. Under tiden har man måhända funnit nödigt föreslå många förändringar i den ursprungliga planen, så att bristen, i stället för att uppgå till 100,000 kronor, då kanske belöper

*Om anslag till
restauration af
Linköpings
domkyrka.
(Forts.)*

Om anslag till
restauration af
Linköpings
domkyrka.
(Forts.)

sig till några hundratusen. Denna förutsättning framkallas af Utskottets motivering, der i bland annat förekommer: "Linköpings domkyrka utgör ett framstående minnesmärke af en förgången tids byggnadskonst, och är sålunda otvifvelaktigt väl förtjent att blifva ordnad i öfverensstämmelse med den ursprungliga byggnadsplanen, så vitt densamma af kyrkans nuvarande skick kan utrönas". Då är det långt bättre att med ens gifva oss en fullständig plan och säga oss hvartill kostnaden för dess fullbordande skall uppgå; jag är öfvertygad, att Riksdagen då skall bevilja det erforderliga anslaget. Nu torde det emellertid vara bäst att låta frågan anstå, till dess Kongl. Maj:t förelägger oss en sådan fullständig plan. Det kan, såsom jag i början af mitt yttrande anförde, icke falla mig in att vilja neka allt anslag för ifrågavarande ändamål och jag skulle hellre anslå enligt förslaget erforderliga 170,000 kronor, än de äskade 68,500, om jag med detsamma erhöle någon säkerhet att denna summa vore för ändamålet tillräcklig; men med afseende på det outredda och sväfvande skick, hvori frågan för närvarande befinner sig, nödgas jag yrka afslag å Utskottets hemställan i denna punkt.

Chefen för Kongl. Ecklesiastik-departementet Herr Statsrådet Carlsson: Vältaliga ord hafva blifvit yttrade till fördel för det väckta förslaget. Jag önskar, att de måtte finna genklang inom Kammaren; och jag misströstar icke häron, ty jag tror, att denna Kammare icke är otillgänglig för den känsla, som dikterat dem, fosterlandskärleken.

Otvifvelaktigt är ock, att staten bör taga i sitt hägn dessa monumentala byggnader, som bära namn af domkyrkor; ty staten har tillegnat sig den egendom, som fordom blifvit skänkt till dessa kyrkor och utgjorde grunden för bestridande af deras underhåll.

Med detta enda faktum för ögonen kan det derföre icke vara tvifvelaktigt, hvilken ställning staten i fråga om dem bör intaga. Jag tror för öfrigt, att enhvar, som sett Linköpings domkyrka — kanske den ädlaste juvelen bland de smycken af skön byggnadskonst, som pryda vårt land — med dess fula torn, skall anse det vara en staten värdig omsorg att förse denna kyrka med en skönare, mot himlen visande spira.

Jag skall dernäst endast anhålla, att Kammaren icke måtte fästa sig vid de af den siste ärade talaren uppgjorda beräkningarne. Han har nemligen till de af Kongl. Maj:t begärda 68,500 kronor lagt 100,000 kronor, som icke blifvit begärda, och ytterligare 100,000 kronor, som han tänkt sig böra tillkomma. För min del kan jag dock icke föreställa mig, att man bör taga i beräkning annat än hvad som för ändamålet verkligen blifvit begärtd. Den differens mellan kostnadsförslaget och det äskade anslaget, som föreföll honom så svår att förklara, härleder sig helt enkelt derifrån, att Landshöfdingeembetet och Domkapitlet begärt medel för *hela domkyrkans* restauration, men Kongl. Maj:t äskat anslag endast för *tornets* återställande i dess forna skick. Detta senare är den ursprungliga plan, som kan utföras alldeles oberoende af kyrkans ombyggnad i öfrigt. Då ett belopp af icke mindre än 154,000 kronor blifvit för ändamålet samlade genom en-

skildes, kyrkans och stadens uppostringar, förefaller mig att den summa, som felas eller omkring 60,000 kronor, på flera år fördelad och beräknad att för 1876 utgå med 8,000 kronor, visserligen icke är för stor. Det ligger i detta arbetes natur, att detsamma måste gå långsamt, ty särskilda stenhuggare måste utbildas för att kunna utföra och fullborda det, och det årliga statsbidraget kan alltså icke blifva stort. Summan är också i förhållande till statens utgifter i öfrigt alltför ringa att taga i betraktande, då man betänker den heder, svenska folket genom ett sådant arbete vinner.

Jag hoppas och anhåller alltså, att Kammaren måtte lyssna till de uppmaningar, som till densamma blifvit ställda, att bifalla den Kongl. propositionen.

Som tiden var långt framskriden och flere ledamöter anmält sig vilja afgifva yttranden angående den föreliggande frågan, blef öfverläggningen nå afbruten för att i stället fortsättas kl. 7 i afton, till hvilken tid nytt sammanträde anslagits; och åtskildes Kammarens ledamöter kl. $\frac{1}{4}$ 4 e. m.

In fidem
Gustaf Westdahl.

---

*Om anslag till
restoration af
Linköpings
domkyrka.
(Forts.)*